

Casa	
Gab.	3
Est.	
Tab.	10
N.º	4

R
10
4

(Hain, 8526)

Speculum Aureum fra-
tris Henrici Herp: de pre-
ceptis diuine legis.

De Santa Cruz de Bussus.

Ex

Henricus Herp
~~*Henricus Herp*~~

M

Speculum sturcum tra
the Scientia factio de sic
cepis duntaxat.

2
2
2
2

Materiarū in speculo aureo p̄ceptoꝝ diuine legis fratris theinrici herp tractataꝝ: sūmaria: ordiata: quotataꝝ annotatio.

Absolutio ab excōmunicatōne maior. iij. requirit .v. p̄cepto. ser. xij. **C.**
Absolutionem excōmunicatōnis ex torquēs est excōmunicatō ip̄o iure. v. f. xij. **C.**
Absoluti debent a papa ab excōmunicatōne iniicientes manus violētās ī p̄sonam p̄uilegiatam. v. p̄cep. sermo. viij. **A.**
Absoluti p̄nt taliter excōmunicatī citra papā ī multis casibus: ibidē. **A. B. C.**
Absolutus ab excōmunicatōne q̄liter in eādē relabitur: ibidē. **A.** et sermo. xxiij. **B.**
Absoluens de facto quē de iure nō potest quid faciet. vij. p̄cep. fmo. liij. **A.** al. 2.
Abstinentia qualiter fieri debet fm̄ rectā rationē. iij. p̄cep. fmo. xvij. **C.**
Abstinentia quid est et vtrum est virtus. iij. p̄cep. ser. xix. **A.**
Acceptio p̄sonarū quid ē et in quibus cōsistit: et vtrū ē peccatū. iij. p̄cep. ser. xi. **B.**
Acceptio personarū non est apud deum. iij. p̄cep. ser. xvij. **A.**
Accidia vtrū et quando est peccatū mortale. iij. p̄cepto. ser. xxvj. **B.**
Accidia sex habet filias: ibidē. **C.**
Accusatio vtrum fieri debet in scriptis. viij. p̄ce. sermo. iij. **C.**
Accusator vtrū tenetur ad penā tallonis ibidē. **B.**
Accusatio redditur iniusta tripliciter: ibidem. **B. C.**
Accusare qui possunt et qui nō. viij. p̄cepto. sermo. iij. **C.**
Accusatus vtrū absq̄ mortali negare pōt veritatē. viij. sermo. liij. **B.**
Accusatus vtrū appellare pōt: ibidē. **B.**
Actores qui dicuntur et de eorum officiis. viij. ser. vj. **C.**
Adiurare demones vtrū sit licitū et qualiter. j. p̄cep. ser. liij. in fine.
Administratores rerū quarūlibet qualiter obligant. vij. ser. ix. per totū.
Adoratio duplex est exhibenda summe trinitati. p̄mo p̄cep. ser. j. **A.**
Adorandus est christus et qualiter. j. p̄cepto sermo. j. **A.**
Adoratio imaginū et crucis christi ac reli-

quiarū qualiter fieri debet: ibidē. **B. C.**
Adulatio quid est et de eius materia: vide vij. ser. lj. per totū: et viij. fmo. ix. **C.**
Adulatio triplex nocumētū inferre potest vij. p̄cepto sermo. lj. **B.**
Adulatio triplex ē differētia: ibidē. **C.**
Adulteriū tribus modis cōmitti potest. vj. p̄cepto sermo. j. **A.**
Adulteriū vtrū ē maximū pctōꝝ. ibidē. **C.**
Adulteriū in se duodecim criminalia cōtinere potest: ibidē. **C.**
Adulterij pena: fm̄ legē et de lege zelothypie. vj. p̄cepto. sermo. ij. **A.**
Adulteriū dautid quadruplici pena fuit punitum: ibidē. **A.**
Adulteriū multis modis in vxore propria cōmitti potest: ibidē. **B. C.**
Adulteriū spirituale cōmittit in seminando hereticas prauitates: ibidē. **C.**
Aduocati qui p̄nt esse et qui requirunt ad iustā aduocatōnē. viij. ser. v. p̄ totū
Aduocati vtrū pauperibus gratis aduocare tenent. viij. ser. v. **C.**
Alchimia vtrū ē licita. vij. p̄c. ser. xxj. **B.**
Alluione terra vel similia adiecta cuius erunt. vij. p̄cep. sermo. ix. **B.**
Ambitio officiorū vel dignitatū q̄ detestabilis est. vij. p̄cep. ser. x. **C.**
Amari potest aliquid nō p̄pter se sed propter aliud q̄tuor modis. iij. ser. xxij. **A.**
Amor amicicie et cōcupiscētie qualiter differunt. iij. p̄cep. ser. xxij. **A.**
Amor sui quid est. vj. p̄cepto. ser. xj. **C.**
Animalia capta quedā ad restōnē obligāt et quedā non. vij. ser. ix. **A. B.**
Anime damnarū qualiter inferē multipliciter. vij. p̄cepto: sermo. ij. p̄ totū.
Appellare vtrum licitum est reo. viij. p̄cepto. sermo. liij. **B.**
Appellatōis materia tangitur ibidē. **B.** et viij. p̄cep. sermo. vj. **B. C.**
Arbitri qui possunt esse et vtrum ab eis appellari potest. viij. p̄cep. ser. vj. **B. C.**
Arborē plantans ī solo alieno v̄l proprio cū alteri damno quō tenet. viij. ser. vj. **A.**
Arma mouere vtrū et qualiter clericis est licitum. v. ser. xxix. **A.**
Ars notoria cur ē illicita. j. sermo. viij. **B.** et viij. ser. xxj. **B.**
Ars mechanica quinq̄ modis corrumpit vide plura. vij. ser. xxj. p̄ totū.
Ars casoria vtrū ē licita. vij. ser. xxxix. **A.**
Ascētio domini deuotorū affectū secum trahit. j. ser. x. **C.**

Materiarū p̄ceptorij fratris Heinrici herp

Assessor quis dicitur et qualis esse debet. viii. sermo. vj. A.
Assessoris pena ponit̄ ibidē. B.
Assisini qui sunt et de excommunicatiōe fau-
torū eorū. v. ser. xxj. B.
Astucia quid est et quomodo differt a pru-
dentia. iij. sermo. ix. A.
Auarus triplices dicitur heredes. vij.
ser. j. B.
Auarorū pena ponitur: ibidē. B.
Auaricia quid est et vtrū semper est mortale
peccatum. vij. ser. lxxvj. A.
Auaricia qualiter consistit in tribus. s. in
appetēdo: acquirēdo et retinēdo. ibidem
A. B. C.
Auaricia vtrū est maximū peccatorū et capi-
tale vitium. vij. ser. lxxvj. A. B.
Auaricia septē filias habet. vij. ser. lxxvj. B. C.
Audacia quid est et vtrū est peccatum. ij.
sermo. x. B.
Auditor quis dicitur et qualis esse debet.
vii. sermo. vj. A.
Auditoris pena ponit̄: ibidē. B.
Aureola quid est et vtrum erit in anima vel
corpore. vj. sermo. liij. C.
Aures prurientes quae perniciose sunt. vj. ser.
x. B.

Baptismus iohannis ad
quid fuit institutus. j. ser. xij. A.
Baptismi integritas tria requi-
rit: scilicet materiā: formā et inten-
tionē. ibidē. B.

Baptismū in qua fieri dicitur instituit propter
sex rationes: ibidē. B.
Baptismi forma qualis est. j. ser. xij. C.
Baptizatus coacte fide vel a malo sacerdotē
te vtrū recipit effectum. j. sermo. xvij. A.
Baptismus paruulorū quā fieri dicitur et vtrum
conferat eis gratiā. j. ser. xij. B. et xvj. B.
Baptismus sanguinis vtrū in punctis sup-
plet vicē baptismi aque. j. ser. xij. B.
Baptismus vtrū per angelos bonos vel ma-
los dari potest. j. sermo. xliij. A.
Baptismus qualē ministrū et intentionem
requirit: ibidē. A. B.
Baptismi effectus qualiter est delere omnē
culpā et penā. j. ser. xv. per totū.
Baptismus multiplex est: ut patet ibidē. C.
Baptismi effectus quātū ad collationē boni
multiplex est. j. ser. xv. per totū.
Basiliscus et eius nomen ponit̄. v. ser. xxxij. i. fl.
Bellorū septē sunt species et possunt esse
iusta vel iniusta. v. ser. liij. A.

Bellū redditur iniustum vel illicitū multis
modis: ibidē. A.
Bellare diebus festiuis vtrum est licitum
ibidē. B.
Bellū indicere qui potest: ibidē. B. C.
Bellando grassantes vtrū et quādo tenen-
tur ad restitutionē: ibidē. C.
Bellare iuuantem vtrū et quā sunt obnoxij
peccato vel restitutioni: ibidē. C.
Beneficiū simoniace conferēs vel media-
tor existēs suspensus est. v. ser. xxvj. B.
Beneficiū acquirēs simoniace qualiter est
suspensus. v. ser. xxvij. A.
Bigamia contrahitur multis modis.
v. sermone. xxx. A.
Blaspheemia quid est et de eius grauitate.
ac pena. ij. sermone. xj. A.
Bonum vtrum semper est optabile. iij.
sermone. xliij. A.
Bona opera vtrū sunt propter scandalū pro-
mittenda. v. sermone. vij. C.
Bona iniusta quae multos damnant. vij. ser.
j. B.
Bona inuenta vel rapta vtrū obligant ad
restitutionē. vij. ser. ix. A. B.
Bona ecclesiastica dilapidata vtrū obligant
ad restitutionē. vij. sermo. x. C. et xij. B.
Bona temporalia que fuerunt communia pro-
pter tria facta sunt propria. vij. ser. xxij. A.

Ambia sunt triplicia et
vtrū sunt licita. vij. ser. xxxix. C.
totum.

Canones abrogati per dissuetudi-
nē vtrū obligant. j. ser. ij. A.
Canonis transgressor quā est et qualiter puni-
ri debet. ser. pambulo. ij. C.
Canonizare sanctos quā est. j. sermo. xj. B.
Characteres facere propter crucē vtrū est pec-
catū. j. sermo. liij. A.
Character in sacramentis quid est et qualiter
imprimatur. j. sermo. xvj. B.
Charitas est origo et fundamentū omnium prece-
ptorū dei. sermo. pambulo. liij. A.
Charitatis laus et vtrū est aliquid creatū in
anima. liij. sermone. xliij. A. B.
Charitas dei vtrū est eadē respectu sui ipsius
et creaturarū: ibidē. C.
Charitas creata vtrū est virtus et potissima
virtutū. liij. sermo. xv. A.
Charitas vtrū in se includat omnē meritum
et omnē virtutē: ibidē. C.
Charitatis subiectū est voluntas et vtrum
causatur in nobis materialiter. liij. ser. xvj. A.

Charitas causat i nobis quinque dona. ibi-
dem. B.
Charitas habita vtrū minui potest vlt au-
geri. ibidem. C.
Charitatis obiectum vtrū est sūmū bonū:
iiij. sermone. xvij. A.
Charitatis apotheca est eius mercantia:
vbi et in quo cōsistit: ibidē. A.
Charitas quā extēdit se ad ea q̄ sūt supra
nos ad nos infra nos: ibi. B. C.
Charitas qualiter diligit deū sup omnia:
iiij. sermo. xvij. A.
Charitas vtrū deū diligit propter merce-
dem: ibidē. A.
Charitatis diuine vtrū sit aliquis modus
habendus: ibidē. B. C.
Charitatē p̄ceptū diliges dñm deū tuū et
qualiter intelligit: ibidē. C.
Charitatis ordo respectu diligibilū bonū
cōmutabilis. iiij. ser. xix. et xx. p̄ totum
Charitas vtrū plus diligit subiectū vlt p̄-
ximū. iiij. sermo. xix. A.
Charitas vtrū plus diligit extraneū me-
liorē q̄ cōiunctum: ibidē. B. C.
Charitatē ordo vtrū manebit i p̄ria: ibi. C.
Charitas vtrū magis diligit p̄em vlt ma-
trē spūalē vel carnalē. iiij. ser. xx. A.
Charitas vtrū magis diligit parentes vel
vxoꝝ aut filios: ibidē. A. B.
Charitas vtrū magis diligit benefactorē
vel beneficiatū: ibidē. C.
Charitas vtrū tenet extēdere se ad inimi-
cos. iiij. sermo. xx. B. C.
Charitas vtrū magis meref diligēdo ini-
micos q̄ amicos: ibidē. C.
Charitas vtrū aliquo actu diligit p̄ximū
quo nō diligit deū. iiij. sermo. xxj. A.
Charitas proximi perficit effectū septifor-
mi: ibidē. C.
Charitatis act⁹ p̄ncipalior ē diligere amo-
rē amicitie q̄ concupiscētie. iiij. ser. xxij. A.
Charitatis effect⁹ tertior ē gaudiū miseri-
cordia: et pax: ibidē. A. B. C.
Charitas vtrū obligat ad subeundā mor-
tem pro christo. iiij. ser. xxij. A.
Charitas perfecta vtrū obligat ad ea que
sunt perfectioris: ibidē. A.
Charitas quātūcūq; modica vtrū resiste-
re pōt omni tentationi: ibidē. B.
Carminatores et carminatrices vtrum pec-
cent mortaliter. j. ser. iiij. B.
Castitas duplex distinguit et vtrū ē virtus.
iiij. sermo. xix. B.
Castrans seip̄z reputat homicida. v. f. iiij. C.

Cecitas mētis q̄d ē et vtrū ē peccatū. iiij. ser-
mone. v. B. et vj. ser. xj. B.
Censura quid est et quid per eā intelligit.
v. ser. xj. A.
Clemētia quō differt a māsuetudine et vtrū
est virtus. iiij. ser. xvij. C.
Clericus vxorat⁹ ordinē recipiēs sine con-
sensu vxoris quid faciet. ij. ser. vij. B.
Clerici de qb⁹ testm̄ facere p̄nt. iiij. f. vij. C.
Clericoꝝ p̄uilegia et p̄iugatorum. v. f. xij.
A. B.
Clerici p̄dūt p̄uilegia i. vj. casib⁹. ibidē. A.
Clerici in sacris m̄rimonia p̄hentes excō-
municati sunt. v. ser. xv. C. et xxj. C.
Clerici inducētes ad vouēdū de sepultura
eligenda sūt excōicati. v. ser. xvj. A.
Clerici iniuriantes quāliter excōicati sūt: q̄
re in verbo excōicatio.
Clericis qualiter licitū ē exercere negocia-
tiōes. vij. ser. xxij. B.
Cogitatio q̄d est et vtrū demones cogitatio-
nes agnoscant. ix. et xx. ser. A.
Cognatiōis septē sūt spēs i qb⁹ incest⁹ cō-
mittit et matrimoniu contrahere probi-
betur. vij. sermo. vij. B. C.
Cōmodatio rei alicuius debet esse mere vo-
luntaria. vij. ser. xxv. C.
Cōsiliarius p̄rau⁹ quādoq; magis punit⁹
q̄ actor. vij. ser. ij. C.
Cōsiliū iniustū vel iniquū qñ obligat et
quādo nō. vij. ser. xlix. A. B. C.
Cōcubinā habere vtrū et qualiter ē licitum
fm̄ leges. iiij. ser. vj. B.
Cōcubinas habere vtrum aliquādo fuit
licitum. vj. ser. ij. B.
Cōcubitus cōcubinariū vtrū aliqui ex di-
uina dispēsiōe fuit licit⁹. vj. f. iiij. A. B.
Cōcupiscētia luxurie septem gradus habz
vj. sermone. xj. A. B.
Cōcupiscētia mechle et diuitiarū cur specia-
liter in p̄ceptis phibet. ix. et x. ser. j. A.
Cōcupiscētia inordinate vtrum lege na-
ture prohibetur: ibidem. A.
Cōcupiscētia q̄d ē et q̄ ē mltiplex: ibidē. B.
Cōcupiscētie inordinatio vtrū semp ē pec-
catū: ibidē. B. C.
Cōcupiscētia que ponit triplex vtrū ē cā
omniū peccatorū. ix. et x. ser. v. A.
Cōcupiscere p̄laturas vlt domiatiōes vtrū
est licitū: ibidem. B.
Cōcupiscere dignitatē vtrū licitū est reli-
gioso: ibidē. C.
Concupiscētia oculoꝝ intelligit tribus
modis: ibidem. C.

Materialiarū p̄ceptorij fratris Heinrici herp.

Concupiscētia carnis triplex expōit: ibi. l.
Conclusionis crimē quid est ⁊ de hoc. vij.
sermone. lv. l. ⁊. vij. ser. iij. B.
Confessio vtrū fieri potest alteri q̄ pprio
prelato. iij. sermo. x. B.
Confessio vtrū fieri pōt fratrib⁹ mendican
tibus: ibidē. l.
Confessio in certis casibus fieri pōt nō p̄
prio prelato: ibidē. l.
Confessio vtrum requirit de necessitate sa
lutis. iij. sermo. xi. in principio.
Confessio quādo ⁊ q̄tēs fieri d̄z: ibidē. A.
Confessionis dilatio q̄ periculosa ⁊ vitio
sa est: ibidē. A.
Confessio vtrū in aliquo casu debz iterari:
ibidē. A. B.
Confessio ei facta qui nō habet absoluēdi
potestatem quid valet: ibidē. A. B.
Confessio pegrinoꝝ cui fieri d̄z. ibidē. l.
Confessionale habēs vtz absolui vl' absol
uere pōt ab excōtcatiōib⁹. iij. ser. xi. l.
Confessionis celatio vel dimidiatio quali
ter obligat. vij. ser. lvj. B.
Confirmatio q̄d ē ⁊ vñ orū hz. j. ser. xvij. A.
Confirmatio vtrū ē sacramētū necessitatis
⁊ que requirit ibidē. A. B.
Consensus i delectationē mortalis vtz ⁊ q̄
liter ē mortale. vj. ser. x. c. ⁊. ix. ⁊. x. f. iij. l.
Consensus in malū ē q̄druplex ⁊ qualiter
obligat. vij. ser. l. per totū.
Consensus inferioris rōnis vtz potest esse
mortalis. ix. ⁊. x. ser. iij. l.
Consensus supioris rōnis vtrū potest esse
ventalis. ix. ⁊. x. ser. iij. A.
Conservator priuilegioꝝ abutens officio
suo est excōmunicatus. v. ser. xiiij. B.
Conservator priuilegioꝝ qui facit aliqd per
sordes ē suspensus. v. ser. xxvij. A.
Consuetudo quid est ⁊ vtrum est seruāda
j. ser. xxiiij. A.
Consuetudo vtrū potest tollere legem. ser.
pambulo. ij. A.
Contentio vtrū ⁊ quādo est mortale pecca
tum. j. ser. xxv. B.
Continentia vtrum est virtus. iij. sermone
xvlij. l.
Contractus rerum fit tribus modis. vij.
sermone. xxv. l.
Contractus quattuor modis vitiat. vij.
sermone. xxx. in fine.
Contract⁹ societatis in mercātijs p̄ncipalr
trib⁹ modis variat. vij. f. xxxiiij. p totū.
Contumelia vel cōuiciū quid est ⁊ vtrum
est peccatum. ij. sermone. xi. B.

Copultrices luxurie q̄ detestāde sunt. v.
sermone. ij. A. B.
Chozeas exercentes vel astantes vtz sem
per peccent mortaliter. iij. sermone. iij. l.
Correctio fraterna vtrum est actus chari
tatis. iij. sermone. xxij. B.
Corrigenda sunt districte peccata notoria
v. sermone. vij. B. l.
Correctio qualiter est in precepto. vij. ser
mone. lv. A. B. l.
Curiositatis vitium ponit. j. ser. xxj. B.
Cruz christi vtrum ⁊ qualiter est adorāda.
j. sermone. j. B.

Damnū anime p̄ncipal
liter inferri potest tripliciter:
v. sermone. ij. per totum.
Damnū aīe inferri loquendo
q̄nq̄ modis. vij. ser. ij. B. l.

Damnū inferens cū aīalibus quō tenetur
ad restitutionem. vij. ser. v. l.
Damnificans qualiter cūq̄ rem publicaz
quomodo tenetur ad restitutionem. vij.
sermone. viij. l.
Datum a religiosis vel clericis vtrū recl
pt pōt. iij. ser. ix. l.
Datū per erroꝝ qualiter restitui debet. vij
ser. lx. A.
Datū quere etiā in verbo donatū.
Debita non soluētes tēpore cōstituto quo
modo tenent. vij. ser. vj. l.
Debitum triplex inuenitur quod obligat
ad restitutionē diuersimode. vij. ser. lix.
⁊. lx. per totū.
Debitorū vera relaxatio septē circūstanti
as requirit. vij. ser. lxxv. l.
Decimas dare vtrū ē preceptū. iij. sermo.
xij. A. B.
Decime triplices sunt: scz personales: pre
diales ⁊ mixte: ibidē. A. B.
Decimas in feudū habere vtrū est licitum
laicis: ibidē. l.
Decimas fideliter soluentū quadruplex ⁊
remuneratio: ibidē. l.
Decimas nō soluētes religiosi sunt excōt
cati. v. ser. xiiij. in fine.
Decime quare sunt institute. vij. sermone
x. B.
Decimas in feudum tenens vtrū decimas
noualū recipere potest. vij. ser. xxiiij. l.
Decimas soluere qui religiosi obligantur
ibidē. l.
Defendere proximū iniuste inuasum vtrū
est de necessitate salutis. v. ser. ij. B.
Defensio ab iniurijs qualiter est licita. vij.

sermone. liij. A.
 Defendere aliū in malo q̄ perniciosum est
 vij. ser. liij. per totum.
 Degradatio ⁊ depositio quid est: vide. v.
 sermo. xxvj. A.
 Delectatiōes sūt duplices scz naturales ⁊
 in naturales. ix. ⁊. x. ser. liij. A. B.
 Delectationes vtrum sunt semper male:
 ibidem. B.
 Demones inuocātes sunt excōicati. v. ser.
 xxj. A.
 Demon expellebatur a Saule per Dauid
 ludentē in cythara. v. ser. xxij. C.
 Demones incubi ⁊ succubi de his vide. vj
 ser. ix. A. ⁊. C. in fine.
 Demon quere in verbo diabolus.
 Depositarius quinq; modis tenet ad re/
 stitutionē. vij. ser. v. B.
 Desperatio quid est ⁊ vnde venit. liij. ser.
 xxvj. C.
 Desperatio duplex est. v. sermo. xxxliij. B
 ⁊. vj. ser. vj. C.
 Detractio sumpsit ex trib⁹ exordīū a diabo
 lo. v. ser. viij. A. B. C.
 Detractio capit originē ex supbia: inuidia
 ⁊ malicia: ibidē per totum.
 Detractio simlatur cani rabido. ibidē. C.
 Detractio sex modis sine peccato fieri po/
 test. v. sermone. ix. per totū. ⁊. vij. sermo.
 liij. per totum.
 Detractio vtrū ē mortale peccatum. v. ser.
 ix. A.
 Detractio fit cū veniali tribus modis: ibi
 dem. C.
 Detractio quomō differt a susurratiōe. v.
 sermone. x. A.
 Detractio sex modis fit cum pctō mortali.
 v. sermo. x. A. B.
 Detractionē audiēs vtrū tm̄ peccat quātū
 detrahens: ibidē. C.
 Deus vtrū magis diligit angelos vel ho/
 mines. liij. ser. xliij. C.
 Diabolus decipit animas sic vulpes gal/
 linas. j. ser. vj. B.
 Diabolus solus tentare dicit̄ triplici rati
 one. ix. ⁊. x. sermo. j. B.
 Diabolus vtrū inducere vel cogere potest
 hominē ad peccatū. ibidē. B. C.
 Diabolus cōuenienter p̄mittit̄ tentare ho
 minē: ibidem. C.
 Diaboli triplex motū cur tentat hoīem.
 ibidem. C.
 Diabolus quere in vbo demon.

Dilectio q̄re in verbo amor vel charitas.
 Discordia quid est ⁊ vtrum est mortale. j.
 sermo. xxvj. B. C.
 Dispensatores rei familiaris ecclesie vel
 publice qualiter obligantur. vij. sermo.
 x. per totū.
 Diuinationes vtrum sunt licite ⁊ qualiter
 sunt puniende. j. ser. liij. A.
 Diuinationū triplex est genus ⁊ sub quo/
 libet multe sunt species. j. sermone. liij. A
 Diuinationis primum genus fit per mani
 festam inuocationē demonū ⁊ hoc multi
 pliciter. j. ser. liij. B.
 Diuinationis fm̄ genus fit per considera
 tionem dispositionis vl̄ motus alicuius
 rei: ibidē. B. C.
 Diuinationis tertū genus est quādo faci
 mus aliquid ad manifestandū nobis al
 quid occultum sine expressa tamen inuo
 catione demonū quod fit multipliciter.
 j. ser. liij. per totum.
 Divortij vel reconciliatiōis p̄iugatorū for/
 ma ponitur. v. ser. xxj. in fine.
 Dolus quid est ⁊ qualiter obligat. liij. ser.
 ix. A. ⁊. vij. ser. v. A. B.
 Dominus vel prelatus qualiter tenet de
 regimine officialium inquirere. vij. ser.
 xj. A.
 Dominiij translatio fit duobus modis. vij
 sermo. xxliij. B.
 Dominiij translatio auēte priuata fit duo/
 bus modis. vij. ser. xxv. p̄ totum.
 Domū edificās in pprio solo cū alteri⁹ dā
 no vtz obligat. vij. ser. vj. A.
 Donatio rei alicui⁹ qualiter debet eē me/
 re voluntaria. vij. ser. xxv. A. ⁊. lx. C.
 Donatio quere in verbo datum.
 Dos ⁊ donatio vide de his. vij. sermone
 xliij. C.
 Dote maritus fraudatus expellere potest
 vxorē. vij. ser. xliij.
 Duellum assumere vtrū sit licitū. j. sermo.
 liij. C. ⁊. liij. ser. liij. B.

Brietas vtrum ⁊ quando
 e est mortale pctm̄. liij. ser. liij. B.
 Ebrietas vtrum ⁊ qualiter excu
 sat sequens peccatū: ibidē. C.
 Ecclesia vtrum errare potest. j. ser. xj. A.
 Ecclesia errās vtrum ligare vel absolnere
 potest: ibidem. A.
 Edificans domū in pprio solo cū alterius
 dāno qliter obligat. vij. ser. vj. A.

Materiarū p̄ceptozij fratris Heinrici herp

Elemosyna vtz est actus charitatis ⁊ multa ibidē. liij. ser. xxij. C.
Elemosynā dans nonē p̄ditiones considerare debet. liij. ser. xxij. A.
Elemosyna de q̄bus ē faciēda: ibidē. B.
Elemosynā dare vtrū ⁊ qualiter est in p̄cepto. liij. ser. xxv. A.
Elemosynā dare q̄ phibent: ibidē. B. C.
Elemosynā faciēns de alieno vltra mēsurā p̄stitutā furtū cōmittit. vij. ser. x. B.
Elemosynā d̄ furto faciēs peccat: ibidē. B.
Elemosyna male recepta p̄pter dādi impotentia: accipiēdi fraudulentia falsaz q̄ situationē vel dānabilē abusionē qualiter obligat. vij. ser. xx. per totū.
Elemosynā recipere ab vsurario q̄si ē peccatū ⁊ obligat. vij. ser. xliij. C.
Eligentes scienter indignū ad ep̄atum q̄lter suspensi sunt. v. ser. xxvij. C.
Emptio ⁊ venditio quid requirunt vt sint iuste. vij. ser. xxv. C.
Empta minus dimidia pte iusti precij vtrū reddi debent. vij. ser. xxvij. A.
Emere redditus vitales vel p̄petuos vtrū est licitū. vij. ser. xxx. A. C.
Emere minus p̄pter solutiōis antipatiōem vtrū ē licitū. vij. ser. xxxij. p̄ totū.
Emptoz male fidei vtrū ad restitutionē obligatur. vij. ser. liij. B.
Emunitas: quere in imunitas.
Ep̄iscopus tonsurā cōferens infanti illsterato homini alterius dioceseos vel coningato q̄lter ē suspēsus. v. ser. xxxvj. B.
Erroz volūtarius non excusat a peccato. j. ser. v. A.
Estimatores iniusti rerū quarūlibet qualiter obligant. vij. ser. xj. B.
Exactio talliarū ⁊ similiū vtrū ⁊ quando obligat. vij. ser. xj. A.
Excōicatio tradit hoīem sathane. v. ser. vij. C. ⁊. ix. B.
Excōicatio in quib⁹ p̄uenit ⁊ differt ab interdico ⁊ suspensione. v. ser. xj. A.
Excōicatio quid est ⁊ quis illā inferre pōt ⁊ quos excōicare potest: ibidē. B.
Excōicatio pro quib⁹ causis proferre pōt: ibidē. C.
Excōicatio minor in quibus casibus infligitur a iure. v. ser. xj. A.
Excōicatio iniuste lata vel ex falsa cā vtrū ligat: ibidē. A. B.
Excōicatio quinq; modis cōtēnit: ⁊ sic ligatur ex p̄temptu: ibidē. B.
Excōicatio quib⁹ nulla vtrū ligat ⁊ in quib⁹

casibus ē nulla: ibidē. B.
Excōicat io ī iudicē p̄seruatorē ⁊ inq̄sitorē heretice p̄auitatis abutentes officio. v.
Excōicatio p̄lati istituēt heretice. (f. xij. B. ticū heredē vlp̄ fr̄as vagātis: ibidē. C.
Excōicatio seq̄strātis fruct⁹ vlp̄ studētis seu audiēt⁹ leges aut phisicā: ibidē. C.
Excōicatio scholaris domū in bononia cōducētis sc̄da localis est: ibidē. C.
Excōicatio religiosi apostatāt⁹ aut sine licētia studētis vlp̄ eū docētis. v. f. xliij. A.
Excōicatio religiosi phisicam vlp̄ leges studentis aut discurreētis ad curiā vt molestet prelatos: ibidem. A.
Excōicatio monachi arma tenentis ⁊ simoniace recepti: ibidem. B.
Excōicatio religiosi nō seruantis interdico qualiter intelligit: ibidē. C.
Excōicatio religiosi nō soluentis decimas v. ser. xliij. in fi.
Excōicatio religiosi ministrātis sacramenta absoluētis ab excōicatione vlp̄ retrahētis a decimis soluēdis. v. ser. xv. A. B.
Excōicatio religiosi mēdicāt⁹ loca noua si ne licētia recipientis: ibidē. C. ⁊. xxj. B.
Excō. nouā religionē vlp̄ habitū religionis assumētis ⁊ stat⁹ beguinaz. v. f. xv. C.
Excō. religiosi vlp̄ ī ordīe sacro p̄stitutū mrl̄ moniū p̄trahentis: ibidem. C. ⁊. xxj. C.
Excō. religiosi vel ecclia. inducētis ad vouēdū de sepultura eligēda. v. f. xvj. A.
Excō. sepellētis hereticos excōicatos vsurarios aut tpe interdico: ibidē. A. B. C.
Excō. impediētū electionē p̄lati vel vīsitatores monialū. v. ser. xliij. B. C.
Excō. exenterantis vel decoquentis vel dī membrantis corpa mortuoz vt ossa trāsferrantur. v. sermo. xvj. C.
Excōicatio propter iniectionē man⁹ in clericū vel religiosam personā. liij. requirit v. ser. j. per totū. ⁊. xx. A.
Excōicatio p̄pter ratihabitōnē q̄ all⁹ iniecit man⁹ ī hmōi p̄sonas: ibidē. B.
Excōicatio nō incidit q̄s man⁹ in tales iniiciens multis modis: ibidē. B. C.
Excōicatio p̄sequentū cardinales vel promulgātes cēsuras ecclesiasticas aut eoz cognatos seu pontifices. v. ser. xix. A.
Excō. nō parētū inq̄sitorib⁹ heretice p̄auitat⁹ ⁊ cogētū violare interdico: ibi. A.
Excōicatio p̄cedētū p̄ ecclesiasticos resp̄saliā: pedagia: guidagia: collecta: tallias ⁊ similia: ⁊ agentū p̄tra libertatē ecclesiasticam: ibidē. A. B. ⁊. xx. A.

Excōicatio p̄tra incendiarios ⁊ effractoꝝ
ecclesiā: ibidem. C.
Excōicatio impediētū sequestrationem
aut fructus beneficiorū applicantiū de/
functo v̄l ecclesie. v. ser. xx. A.
Excōicatio circa electionē pape senatoris
vel alioꝝ ecclesiasticorū: ibidem. B.
Excōicatio ep̄oꝝ q̄ se ingerunt ad curā al/
terius dioꝝ. ibidem. B.
Excōicatio inuadētis imp̄ium romanū si/
ne licentia et fautoꝝ eius seu occidentis
officialē anchonitanū: ibidē. B. C.
Excōicatio falsariorum litterarū pape vel
cardinalium: ibidem. C.
Excōmunicatiōes ī p̄cessu annuali pape:
ibidem. C.
Excō. demones inuocantis aut saracenis ⁊
christianos auxiliū p̄stātis. v. f. xxj. A.
Excōmunicatio inuētis aliena cōmunib⁹
a scismaticis factis ⁊ quō differūt scisma
⁊ heresis: ibidem. A.
Excōicatio hereticorū cum fautoꝝib⁹ ⁊ assi/
stioꝝ cū fautoꝝibus: ibidē. A. B.
Excōicatio spoliātis romipetas aut nau/
gantes seu naufragiū patiētes: ibidē. C.
Excōicatio p̄trahētis scienter m̄rimoniuꝝ
in gradib⁹ p̄hibitis: ibidē. C.
Excōicatio p̄cipātis cū excōicatis mult⁹
modis p̄tingit. v. ser. xxij. p̄ totum.
Excōicatis ī quinq; p̄cipare p̄hibemur:
ibidem. B.
Excōicat⁹ p̄cipātes q̄dā excusāt: ibidē. C.
Excōicati p̄ statuta synodalia quō censent
excōicati vel vitā dī. v. ser. xxij. A.
Excōmunicatio p̄cipantis cuz vsurarijs
quo quomodo: ibidem. C.
Excōicatio quāta dāna facit in christiano
tam spūalia q̄ tp̄alia: ibidem. C.
Exheredari qualiter oēs generaliter p̄fit.
iij. sermone. ix. in fine.

Alfarij l̄raz papaliū vel car/
dinaliū q̄līē sūt excōicati. v. f. xx. c.
Fallacia qualiter est auaricie filia.
vij. sermone. lxvij. C.
Fatum ⁊ vtrum dici debeat aliquid esse fa/
tum. j. sermone. iij. C.
Festa decem erāt ī lege veteri ⁊ quare. iij.
sermone. j. A.
Festa q̄n̄ īcipiūt ⁊ termināt. iij. ser. vij. C.
Festa quere in verbo sabbatum.
Fides d̄z trib⁹ modis. j. f. vj. A. ⁊. ix. A.
Fides mortua cognoscit⁹ dupliciter scz ex
defectu operis ⁊ intentiōis: ibidem. A.

Fides efficitur mortua ex amore male iū/
stāmate in trib⁹ p̄cupiscētis: ibidē. A.
Fides mortua ē ex triplici timore male hu/
milliante: ibidem. B.
Fides mortua est dupliciter non ex ope s; z
intentione: ibidem. C.
Fides informis ⁊ formata p̄ grām quomo/
do differunt. j. ser. vij. A. ⁊. ix. C.
Fides formata qualiter intellectū illumi/
nat: viuificat ⁊ roborat: ibidē. B.
Fides vera quandoq; salubriter non ope/
ratur: ibidem. C.
Fidei dubitationē quidam salubriter pati/
untur trib⁹ ex causis: ibidē. C.
Fides habet tres gradus. j. ser. viij. A.
Fidē q̄lē habere tenentur laici simplices:
clerici ⁊ p̄lati: ibidem. A. B.
Fidei articuli quot sunt ⁊ eorū declaratiō:
ibidem. C. ⁊. ix. A. C. ⁊. x. p̄ totum.
Fidei confessio ⁊ integritas vtrum est ad
salutem necessaria. j. sermōe. viij. C.
Fidei effectus est timor et purificatio cor/
dis. j. sermone. viij. A.
Filij multorum cur efficiuntur maluoli.
iij. sermone. ij. B. C.
Filij parentib⁹ obediētes multiplici felici/
tate dotantur: ibidem. C.
Filij quando tenent obediēre parentibus
⁊ quando non. iij. ser. iij. C.
Filij vtz circa matrimoniū parētib⁹ obedi/
re tenentur. iij. sermone. iij. A.
Filij spurij vtz succedere p̄nt ī testamento
vel ab intestato. iij. ser. vj. p̄ totum.
Filij spurij ⁊ de ei⁹ materia q̄re in x̄bo p̄f.
Filij quādo excludūtur ab hereditate pa/
tris intestati. iij. sermōe. ix. A.
Filij possunt a parentib⁹ exheredari ī mul/
tis casibus: ibidem. A.
Filij ex quib⁹ causis parentes exheredare
possunt. iij. sermōe. ix. C.
Fornicatoꝝ notorij qualiter sūt ip̄o iu/
re suspensi. v. ser. xxvij. A.
Fornicatio simplex vtz est mortale ⁊ vtrū
aliq̄n̄ licuit h̄re p̄cubinas. vj. f. iij. A. B.
Fornicatio vtz q̄n̄q; fuit licita ex dispensa/
tione diuina: ibidem. B.
Fortitudo q̄d ē ⁊ q̄ habet q̄ttuor gradus
ac vtrum est virtus. iij. ser. xij. A.
Fortis operatur ex habitu ⁊ cum delecta/
tione: ibidem. B.
Fortitudo vtrum precellit alias virtutes:
ibidem. C.
Fortitudinis actus sūt sustinere grauis et
aggredi ardua. iij. ser. xij. A.

Fortitudo vtrum consistit solum circa pericula mortis: ibidem. B.
 Fortis vtz vti in actu suo passionib⁹ naturalib⁹ scz ira rē. ibidem. C.
 Fortitudinis actus potissimus est martirium. iij. sermone. xiiij. p totū.
 Fortitudinis ptes integrales que sunt. iij. sermone. xv. per totum.
 Fratricidium clamat vindictaz ad deum. v. sermōe. v. A.
 Fraus qd ē. iij. ser. ix. A. r. vij. ser. lxxvij. C.
 Furtū qd ē r vtz cōmittit i re pua sic in re magna. vij. ser. j. A. r. ix. C.
 Furtum cōmittit octo modis. vij. sermōe. viij. r. ix. per totum.
 Furtum ex necessitate factum vtrum excusatur. vij. sermone. viij. A.
 Furas hoiez quō punis r obligat. ibid. B.
 Furē occidere p iusticiā vtrum est licituz: ibidem. B.
 Furto ppriam rem vl equivalentem recuperans vtz obligatur: ibidem. B. C.
 Furto tollens bona reipublico quomodo punitur: ibidem. C.
 Furtum multipliciter cōmittitur in abusu rei aliene. vij. sermo. ix. C.
 Furtū ē occulte tenere alijs debita: ibid. C.
 Fur peccat d furto facies elynā. vij. f. x. B.
Aud iū r de ei⁹ materia pōnitur. iij. ser. xxxij. A.
 Gratia vtrum datur parvulis i baptismo. j. ser. xvj. B.
 Gratia vtz datur eq̄lter baptizat: ibid. B.
 Gratas agere debemus deo propter tria. iij. sermone. xxvj. A.
 Gula vtrum est mortale vel veniale peccatum. iij. sermone. iij. A.
 Gula. v. spēs hz fm Grego. ibidē. A. B. C.
 Gula vtrum consistit in vsu cibariorum delicatorum: ibidem. A.
 Gula est vitium capitale quinqz habens filias. iij. sermone. v. p totum.
 Gustus lasciv⁹ q̄ pnciosus ē. vj. ser. x. C.
Ebetudo sensus qd ē r vtz
h est peccatuz. iij. ser. v. B.
 Hereditas dividitur in. xij. partes q̄ dicunt vncie. iij. ser. vij. B.
 Hereditas vtrū dari pōt extraneis exclusis heredibus. iij. ser. viij. A.
 Heredes infra qd tempus voluntatē decedentium implere tenent: ibidē. A.
 Heredes plures quomodo tenentur ad debita r legata: ibidem. C.

Heredes vtrum quandoqz excludunt ab intestato. iij. ser. ix. A.
 Hereses ppter quā causam tantū increuerūt in ecclia primitiva. x. ser. ix. B.
 Heresis qd ē r circa que versat: ibidē. B.
 Hereses multorum ortum trahūt ex voluntate peruersa: ibidem. C.
 Hereticus non censet aliquis nisi nec p̄tinaciter in heresi psisteret. j. ser. xij. A.
 Heretici vtz sunt tolerandi r qliter puniuntur. j. ser. v. B. r. ix. B. r. v. ser. xxx. B.
 Heretici cum oibus fautoribus suis sunt excommunicati. v. ser. xv. A. B.
 Heresis quō differt a scismate. v. f. xxj. A.
 Hypocrisis qd ē r vtz est mortale peccatum: sermone pambulo. iij. B.
 Hypocrisis quomō differt a simulatione. viij. sermone. x. A.
 Hypocrita q̄s ē censendus. viij. ser. x. A.
 Homicidium q̄re etiaz in verbo occidere. Homicida reputatur qui ppria spōte amputat virilia. v. ser. iij. C.
 Homicidium clamat vindictam ad deuz. v. sermone. v. A.
 Homicidiorū tria sunt genera r multipliciter pficitur. v. ser. viij. A.
 Homicidium fieri pōt tripliciter r qliter obligat ad restitutionē. vij. ser. iij. C.
 Honestas qd ē r vtz ē x̄t⁹. iij. f. xvij. B.
 Honora patrem multipliciter intelligitur. iij. sermone. j. A. B.
 Honor qd ē r q̄b⁹ ē exhibēd⁹: ibidē. A. B.
 Honor parentū consistit in reuerētia: obedientia r beneficētia r q̄re. iij. ser. iij. p to.
 Honorantibus parentes cur lōgeuitas pmittitur: ibidem. A.
 Humilitat⁹ gradus. xij. j. sermōe. xix. C.
 Hūilitas vtz ē potissima virtutū. j. f. xx. A.
 Humilitatem q̄re ch̄istus maxime cōmendavit. j. ser. xx. A.
 Humilitas ē nobis maxime necessaria et deo grata ppter sex. j. ser. xx. A. B.
 Humiliationē in nos inducunt q̄nqz fideliter consideranda. j. ser. xx. C.
 Humilitas vtrum in exteriori ostēstione consistere potest. j. ser. xxj. A.
 Humiliatio exterior fieri potest quattuor modis. j. ser. xxj. A.
 Humiliatio qualiter ostēditur in opere et sermone. j. ser. xxj. B. C.
 Humilitate cognitionis vtrum se q̄s oib⁹ subijcere debeat. j. ser. xxij. A.
 Humilitas cognitionis tribus gradibus pficitur. j. ser. xxij. A. B. C.

Humilitas affectionis in q̄ virtus humilitatis essentialiter consistit. j. ser. xxiiij. A.
Humilitas affectionis tribus gradibus perficitur. j. ser. xxiiij. A. B. C.

Actantia quid est et de eius

l materia ponit. j. ser. xxv. C. et viij. sermone. ix. C.
Economus quod est et de eius officio. viij. f. vj. C.
Idolorum diversitas quibus exhibeatur diversimode cultus divinus. j. ser. ij. A.
Idolatria in debito cultu divino: ibid. C.
Idolatria que fit in creaturis et eius gravitas ac origo: ibid. C. et x. A.
Ignorantia crassa non excusat. j. ser. v. A.
Ignorantia vtrum minuit peccatum. ix. et x. sermone. iij. C.
Imagines habere et adorare vtrum est illicitum. j. sermone. j. B.
Imago christi qualiter est adoranda: et crux christi. j. sermone. j. B.
Immundicia quid est et vtrum est peccatum. iij. sermone. v. C.
Immunitas clericorum et rerum ecclesiasticarum. v. sermone. xiiij. A. B.
Impenitentia quid est et quod grave est peccatum. v. sermone. xxiiij. C.
Imprudencia quid est et vtrum est peccatum. iij. sermone. ix. C.
Incendarius quis dicitur et qualiter obligatur. vij. ser. l. C.
Incestus quod est et vtrum aliqui licuit accipere cognatos in uxores. vj. ser. vij. A.
Incestus vtrum excusari potest in patriarchis: ibid. A.
Incestus cur ponitur determinata species luxurie: ibid. B.
Incestus et cur cum sanguinea quis contrahere non potest: ibid. B.
Incestus multis modis committitur: quod septem sunt species cognationis: ibid. B. C.
Inconsideratio quod est et qualiter prudencia contrariatur. iij. ser. ix. C.
Inconstantia ex quibus trahit originem. sermone p̄ ambulo. iij. B.
Inconstantia quid est et unde provenit. iij. ser. ix. C. et vj. ser. xj. C.
Infidelitas in se vtrum habet rationem peccati et damnationis. j. ser. v. A.
Infidelitas vtrum est maximum peccatum. j. sermone. ix. B.
Infideles et eorum ritus vtrum sunt tolerandi: ibid. B.

Inferni pene ponuntur quinque a poetis. j. sermone. x. C.
Iniuriam quomodo quis tenetur remittere. ij. sermone. ix. C.
Iniurias que in violentia et. iij. f. xxiiij. C.
Iniusticia vtrum est vitium speciale. iij. sermone. x. C.
Iniuste extorta que debent restituere vel pauperibus erogari. iij. ser. xxiiij. C.
Inobedientia que grave peccatum est. j. sermone. xxv. B.
Inquisitor heretice pravitatis abusus officio qualiter est excommunicatus. v. sermone. xiiij. B.
Insensibilitas quid est et vtrum est peccatum. iij. sermone. xvij. C.
Intemperantia et de eius materia ponitur iij. sermone. xvij. C.
Interesse quid est et qualiter exigi potest sine usura. vij. sermo. xxxv. p̄ totum.
Interdictum in quibus differt aut convenit cum excommunicatione et suspensione. v. sermone. x. A.
Interdictos aut excommunicatos vel interdicti tempore sepelientes qualiter excommunicati sunt. v. ser. xvj. B. C.
Interdictum violare cogens et ex metu violans vtrum excommunicati sunt. v. ser. xix. B.
Interdictum quid est et quod duplex est interdictum scilicet generale et speciale: ac vtriusque differentia. v. ser. xxiiij. A. B. C.
Interdictum contra quos vel ex qua causa proferri potest. v. ser. xxv. A.
Interdicti tempore quid conceditur et denegatur. v. ser. xxiiij. et xxv. p̄ totum.
Interdicti duplex effectus scilicet prohibitio divinum et ministrationis sacramentorum aliquorum. v. ser. xxv. p̄ totum.
Intestatus quis decedit quattuor modis iij. sermone. vij. A.
Intestato decedente qui succedunt in hereditate. iij. sermone. vij. A.
Invidia quid est et de eius materia ponitur v. sermone. xxij. p̄ totum.
Invidia vtrum semper est mortale peccatum: ibid. C.
Invidie malum que detestandum est: ibid. C.
Invidia quinque habet filias. v. sermone. xxiiij. A.
Invidentia fraterne gratie quid est. v. sermone. xxiiij. C.
Inventa retenta vtrum sunt semper restituenda. vij. sermo. ix. A. B.
Hypocrisis vtrum semper est mortale peccatum

vlij. sermone. x. B.
Ipochrisis cur a christo tam multipliciter i
 euangelio reprobatur: ibidē. B. C.
Ira quid est et cur homini data ē et vtrū
 est peccatum. ij. ser. ix. A.
Ira tres gradus habet: est enī ira cordis:
 oris: opis: ibidē. B.
Iracūdis cur est ab omni ecclesiastica dig
 nitate repellendus. ij. ser. ix. C.
Iracūdoꝝ tria sunt genera. ij. ser. x. A.
Ira vitium est capitale sex habens filias.
 ij. sermone. x. A. B. C.
Ironia quid est et qñ ē mortale peccatum.
 j. ser. xxvj. A. et. viij. ser. ix. C.
Irregularitas quid est: et q̄ causa instituti
 onis eius. v. sermōe. xxvij. A.
Irregularitatē nō incurrūt si occidunt fu
 riosi infantes et dormientes: ibidē. A.
Irregularitas quō strahit̄ ex defectu cor
 poris vitiat̄: ibidē. B.
Irregularitas cōtrahitur per seruile con
 ditionem: ibidē. B.
Irregularitas cōtrahitur p̄ illegitimā pa
 rentum p̄iunctionē: ibidē. C.
Irregularitas quō cōtrahit̄ p̄ homicidiū
 vel mutilationē. v. ser. xxix. p̄ totū.
Irregularē se quicq̄ debet i dubio repu
 tare: ibidē. A.
Irregularitatē nō inducit homicidiū ex i
 evitabili necitate vel casu factū: ibidē. C.
Irregularitas strahitur p̄ bigamiam tri
 plici ratiōe. v. ser. xxx. A.
Irregularitas qualiter strahit̄ in crimē
 heresis: ibidē. B.
Irregularitas per dilationē baptismi con
 trahitur: ibidē. B.
Irregularitas strahit̄ p̄ iteratā receptionē
 sacroꝝ characterē imp̄mētū: ibidē. B.
Irregularitas strahit̄ p̄ solennē p̄niam et
 p̄ crimen: ibidē. B. C.
Irregularitas qñ strahit̄ p̄ obligatiōem
 curie secular̄: ibidē. C.
Irregularis efficiē q̄ excoicatus: suspēsus
 interdictus ingerit se officio et qualiter.
 v. sermone. xxxj. p̄ totum.
Iudex fraudulēter mulierē sumēs i testē
 est excoicatus. v. ser. xliij. B.
Iudex ecclesiastic⁹ q̄ facit aliqd̄ i iudicio p̄
 sordes q̄liter ē suspēsus. v. ser. xxvij. A.
Iudices debēt esse iusti. viij. ser. vij. A.
Iudex vtrum reum iudicare potest absq̄
 accusatore. viij. ser. iiij. A.
Iudex vtrū p̄ supplicia reū cogere pōt ad
 p̄fitendum veritatem: ibidē. A.

Iudicium ferri candentis vel aque bullē
 tis vtrum est licitum. j. ser. liij. C.
Iudiciū humanū vtrū ē licitū. viij. f. ij. A.
Iudiciū humanum ex quattuor causis p̄
 uertitur: ibidē. B.
Iudicium humanum tria p̄ncipaliter re
 quirat. viij. ser. ij. per totum.
Iuramentū qd̄ ē et vtrū ē p̄hibitum iurare
 tā p̄ creatorē q̄ p̄ creaturam. ij. ser. j. A.
Iuramentū ad qd̄ est institutū: ibidē. B.
Iuramentū tres comites h̄re d̄z: ibidē. B.
Iuramentū quādo iurantē obligat deo et
 quando homini: ibidē. C.
Iuramentū q̄les p̄ditiones h̄z subintelle
 ctas: lz non exp̄sas: ibidē. C. et. ij. A.
Iuramentū i multis casibus infringi pōt
 auctoritate p̄pria. ij. ser. ij. A.
Iuramentū metu extortū vtrū est necessario
 tenendum: ibidē. B. et. v. ser. liij. C.
Iuramentū vtrū magis obligat factum p̄
 deū: q̄ p̄ euangeliū: ibidē. B.
Iuramentū vtrum obligat ad intentionē
 iurantis vel recipientis: ibidē. B.
Iuramentū cōmunitatis vtrum obligat
 vnū alto nō seruante: ibidē. C.
Iuramentū vno non tenente vtrum alius
 potest strauenire: ibidē. C.
Iuramentum vtrum est appetendū tanq̄
 vtile: ibidē. C.
Iuramentum fidelitatis quot cōditiones
 p̄tinet. ij. ser. liij. A.
Iuramento se submittēs capitulo vel colle
 glo qualiter obligat: ibidē. A.
Iuramentū calūnie qd̄ est. viij. ser. liij. B.
Iure parrochialis ecclie semp̄ saluo quō
 intelligitur. liij. ser. xi. C.
Iure nature et diuino sunt omnia cōmunia
 sed humano iure facta sunt p̄pria et q̄re.
 vij. sermone. xxiiij. A.
Ius ē multiplex q̄re i vbo lex q̄ silr ē mul
 tiplex: sermōe p̄ambulo. j. p̄ totum.
Ius abrogatum p̄ dissuetudinē vtrū liget
 sermōe p̄ambulo. ij. p̄ totum.
Ius positium vtrum et quando obligat
 in foro conscientie: sermōe p̄ambulo. liij.
 C. et. liij. sermone. x. B.
Ius patronatus quid ē et de eius materia
 vide. v. sermone. xvij. A.
Iussor obligat sic executor. vij. ser. xlviij.
 per totum.
Iusticia vtrū est virtus. liij. ser. x. A.
Iusticia duplex est scz generalis et particu
 laris. liij. sermone. x. A.
Iusticia qd̄ ē et q̄ h̄z q̄ttuor grad⁹: ibidē. A.

Summaria

Justicia p̄eminet alijs *ut* ib? *ibidez*. B.
Justicie ptes integrales: subiective & potē
tionales. iij. ser. xj. per totum.
Justicia iudicis exemplū de B. v. ser. v. C.
Justicia publice honestatis. iij. sermo. vij
B. in fine.
Abozare diebus nō festiuis
1 *ut* ē in p̄cepto. iij. ser. vij. C.
Legatio facta spuris a p̄re v̄l m̄re
vtrum est licita. iij. ser. v. C.
Legatio facta de portioe legitima heredi/
bus debita nō valet. iij. ser. vij. B.
Legatus a religiosis vel clericis vtrum re
cipi potest. iij. ser. ix. C.
Legitima portio triplex distinguitur. iij.
sermo. vij. B.
Legitimitas fit tribus modis. v. sermone
xxvij. C.
Rex quid est & est multiplex: ser. p̄ambulo
j. per totum.
Rex abrogata per dissuetudinem vtrū li/
gat: ser. p̄ambulo. ij. A.
Regis trāsgressor quis cēsetur & qualiter
punitur: ser. p̄ambulo. ij. C.
Rex non est iustis posita qualiter itelligi/
tur: sermone p̄ambulo. ij. in fi.
Rex vetus *ut* omnes obligabat ad obser
uantiam: sermōe p̄ambulo. iij. A.
Rex gratie suos absoluit a seruitute legē
veteris: *ibidem*. A.
Rex vetus quot p̄cepta habuit tam affir/
matua q̄ negatiua: *ibidem*. A.
Rex positua vtrum et quando obligat in
foro p̄scientie: *ibidem*. C.
Rex noua *ut* & qualiter legē veterē adim
plet: ser. p̄ambulo. iij. B. C.
Rex zelotypie i lege veteri qualis fuit. vj.
sermone. ij. A.
Lingua tertia sicut p̄siliatricū turpitu/
dinis q̄ detestabilis est: vj. ser. v. A. B.
Lingua lubrica q̄ p̄nictosa ē. vj. ser. x. B.
Locatio rerum quid est & de eius materia
vide. vij. sermōe. xxxij. A. B.
Locatio operum et animalium quid est et
de ea vide *ibidem*. C.
Ludus eutropie vtrū vbi et quando
licitus est. iij. sermōe. ij. A.
Ludos inspicere vel spectacula vtrum est
licitum: *ibidem*. B.
Ludus alee vtrū sine peccato mortali ex
erceri potest. iij. sermone. iij. A.
Ludus alee qualiter est p̄hibitus & obli/
gat ad restitutionem. vj. ser. xij. A.

Annotatio

Ludus schacorū vtrum est licitus. iij. ser/
mone. iij. A.
Ludus theatralis est multiplex & vtrū est
licitus: *ibidem*. B. C. & vij. C.
Luxurie gradus diuersi q̄tū ad grauita/
tem peccati. vj. ser. iij. C.
Luxuria sacerdotum et religiosoz q̄ gra/
uis ē & grauer punit. vj. ser. vj. B. C.
Luxuria contra naturam multis modis p̄
petratur. vj. ser. viij. per totum.
Luxuria qualiter fuit causa dilunij. vj. ser.
mone. ix. B.
Luxuria in tactib? et osculis et sic de alijs
vtrū est mortale peccatum. vj. ser. x. A.
Luxuria sensuū exteriorū q̄ sūt laquei cor
dis declaratur. vj. ser. vij. A. B. C.
Luxuria quid est & vtrum actus ei? absq̄
peccato fieri potest. vj. ser. xj. A.
Luxurie concupiscencia septem grad? ha
ber: *ibidem*. A. B.
Luxuria est capitale vitium habens octo
filias. vj. sermone. xj. B. C.
Luxuria deicit omnes status. vj. sermōe
xj. in fine.
Agnanimitas vtrum ē ali/
m qua virtus. iij. sermōe. xv. C.
Magnificencia vtrum est virt? ali/
qua & qualis. iij. ser. xv. C.
Maledicere vtrum est licitum de hac ma/
teria ponitur. ij. ser. x. C.
Malicia quid est & ex malicia peccare. iij.
sermone. xvj. C.
Malicie peccatum *ut* semp est grauius q̄
peccatum ignorātie vel infirmitatis. ix.
et. x. sermone. iij. C.
Mandantes iniqua: iniusta vel iniurias
fieri q̄lter obligant. vij. ser. xlvij. A. C.
Mansuetudo quomodo differt a clemētia
iij. sermone. xvij. C.
Mare mortuum & d̄ eius materia ponitur
v. sermone. v. B.
Mara virgo qualiter est honozanda vel
adoranda. j. ser. j. B.
Martyrium illatum manu p̄pria vtrū est
licitum. iij. sermone. xij. A.
Martyrium pueroz inocētū: *ibidem*. A.
Martyrium est actus quattuor virtutem:
ibidem. A.
Martium vtrum est actus maxime p̄fecti/
onis: *ibidem*. B.
Martyriū duplex ē sed ei? cōpletio req̄rit
supplicium mortis: *ibidem*. B.
Martyrii causa. quoduplex eē p̄t: *ibide*. C.

Materiarū p̄ceptorij fratris Heinrici Herp

Matrimonium scienter cōtrahentes cuius re-
ligiosis vel clericis in sacris excōmuni-
cati sūt. v. ser. xv. l. r. xxj. l.
Matrimonium contrahentes in gradibus
phibitis scienter sunt excōmunicati. v.
sermone. xxj. l.
Matrimonium taliter ex utraque pte p̄trahē-
tium pena. vj. ser. vj. l.
Matrimonium impedit per p̄sanguinita-
tem ex triplici iure sed diuersimode. vj.
sermone. vij. A.
Matrimonium cur inter cognatos cōtrahi
non potest: ibidem. B.
Matrimonium illicitum cōtrahere pmittētes
r tacētes qd merent. v. ser. lvj. l.
Medic⁹ infideliter p̄sumptuose vel ne-
gligenter agens qualiter obligat infir-
mo. vij. sermōe. xj. l.
Medici non inducentes infirmos ad me-
dicinā spirituales qualiter peccant. vij.
sermone. lvj. l.
Mēdaciū cōpleta ratio requirit duplicē falsi-
tatem. vij. sermone. j. A. r. vij. A.
Mendacium duplex distinguit scilz natu-
rale r formale. vij. ser. vij. A.
Mēdaciū p̄nciosū quattuor modis r gradib⁹
bus pficitur. vij. ser. B. l.
Mēdaciū vtz semp ē pctm. vij. ser. ix. A.
Mendaciū vtrum semp est peccatum mor-
tale. vij. ser. vij. A.
Mendacium vtz in viris p̄fectis semp est
mortale peccatum. vij. ser. ix. A.
Mendaciū patrū legis veteris quō excu-
sat. vij. ser. vij. B. l. r. ix. B.
Mendacium officiosum quattuor modis
r gradib⁹ pficitur. vij. ser. vij. B.
Mendacium locosum quattuor modis cō-
mittitur. vij. sermone. ix. B.
Mendacium in adulatione cōmissum vtz
est mortale: ibidem. l.
Mercatorū officii ē sordidū. iij. ser. vij. A.
Mercatores charistia iducētes qliter ob-
ligant r puniant. vij. ser. xj. l.
Mēcātia ex quinque circūstantijs reddit
illicita. vij. ser. xxij. p totum.
Mēcātij comitant. vij. genera mēdacio-
rum r deceptionū. vij. ser. xxvj. p totum.
Mercatores decipiūt in pōdere: mēsurā:
moneta i p̄cio: macula: defectiōe: admi-
xtione r corruptiōe. vij. ser. xxvij. p totū
Mercatorū decem p̄cepta qualia sunt.
vij. sermōe. xlviij. p totum.
Mercedis operarioꝝ detēctio clamat vin-
dictam. v. sermone. v. l.

Meretrices d earum detestabilitate vide
vj. sermone. iij. B.
Meretriciū ē duplex r bona sic acquisita
vtz restitui debent. vij. ser. xij. B.
Misericordia vtrum ē virtus r maxi-
ma virtutum. iij. ser. xxij. B.
Missa p̄ defunctis legi phibetur pro vl-
tis in fraudem. j. ser. ilij. B.
Missam non audies in dñica vtrum et qñ
peccat mortaliter. iij. ser. ij. B.
Missam audire in p̄p̄ta ecclesia quando
quis obligatur: ibidem. l.
Modestia qd ē r vtz ē x̄t⁹. iij. f. xvij. l.
Montales carnaliter cognoscentes q̄ gra-
uiter peccāt r puniunt. vj. ser. vj. B. l.
Multiloquium quid est r vtrum semp est
peccatum mortale. iij. sermōe. v. l.
Mutuum quid ē r quomodo differt a co-
modato. vij. ser. xxv. l.
Mutuare p̄xio qliter oēs obligant fm fa-
cultates p̄p̄tas. vij. ser. xxix. p totum.
Mutuum sub vsura r de ei⁹ materia vide
ibidem. l.
Mutui faciēs cōmunitati coacte ex chari-
tate vl cupiditate vtz recipiēs vltra for-
tē cōmittat vsurā. vij. ser. xxxvij. p totū.
Mutuas vtrum obligare potest ad remu-
tuandum. vij. ser. xij. B.
Mutuum accipe sub vsura ex necessitate
vtrū est licitum. vij. ser. xlij. B.
Egligentia quid est r vnde
n puenit vtrum etiam ē mortale pec-
catum. iij. ser. ix. l.
Negocii qñq̄ sūt q̄ sine peccato nūq̄ aut
vix exerceri possūt. vij. ser. xxij. A.
Negociatio p̄piculoso est exercentibus:
ibidem. B.
Notorij fornicatores in sacris existētes q̄-
liter suspensi sunt. v. ser. xxvij. A.
Nuptias secundas benedictentes suspensi
sunt: ibidem. B.
Duratio qliter ponitur fi-
o Ita auaricie. vij. ser. lxvij. B.
Obedientia quādo obligat r quā-
do non. iij. ser. iij. l. r. iij. p totum.
Obedientia qualiter subditos obligat er-
gā p̄latos ecclesiasticos. iij. sermone. x.
A. ij. ser. xxvij. B.
Obediētia quō religiosos obligat suo p̄-
lato vel episcopo. iij. ser. xij. A. B.
Obediētia vtrum ē maxima v̄tutum. iij.
sermōe. xij. B.
Obediētia triplex distinguit: ibidem. B.

Oblationes in ecclesia vtrū sunt de neces-
 sitate salutis. iij. sermone. xij. A.
Oblationes aliquorum vtrum sunt respu-
 ende: ibidem. A.
Obstinatio in malo. v. ser. xxxliij. In fine.
Occidere hominē per iusticiam vtrū est
 licitum. v. sermone. j. A.
Occisio hominis per legē ex tribus iusta
 redditur: ibidem. B. C.
Occidere reum vtrum pūate persone est
 licitum: ibidem. B.
Occidens innocentem cōdemnatum vtrū
 excusatur: ibidem. C.
Occidens aliū se vel sua defendendo vtrū
 excusatur. v. sermone. ij. A.
Occidens aliū casu quādo tenetur et quā-
 do non: ibidem. C.
Occidere seipm ex quacūq; necessitate vtrū
 est vel aliqñ fuit licitū. v. ser. iij. C.
Occisionis periculum incurrere p castita-
 te seruanda vtrū est licitum: ibidem. C.
Oculi libidinosi pnciosus ē. vj. f. x. A.
Odiū pximi ē pctm grauissimū et cōpaf
 homicidio. v. sermōe. xxxij. A. B.
Odire possumus et debemus tria cum me-
 rito: ibidem. A.
Odire phibemur duo i pxio: ibidem. B.
Odiū renocat peccata dimissa: ibidē. B.
Odium diuine gratie q̄ detestabile ē: ibi-
 dem. B. et. xxxliij. C.
Odium dei est grauissimum peccatū: ibi-
 dem. C. et. vj. ser. xj. C.
Odor lasciu^o allicit ad libidinē. vj. f. x. C.
Officiales iniusti qualiter obligant dñm
 ad restitutionem. vij. ser. xj. A.
Officiales quales esse debēt et qualiter in-
 stitui: ibidem. A.
Officiales ineqliter collectas distribuē-
 tes qliter obligantur: ibidem. B.
Operarij mechantici qñq; modis opera
 sua deprauāt. vij. ser. xxj. p totum.
Operarij faciētes opera pnciosa corpori
 vl anime: ibidem. C.
Opa bona ex diabolica suggestione facta
 vtrū sunt meritoria. j. ser. ix. A.
Opa seruilia sūt triplicia. iij. ser. ij. A.
Opa seruilia qualiter differunt ab opib^o
 liberalibus. iij. ser. vj. A.
Opera seruilia quō ab eis ferri debet. iij
 ser. vj. et. vij. per totum.
Opa seruilia quandoq; fieri possunt i sab-
 bato: ibidem. A. B.
Operum seruiliū septē sunt genera et eorū
 declaratio ponit. iij. ser. vj. et. vij. p totū.

Opiniones mgroꝝ errātis sequētes vtrū
 excusant a peccato. j. ser. viij. C.
Oppressio miserabilis psonarū vindictam
 clamat ad deū. v. sermōe. v. C.
Ordinē pferens alieno clerico vel simo-
 niace aut sub falso titulo scient suspēsus
 est. v. sermone. xxvj. B.
Ordinem recipiēs ab alieno epō aut simo-
 niaco vel simoniace qualiter est suspēsus
 v. sermone. xxvj. B.
Ordinē recipiēs a scismatico hereti. excō-
 vel degradato suspēsus est: ibidem. B.
Ordinem recipiens p saltum aut sub falso
 titulo vel excōmunicatione ligatus ē su-
 spensus: ibidem. C.
Ordinē recipiēs i apostasia vel mīmonio
 ligat^o qualiter ē excōicatus: ibidem. C.
Ordinē recipiēs sub falso titulo ab alieno
 epō furtiue p saltum ex tps vel mediate
 munere quō puniē. vij. ser. xliij. p totum
Ornatus vanus ex septē circūstantijs ag-
 grauāt. j. sermone. vj. B.
Ornatum naturalis pductiois adultera-
 re vtrum est licitum. j. ser. xliij. A.
Ornatus humane puisionis vtrū et qliter
 est vnicuiq; licitus: ibidem. B. C.
Ornatus van^o q̄ pnciosus ē. vj. ser. x. A.

Attentia pfecta in aduersis

P exēplo repit in Dauid. j. f. xliij. C.
Patientia in sustinendo iniurias
 verboꝝ ponitur. ij. ser. x. A.
Patientia quid ē et vtrum ē virtus ac ps
 fortitudinis. iij. ser. xvj. A. B.
Patienter debet sustinere detractioes ali-
 orum. v. sermone. x. C.
Parētes subuenire debēt in necessitatib^o
 et quare. iij. ser. j. C. et. v. A.
Parentes qñ modis a filijs spūaliter re-
 uerētia haberi debent. iij. ser. ij. A.
Parentes in multis casibus filios exhe-
 redare possunt. iij. ser. ix. A.
Parentes filios religionem pfitētes ex-
 heredare non possunt: ibidem. B.
Parentes in multis casibus a filijs exhe-
 redari possūt: ibidem. C.
Patris eterni ineffabilis dignatio ponit
 j. sermone. x. A.
Pater honorandus multiplex distinguit
 iij. sermone. j. A. B.
Pater vtrū tenet dotare filliam sine p sen-
 su eius nubentē. iij. ser. iij. A.
Pater vtrum tenetur alere filios spurios
 iij. sermone. v. A. B.

Materiarū p̄ceptorij fratris Heinrici herp.

Pater infidelis vtz magis subuenire debet q̄ extrane⁹ fidelis: ibidem. B.
Pater hereticus vtrum accusari debet a filio: ibidem. C.
Pater vtrum filijs spurijis aliquid legare potest: ibidem. C.
Participationē sanctorū quinq; modis sortiri possumus. j. ser. xj. B.
Participātes diuersis modis excōicat̄: q̄liter sunt excōicat̄. v. ser. xxij. p. totū.
Participare phibemur excōmunicatis i quinq;: ibidem. B.
Participātes excōicat̄ excusantur sex genera hominū: ibidem. C.
Participantes diuersis modis vsurarijs q̄liter sūt excōicat̄. v. ser. xxij. A.
Participantes vsurarijs ad restitutionez obligantur. vi. genera hominū. vij. ser. xliij. et. xlv. p. totum.
Participare phit malicie vel iniusticie. vij. genera hoim. vij. ser. liij. p. totum.
Passio quid est et ex passione peccare. ix. r. x. sermone. liij. C.
Pax et d̄ eius materia ponitur. liij. sermone. xxij. C.
Peccatū ex certa malicia contingit dupli- ceter. j. sermone. v. C.
Peccatum vtrum augetur r̄ d̄inturnitate tēporis. liij. ser. xxvj. C.
Peccatū vtrum excusatur ppter inensta- bilē necessitatem. v. ser. ij. B.
Peccata ad deuz vindictam clamātia po- nūtur. v. ser. v. per totum.
Peccata criminalia r̄ mortalia quomodo differunt. v. sermone. vj. A.
Peccatum originale r̄ d̄ eius materia po- nitur. v. sermone. vj. A.
Peccatum actuale quando dicitur morta- le r̄ quando non: ibidem. B.
Peccatum veniale quattuor modis fieri pote mortale: ibidem. C.
Peccatum mortale vtrum obligat ad pe- nam infinitam: ibidem. C.
Peccatum veniale mortali iunctū vtz ob- ligat ad penam eternam: ibidem. C.
Peccata notoria sunt multum p̄niciofa: s̄ ideo stricte corrigēda. v. ser. vij. B. C.
Peccata dimissa p̄ quattuor redire dicun- tur. v. sermone. xxxij. B.
Peccata in spiritum sanctum ponitur. v. sermone. xxxliij. per totum.
Peccata in spiritum cur dicuntur irremis- sibilis: ibidem. A.
Peccatum p̄tra naturam q̄ detestanduz

est r̄ de eius vindicta. vj. ser. viij. A.
Peccatū p̄tra naturaz est omnis luxuria quā generatio sequi nō pōt: ibidem. A.
Peccatum cōtra naturaz quattuor grad⁹ habet. vj. sermone. ix. per totum.
Peccatum 3o domiticum r̄ de eius vindi- cta: ibidem. B.
Peccatus pessimum scz bestialitatis r̄ de eius vindicta: ibidem. C.
Peccatum mortale vtrum esse potest i in- feriori ratiōe. ix. r. x. ser. liij. C.
Peccatum veniale vtz esse potest in supe- riori ratiōe. ix. r. x. ser. liij. A.
Peccatus ex malicia vtz est grauis pec- catum ex ignorantia vel infirmitate: ibi- dem. C.
Peccatum vtrum augmētatur ex euentu sequenti. ix. r. x. sermone. v. A.
Peculium quadruplex distinguitur. vij. sermone. xliij. B.
Pena futura q̄ acerba erit. j. ser. xj. C.
Perfectionis quinq; sunt genera. liij. ser- mone. xxij. A.
Perurium decem modis fieri contingit ij. sermone. liij. p. totum.
Peruruz ab alio extorquentes qualiter peccant: ibidem. B.
Perurium aliquem facere sciens iudex vtrum peccat: ibidem. C.
Perurium q̄ graue sit r̄ vtruz excedit ho- micidium. ij. sermone. liij. B.
Perurium audiens r̄ tacens vtrum pec- cat: ibidem. B.
Perurij pena vel penitentia qualis est: ibidem. C.
Perurium cum imprecatione q̄ detestā- dum est: ibidem. C.
Permittitur aliquid fieri tribus modis. vij. sermone. xl. C.
Permutatio quid requirit vt sit iusta. vij. sermone. xxv. C.
Perseuerantia quid est et vtrum est virt⁹: liij. sermone. xvj. C.
Pertinacia contrariatur perseuerantie r̄ qualiter. j. sermone. xxij. B.
Pirate qui sūt r̄ de eorū pena ac resti- tutione. vij. sermone. vij. C.
Pollutio non voluntaria sicut nocturna vel ex debilitate vtrum ē criminalis. vj. sermone. viij. A.
Pollutio nocturna quando est peccatum r̄ impedit cōmunionem et quando non: ibidem. C.
Pollutio nocturna causatur ex trib⁹ gra-

dibus malarum cogitationū: ibidē. *L.*
Portio canonica et de eius materia. vide
 vij. ser. xvij. *L.*
Precepta legis veteris vtz oēs ad obser-
 uatiā obligabāt. ser. pambulo. iij. *A.*
Precepta dei facilia sunt habētib⁹ chari-
 tatē: ibidē. *A.*
Precepta dei cur merito sunt obseruāda.
 ibidem. *B.*
Precepta dei vtz sunt dispensabilia: ibi-
 dem. *L.*
Preceptorū dei origo et fundamentū ē cha-
 ritas. ser. pambulo. iij. *A.*
Precepta decalogi quō differunt ab alijs
 pceptis legis veteris: ibidē. *A.*
Precepta affirmatiua et negatiua quot fu-
 erūt in lege veteri. ser. pambulo. iij. *A.*
Precepta affirmatiua et negatiua quomo-
 do differūt: ibidē. *B.*
Precepta affirmatiua q̄liter obligant sem-
 per s̄ nō ad semp. i. ser. vij. *L.*
Precepta mercatorū sūt decē q̄ necessario
 sūt eis obseruāda. vij. ser. xlviij. p totum.
Precij iusti triplex ī grad⁹. vij. s̄. xxviij. *L.*
Precipitatio quid ē et vtrū est peccatū. iij.
 sermo. ix. *L.* et. vij. ser. xj. *B.*
Predonū q̄tuor sūt genera. vij. ser. vij. *B.*
Prelati q̄ ecclias obligant p alienis debi-
 tis suspensi sūt. v. ser. xxvij. *A.*
Prelati maiores qui locant vsurarijs do-
 mus suspensi sunt: ibidē. *B.*
Prescriptio quid est et de eius materia vi-
 de. vij. ser. xxiiij. *B. L.*
Prescriptio quinq; requirit ad hoc q̄ sit
 iusta. vij. ser. xxiiij. per totū.
Prescriptio nō habet locū in aliquib⁹ re-
 bus: ibidē. *L.*
Presumptio nouitātū quid est ponit. ser.
 pambulo. iij. *L.*
Presumptiōis duplex ē spēs. v. s̄. xxxiiij. *B.*
Procuratores rei familiaris eccliaſtice vlt
 publice q̄liter obligant. vij. ser. x. p totū.
Profectio in religiōe q̄liter et quot modis
 fieri pōt. ij. ser. viij. *B. L.*
Prudētia triplex distinguitur scz cordis:
 oris et optis. iij. ser. viij. *A.*
Prudētia vtrū p̄t inesse pctōrib⁹ ibidē. *B.*
Prudētie partes potentiales ponun-
 tur ibidē. *L.*
Prudētia carnis q̄d ē et qualiter p̄traria
 tur vere prudētie. iij. ser. ix. *A.*
Pudiciā quid est et vtrū est virtus. iij.
 ser. xix. *L.*
Puniunt quandoq; filij pro parentibus.

iiij. ser. v. *L.*

Pusillanimitas vtrum est peccatum. iij.
 sermone. xxvj. *L.*

Questuarius status et predicatio quas
 lis esse debet. vij. ser. xx. *B.*

Rancoz quid est et vnde ve-
 nit. iij. ser. xxvj. *L.*

Raptores romipetarū: nautarū:
 et naufragantium excōicati sūt.

v. ser. xxj. *L.*

Raptus psonarū multis modis cōmittit.
 vj. ser. v. *A. B. L.*

Raptus q̄ grauis iudicat et grauius pu-
 nitur: ibidem. *L.*

Raptor psonarū q̄s d̄r et quō punit ac ad
 restitutionē obligat. vij. ser. vij. *A.*

Raptor rerū quia d̄r et quō punit ac ad re-
 stitutionē obligat: ibidē. *B.*

Ratibabitio quid est et vtrū mandato cō-
 paratur. v. ser. xvij. *B.*

Recursū prestare in malo q̄ perniciosū est
 vij. ser. liij. p totum.

Redditus emere vitales vlt ppetuos vtrū
 est licitum. vij. ser. xxx. *A. L.*

Religiosus qualiter et quot modis facere
 pōt p̄fessionē. ij. ser. viij. *B. L.*

Religionis ingressus vtz excusat a subue-
 tione parentū. iij. ser. iij. *B.*

Religionē ingredi p̄tra volūtatē parentū
 vtrū est licitum: ibidē. *B.*

Religiosi testamentū cōdere nō possunt li-
 cet etiā ep̄i effecti. iij. ser. vij. *L.*

Religiosi bonis tēporalib⁹ abutētes gra-
 ue sacrilegiū cōmittūt. iij. ser. ix. *B.*

Religiosus vtz semp mortaliter peccat re-
 gulam transgrediendo. iij. ser. xliij. *A.*

Religiosus in quib⁹ tenet obedire prela-
 to: ibidē. *A.*

Religiosi apostatātes aut sine licentia stu-
 dentes vel eos docentes qualiter sūt ex-
 cōmunicati. v. sermo. xliij. *A.*

Religiosi physicā vel leges studentes ex-
 cōmunicati sunt: ibidē. *A.*

Religiosi curias frequētātes vt p̄lat⁹ suis
 molestiā inferāt sūt excōicati: ibidē. *A.*

Religiosi arma tenentes aut simoniace re-
 cepti q̄liter sunt excōicati. ti. v. s̄. xliij. *B.*

Religiosi non seruātes interdictū quomō
 sunt excōicati: ibidē. *L.*

Religiosus vtrum eijci potest de monaste-
 rio et bona secum sumere. v. ser. xv. *A.*

Religiosi nō soluentes decimas qualiter
 sunt excōicati. v. ser. xliij. in fine.

Abateriaru pceptozij fratris Heinrici herp:

Religiosi sacramenta ministrantes aut ab
excomunicacione absoluentes qualiter
sunt excomunicati. v. ser. xv. A. B.
Religiosi a decimis soluendis, retrahen-
tes qualiter sunt excomunicati: ibidem
A. B.
Religiosi mendicantes nona loca sine licē-
tia assumentes sunt excomunicati: ibidē
L. r. xxj. B.
Religionē nouam vel religionis habitum
assumentes r beguine sunt excomunica-
ti. v. sermone. xv. L.
Religiosi matrimoniū strabētes excoīca-
ti sunt: ibidē. L. r. xxj. L.
Religiosi inducētes ad vouēdū s sepultu-
ra eligēda excoīcati sūt. v. ser. xvj. A.
Religiosis iniuriā faciētes qualiter sūt ex-
coīcati. v. ser. xvij. p totū. r. xx. A.
Religiosi plati reddit⁹ ad vitā cōcedētes:
qualiter sunt suspensi. v. ser. xxvij. B.
Religiosi mēdicātes ad p̄fessionē indebl-
te recipētes q̄liter sūt suspensi: ibidē. L.
Religiosi dignitatē cupiscētes vtz mor-
taliter peccent. ix. r. x. sermo. v. L.
Reliquie sanctorū vtrū r qualiter sunt ve-
nerande vel transferende. j. ser. j. L.
Remissio iniuriarū de b̄ exēplū. v. f. iij. B.
Remittere inimico veniam petenti vtrum
est necessariū. v. sermone. v. A.
Represalie quid est r vtrū sunt licite. vij.
sermone. vij. L.
Resistere malo vtrum omnes obligantur
vij. sermo. lv. per totum.
Restitutio vtrū est necessario faciēda et
partes satisfactiois. vij. sermo. j. A.
Restitutionē impedit diabolus per septē
deceptiones: ibidem. B.
Restituenti bona iniusta refundunt bona
spiritualia: ibidē. L.
Restitutio qualiter fieri debz in damno il-
lato alterius anime. vij. sermo. ij. p totū.
Restitutio ppter diffamā directe vel indi-
recte disseminatā. vij. ser. iij. p totū.
Restitutio de corpore leso vel violato. vij.
sermone. liij. p totū.
Restitutio de dānis alteri occasionalit̄ il-
latis. vij. ser. v. A. r. vj. A. B.
Restitutio damni eorū que vtualiter quis
possidebat. vij. sermone. vj. B.
Restituere clam sibi sibi debita vel ablata:
vtrū est licitum. vij. ser. viij. B. L.
Restitutio simoniace receptozū cui fieri de-
bet. vij. sermo. xix. B.
Restitutio elemosynarū male receptarum

cui fieri debet. vij. ser. xx. p totum.
Restitutio cui fieri debz. vij. f. lxiij. r. lviij.
per totum.
Restitutio de quibus fieri debz. vij. sermo
ne. lix. r. lx. per totū.
Restitutio vtrū est necessaria in omni con-
tractu minus equa. vij. ser. lix. L.
Restitutio incertoꝝ a quo r quib⁹ fieri de-
bet. vij. sermone. lx. B.
Restitutio tam certoꝝ q̄ incertoꝝ vbi fie-
ri debet. vij. sermone. lxi. A. B.
Restitutionis vera relaxatio septē req̄rit .
circumstantias: ibidē. L.
Restitutio diuersis faciēda quo ordine fie-
ri debet. vij. sermo. lxiij. per totum.
Restitutio quādo fieri debet ex necessita-
te salutis. vij. ser. lxiij. r. lxiij. p totum
Restitutio mulieris ptū alienū supponen-
tis q̄liter fieri debet. vij. ser. lxxv. p totum
Resurgens corpus vtz pōt vti cibis coꝝ-
poralibus. j. sermone. xj. L.
Reuelatio eorū que dicta sunt in confessio-
ne vtrū est licita. iij. sermo. xj. L.
Reuelatio eorū que sub sigillo p̄fessiois di-
cta sunt vtrū est licita. v. sermo. ix. A.
Reus vtrū licite potest auferere vel se de-
fendere. viij. sermone. liij. L.
Rixa quid est r vtrum est mortale peccatū
ij. sermone. xj. L.

Abati obseruatio cur in

lege veteri magis precipitur q̄
aliaꝝ solennitatū. iij. ser. j. A.
Sabbati dies cur est translata f̄
diē dominicam: ibidē. B.
Sabbati celebratio propter tria ē indicta:
ibidē. L.
Sabbatum violari potest quinq; modis:
ibidē. L.
Sabbatū maxime per peccatum violatur.
iij. sermone. ij. A.
Sabbati obseruatio intelligit̄ de ope ser-
uili r nō liberali. iij. ser. vj. A.
Sacerdotes cur sūt honorādi. iij. f. xij. L.
Sacrilegiū put ē spēs luxurie quō differt
a sacrilegio generali. vj. sermo. vj. A.
Sacrilegij generalis diuersi sunt gradus.
ibidem. A.
Sacrilegiū in speciebus luxurie grauius ē
adulterio: ibidem. A. B.
Sacrilegoꝝ pena ī speciebus luxurie mul-
tiplax est: ibidem. B. L.
Sacrilegiū quid est r quō punitur r obli-
gat. vij. sermone. ix. A.

Sagittariorum arte vtrū quis vti potest
 contra christianos. liij. sermo. liij. C.
 Sanctificatus in vtero vtrū baptizari de/
 beat. j. sermone. xiiij. B.
 Sanctorum cōmunionē quinqz modis sor/
 tiri possumus. j. sermo. xj. B.
 Satisfactio principaliter quattuor requi/
 rit. vij. sermone. j. B.
 Scandalū actiuū quid est et vtrum ē pec/
 catum. v. sermone. vij. A.
 Scandalū actiuū quādo est veniale et quā/
 do mortale: ibidē. B.
 Scandalū passiuū quid ē et quādo venia/
 le et quando mortale: ibidē. C.
 Scandalū et vtrū propter illud opera bo/
 na sunt p̄mittenda: ibidē. C.
 Stismaticus quis dicitur et eis innitentes:
 sunt excoīcati. v. sermone. xxj. A.
 Scurrilitas quid est et vtrum ē peccatum.
 liij. sermone. v. C.
 Sententia nulla vtrum ligat et quādo sen/
 tentia excoīcationis est nulla. v. ser/
 mone. xij. B.
 Sentētia iniusta dari potest tribus ex cau/
 sis. vij. ser. xlviij. B.
 Sensualitatis inordinatio vtz semp ē pec/
 catum. ix. et x. ser. ij. B. C.
 Sensualitatis appetitus vtrum volūtate
 mouere potest: ibidē. C.
 Sensualitas vtrū peccare potest mortalit̄
 ix. et x. sermone. liij. B.
 Sepeliētes hereticos excoīcatos interdi/
 ctos vsurarios aut interdicti tēpore sūt
 excoīcati. v. ser. xvj. A. B. C.
 Sepultura et de eius materia ponitur. vij.
 sermone. xvij. per totum.
 Simone detestatio ponit. vij. ser. xij. C.
 Simonia mentalis et conuentionalis quō
 diffiniuntur. vij. ser. xiiij. A.
 Simonia triplicē habet diuisionē: prima ē
 q̄ quedā sunt phibita qz simontaca: q̄/
 dā simontaca qz phibita: ibidē. B.
 Simonia triplex scz a manu: lingua et ob/
 sequio: ibidem. B. C.
 Simonia ex pte vni⁹ vtriusqz vel neutri⁹:
 Simonia q̄liter cōmittit̄ i acti/
 bus spiritualib⁹. vij. ser. xiiij. B.
 Simonia in susceptione ordinis contingit
 quinqz modis. vij. ser. xiiij. per totū
 Simonia in collatione vel adeptione be/
 neficiozū. vij. ser. xv. per totum.
 Simonia quō vitari potest p̄ q̄nqz in ade/
 ptione beneficiozū: ibidē per totū.
 Simonia in locatione beneficiozū v̄l eccle/

narum. vij. ser. xvj. A. B.
 Simonia in collatione sacramentozū v̄l sa/
 cramentalium: ibidē. B. C.
 Simonia in Intronizatiōe p̄latorū: ibidē. C.
 Simonia in sepulturis et exequijs mortuo/
 rū. vij. ser. xvij. per totū.
 Simonia in ingressu religionis contracta
 vij. ser. xvij. per totum.
 Simonia in iurepatronatus quomō com/
 mittitur. vij. ser. xix. A.
 Simonia in predicationib⁹ faciēdis quan/
 do cōmittunt̄: ibidē. B.
 Simoniace recepta cui restitui debēt: ibi/
 dem. B.
 Simoniace dispensatio quādo: qualiter et
 per quē fieri potest: ibidē. B.
 Simulatio quomodo differt ab hypocrissi
 vij. ser. x. A.
 Simulatio vtrum semper est peccatū. vij.
 sermone. x. A. B.
 Syndici qui dicuntur et de eorum officio.
 vij. sermone. vj. C.
 Sobrietas quid est et vtrum est virtus. liij.
 sermone. xix. B.
 Sodomia est vitium clamans ad deū vindic/
 ctam. v. ser. v. B.
 Sodoma et ei⁹ vindicta ponit. vj. f. ix. B.
 Sollicitudo quid ē et vtrū est licita. liij. ser/
 mone. ix. B. et vij. ser. lxvij. B.
 Solutio quo ordine creditoribus et legata/
 rijs est facienda si bona non sufficiunt.
 liij. sermone. viij. B.
 Sors quid est et quottuplex. j. sermo. liij.
 A. et vij. sermone. xxx. A.
 Sors capis q̄ttuor modis vt p̄z ibidē. A.
 Sors per lotos vel festucas vtrum est licit/
 ta: ibidem. A.
 Sors p̄ sortilegio diuinationē vel maleficō
 est illicita. ibidē. A.
 Sors p̄ capitalitate vsuraz sumpta vtz lz
 vltra sortē recipere rōne seueritatis: eq/
 tat⁹ v̄l charitat⁹. vij. f. xxx. A. B. et xxxvj
 Sp̄s sanctū negāt simontaci et (p̄ totū.
 qualiter. j. sermone. xj. A.
 Spuriij vtrū a parentib⁹ legata licite reci/
 pere possunt. liij. sermone. v. C.
 Statuta p̄latorū et tra papā vtrū quando
 et quos obligant. ser. p̄ ambulo. ij. B.
 Statuta synodalia q̄liter obligāt ad sniaz
 excoīcatiōis. v. ser. xxij. A.
 Statuta iniqua et irrationabilia cōdētes q̄/
 liter sunt obligati. vij. ser. xlviij. B.
 Stuprū qd̄ est virginū defloratio et de eius
 materia. ponit. vj. ser. liij. A.

Materiarū p̄ceptorij fratris Heinrici herp

Subuenire primo in necessitate vtrū est de lege nature. v. sermone. ij. B.
Subuenire alteri in malo in verbo vel facto q̄ perniciosum ē. vij. ser. liij. p totum.
Supbia est regina omnium vitioꝝ ⁊ qualif. j. sermone. xix. A.
Supbie quattuor sunt spēs ⁊ q̄ graue vitium est: ibidem. A. B.
Supbus labi pmittit in aliud peccatū vt humilietur: ibidē. B.
Supbie gradus sunt. xij. sicut ⁊ humilitatis: ibidē. L. ⁊. xxj. xxij. xxij. p totū.
Supbia qualiter exterius ostenditur tam ope q̄ ore. j. sermone. xxj. B. L.
Supbia in adinuentioe nouitatis ornamentoꝝ ponitur. vij. ser. xxj. L.
Superstitio quid est ⁊ q̄ sunt due species eius principales. j. ser. ij. B.
Supstitio in litteris ad collum suspensis aut in diuersis obseruationib⁹ tēporum: verboꝝ: characterū ⁊ similib⁹ vt faciunt carminatrices est illicita. j. ser. liij. B.
Suspensio in quibus differt ⁊ cōuenit cuz excoꝛicatione ⁊ interdicto. v. ser. xj. A.
Suspensio quomodo differt a depositione ⁊ degradatione. v. sermone. xxvj. A.
Suspensus dicitur aliq̄s trib⁹ modis: ibidē. A.
Suspensionē quis incurrit ip̄o iure pluribus modis ⁊ causis. v. f. xxvj. ⁊. xxvij. per totum.
Suspensus vtrū post satisfactionē indiget absolutione. v. ser. xxvij. L.
Susurratio quomodo differt a detractioe v. sermone. x. A.
Susurrator quomodo obligatur ad restitutionē. vij. sermone. liij. p totum.

Abernarioꝝ officium q̄
criminofū est. liij. ser. vij. B.

Taciturnitas triplex damnum inferre potest. vij. sermone. liij

A. B. L. ⁊. lvj. p totum.

Taciturnitas mendacio pernicioso cōparatur. vij. sermone. liij. A. lvj. per totū. ⁊. viij. sermone. j. A.

Tactus lubricus q̄ perniciosus ⁊ detestabilis est. vj. sermone. j. B.

Tentare deum quid est ⁊ vtrum est peccatum. j. sermone. B. L.

Tentatio ascribit solum diabolo triplici ratione. ix. ⁊. x. sermone. j. B.

Tentari hominē a diabolo vtrū est cōueniens. ibidem. L.

Tentationis motiuū in diabolo triplex ē:

ibidem. L.

Tentationis progressus lubricus ad modum lenonis. ix. ⁊. x. sermo. ij. A.

Temperantia vtrū est virtus ⁊ virtus cardinalis. liij. ser. xvij. A. B.

Temperantie gradus ⁊ alia de hac materia ponunt: ibidē. A. B.

Temperantie partes integrales ⁊ potētionales. liij. sermone. xix. per totum.

Temperantie partes subiectiue. liij. sermo. xix. per totum.

Terra ⁊ similia per alluionē adiecta cui⁹ erit. vij. sermone. ix. B.

Testare prohibens repellit ab hereditate liij. sermone. vj. B.

Testamentū spurij factū vtrum est validū. liij. sermone. vj. p totum.

Testamentū condere qui nō possunt. liij. sermone. vij. L.

Testamentū infra qd tempus exequi debet. liij. sermone. viij. A. B.

Testamenti executio vtrum ppter melius differri potest: ibidē. B.

Testamēti exequendi dilatio vtrū nocet defuncto: ibidē. B.

Testamētū nō exequēs quale iudiciū meretur: ibidē. B.

Testamentū a religiosis vel clericis factū vtrum recipi potest. liij. sermone. ix. L.

Testes veritatē nō manifestantes qd merentur. vij. sermone. lvj. A.

Testes vtrū cogi possunt ad ferendū testimonium. viij. sermone. j. A.

Testimoniū falsum vtrū semper est mortale. viij. sermone. j. A.

Testes vtrū pro testimonio ferendo aliqd recipere possunt: ibidē. B.

Testimoniū ferre vtrū est de necessitate salutis. viij. sermone. j. B.

Testimoniū aliquoꝝ repelli pōt. viij. ser. j. L.

Thesaurus condere vtrum est licitū ⁊ quibus. vij. sermone. lxxvij. B.

Torneamenta sunt illicita ⁊ de eorū pena. liij. sermone. liij. B.

Torpor qd ē ⁊ vnde orit. liij. ser. xxvj. L.

Transgressor canonis quis esse censetur ⁊ qualiter punit. v. sermo. ij. L.

Translatio domini rerū fit duob⁹ modis scz auctoritate duplici. vij. ser. xxij. B.

Translatio domini auctoritate priuata fit duobus modis. vij. ser. xxij. per totum

Translatio rerū in alterū debet esse mere voluntaria: ibidē. A.

Trinitatis personarum et unitatis essentie exemplum. j. sermone. x. A.

- Vana gloria quomodo differt a superbia. j. ser. xxv. A.
- Vana gloria vtrum et quando est mortale peccatum: ibidem. A.
- Vana gloria vitium est capitale septem habens filias: ibidem. B. C.
- Venditio et emptio quedam requirunt ut iuste agantur. vij. sermone. xxv. C.
- Vendere res plusquam valent aut minus emere vtrum est licitum: ibidem. B.
- Vendere res sine utilitatem ementium vtrum est licitum: ibidem. B.
- Vendere carius propter protractionem solutionis vtrum est licitum. vij. ser. xxj. p. totum.
- Vendens et statim iterum minus emens vtrum est usurarius. vij. ser. xxxij. B.
- Verecundia quid est et vtrum est virtus. iij. sermone. xvlij. A.
- Vindictam appetere vtrum et qualiter est licitum. ij. sermone. ix. B.
- Vindicta vtrum fit melius silendo vel respondendo. ij. ser. x. A.
- Vindicta diuina multiplex tangitur. v. sermone. ix. A.
- Violentia miserabilibus personis illata clamat vindictam. v. ser. v. C.
- Violentia qualiter est auaricie filia. vij. sermone. lxxvij. B.
- Virginitas vtrum est virtus et potissima virtutum. iij. sermone. xix. C.
- Virginum defloratio quantum malum est. vj. sermone. iij. A.
- Virginem corrumpens vtrum et qualiter illi obligatur: ibidem. A.
- Virginitas vtrum est excellentior matrimonio: ibidem. B.
- Virginitas accipitur duobus modis: ibidem. B.
- Virginitas profertur matrimonio propter quinque: ibidem. C.
- Virginitatis aureola et in quo persistit proprie virginitas: ibidem. C.
- Virtutes theologice qualiter reformant partem anime superiorem. iij. ser. viij. A.
- Virtutes cardinales qualiter reformant partem hominis inferioris: ibidem. A.
- Virtutes cardinales diuersis nominibus appellantur: ibidem. A.
- Virtus vtrum augmentatur ex euentu sequenti. ix. et x. ser. v. A.
- Visitatores exigentes in debitas procurati

- ones suspensissunt. v. ser. xxvij. A.
- Vita eterna quid et qualis est. j. sermone. xj. C.
- Vinctio extrema quid est et quod requirit et ad quod est ordinata. j. ser. xvlij. A. B.
- Vinctiois extreme multiplex est effectus: ibidem. C.
- Volucres inuente vel capte vtrum obligant ad restitutionem. vij. ser. ix. B.
- Voluntas peruersa qualiter excecatur intellectum. j. sermone. v. C.
- Voluntas peruertitur duobus modis: ibidem. C.
- Voluntas perfecte deo oblata quam accepta est. j. sermone. xxij. A. B.
- Voluntas vtrum moueri potest ab appetitu sensitiuo. ix. et x. ser. ij. C.
- Voluntas sola circa delicta vtrum est punienda. ix. et x. sermone. iij. A.
- Voluntas benefaciendi vtrum haberi debet pro facto: ibidem. B.
- Votum quid est et que requiruntur ad eius perfectionem. ij. sermone. v. A.
- Votum voluntarium est duplex: scilicet solenne et simplex: ibidem. B.
- Votum facere de meliori vtrum sit expediens: ibidem. C.
- Votum vtrum aliquod bonum factum facit magis meritorium: ibidem. C.
- Votum facere vel implere quidam prohibetur. ij. sermone. vj. A. B.
- Votum aliquod quodcumque vtrum semper commutari potest in voto religionis: ibidem. B.
- Votum decedentis vtrum heredes adimplere tenentur: ibidem. B.
- Votum vtrum semper obligat et statim ad perficiendum: ibidem. C.
- Votum vtrum fieri potest de eo quod est indifferens. ij. sermone. vij. A.
- Votum uxoris vtrum vir semper reuocare potest et econuerso: ibidem. A.
- Votum continentie in matrimonio qualiter est seruandum: ibidem. B.
- Votum continentie conuolans ad nuptias quantum malum agit: ibidem. C.
- Votum peregrinationis vtrum vnus coniugum facere potest sine consensu alterius: ibidem. C.
- Votum coniugum ad religionem qualiter obligat: ibidem. C.
- Votum religionis quos quando et qualiter obligat. ij. ser. viij. p. totum.
- Votum vtrum qualiter et pro quem recipit dispensationem: ibidem. C.

Usucapio qd est ⁊ de eius materia ponitur. vij. sermone. xxiiij. B. C.
Usurarij vtrum testamentuz condere possunt. iij. sermone. vij. C.
Usurarijs publicis diuersimode participantibus quomodo sunt excommunicati. v. sermone. xxiiij. A.
Usuras ab hostibus recipere vtrum est licitum. vij. sermone. xxxvj. B.
Usura qsi excusatur ppter dubium vel periculum. vij. ser. xxxvij. p totum.
Usura quando committitur communitati coacte ex charitate vel cupiditate mutando vel ultra sortem recipiendo. vij. sermone. xxxvij. p totum.
Usura quid est ⁊ cur obligat ad restitutionem. vij. ser. xl. A. B. et. xlvj. A.
Usura vtrum aliquando fuit permessa in aliquo casu ab aliqua lege. vij. sermone xl. B. C.
Usura q̄ multa mala inducit tā temporalia q̄ corporalia. vij. ser. xli. p totum.
Usurarius vtrum censendus est fur vel latro. vij. sermone. xli. B.
Usurarius infinita spiritualia mala operatur tā q̄ causa principalis. vij. ser. xliij. xliij. ⁊. xlv. p totum.

Usura maxime parit impenitentiam ppter tria. vij. sermone. xliij. A.
Usura et vtrum sub ea licet recipere mutuum ppter necessitatē: ibidem. B.
Usuras efficaciter autenticantes excommunicati sunt excommunicatione maiori: ibidem. C.
Usurarijs participantibus nouem generibus minimum obligatur ad restitutionem. vij. ser. xliij. xliij. ⁊. xliij. per totum.
Usurarius qualiter recipi potest ad sepulturam ecclesiasticam. vij. ser. xlv. C.
Usura triplex est scz animi: signi et pacti. vij. sermone. xlvi. A.
Uulneras alium qualiter obligatur ad restitutionem. vij. ser. iij. A. B.
Uxor vtz semp tenetur sequi virum etiam vagabundum. ij. sermone. vij. C.
Uxores plures simul habere vtrum est de lege nature. vj. sermone. j. A.
Uxores plures simul habere vtrum aliqui licuit ex dispensatione: ibidem. B.
Uxor qualiter furtum committit in rebus viri. vij. sermone. j. B.
Uxor vtrum restituere potest furta vel alia iniusta sine viro: ibidem. B.

Explicit tabula decem preceptorum.

The first part of the book is devoted to a description of the
 various species of plants which are found in the
 country. The author has been very particular in
 his descriptions, and has given many interesting
 particulars of their habits and properties. He
 has also given a list of the medicinal plants
 which are used in the country, and has
 described their uses and effects. The second
 part of the book is devoted to a description of
 the various species of animals which are found
 in the country. The author has been very
 particular in his descriptions, and has given
 many interesting particulars of their habits
 and properties. He has also given a list of
 the medicinal animals which are used in the
 country, and has described their uses and
 effects. The third part of the book is devoted
 to a description of the various species of
 minerals which are found in the country. The
 author has been very particular in his
 descriptions, and has given many interesting
 particulars of their habits and properties. He
 has also given a list of the medicinal
 minerals which are used in the country, and
 has described their uses and effects.

The fourth part of the book is devoted to a
 description of the various species of
 fossils which are found in the country. The
 author has been very particular in his
 descriptions, and has given many interesting
 particulars of their habits and properties. He
 has also given a list of the medicinal
 fossils which are used in the country, and
 has described their uses and effects. The
 fifth part of the book is devoted to a
 description of the various species of
 vegetables which are found in the country. The
 author has been very particular in his
 descriptions, and has given many interesting
 particulars of their habits and properties. He
 has also given a list of the medicinal
 vegetables which are used in the country, and
 has described their uses and effects.

The sixth part of the book is devoted to a
 description of the various species of
 fruits which are found in the country. The
 author has been very particular in his
 descriptions, and has given many interesting
 particulars of their habits and properties. He
 has also given a list of the medicinal
 fruits which are used in the country, and
 has described their uses and effects. The
 seventh part of the book is devoted to a
 description of the various species of
 flowers which are found in the country. The
 author has been very particular in his
 descriptions, and has given many interesting
 particulars of their habits and properties. He
 has also given a list of the medicinal
 flowers which are used in the country, and
 has described their uses and effects. The
 eighth part of the book is devoted to a
 description of the various species of
 herbs which are found in the country. The
 author has been very particular in his
 descriptions, and has given many interesting
 particulars of their habits and properties. He
 has also given a list of the medicinal
 herbs which are used in the country, and
 has described their uses and effects.

Preceptorū diuine legis Speculū aureū: a deuoto ac p̄docto viro fr̄e thērico herp ord̄is mioꝝ de obseruātia p̄ instructōe p̄dicatoꝝ ⁊ cōfessoꝝ alioꝝq; christifide liū s̄b forma Sermonū diligētissi mo studio cōpositū: feliciter incipit.

De multiplicata ac diuersitate legum: Sermo pambulus prim⁹.

Inuenio aliam

legē in membris meis repugnantē legi mēt̄ mee: ⁊ captiuū me ducentē i legem pct̄i. Ro. vij. Ad euidentiā thēmat̄is q̄ri pōt: **Utrū lex sit aliqd̄ ratōis**

psertim cū nihil qd̄ est rōnis ē in mēbris nr̄is: eo q̄ rō nō utit̄ organo corpali. Ad hoc r̄ndet doctor sc̄tus prima 2^a. q. xc. q̄ lex ē quedā regula ⁊ mēsurā actūū p̄ quā inducitur aliqd̄ ad agendū vel ab agēdo retrahit̄. Dicit̄ em̄ lex aligando q̄ ligat ad agendū. Regula aut̄ ⁊ mēsurā humanōꝝ actūū ē rō que ē primū principiu hu manoꝝ actūū: q̄ rōnis est ad finem ordi nare qui est primū principiu in agendis s̄m p̄bm. In vno quoq; aut̄ genere id qd̄ ē principiu ē mēsurā ⁊ regula illius ge neris: sicut vnitas in genere numeri: pri mus mot⁹ i genere motūū. Ex quo relin quit̄ q̄ lex sit aliquid p̄tinēs ad rōnē. Ue rūtā mē lex q̄ ē quedā regula ⁊ mēsurā du pliciter dicit̄ eē i aliquo. Primo sicut i mē surate ⁊ regulante: ⁊ q̄ hoc ē p̄riū rōnis s̄o p̄ hūc modū lex ē in sola rōne. Secūdo mō sicut in regulato ⁊ mēsurato: ⁊ sic lex ē in oibus que inclinānt̄ ad aliqd̄ ex aliq̄ lege: ita q̄ quelibz inclinatio p̄ueniēs ex aliq̄ lege pōt dici lex: nō eēntialiter sed q̄ si p̄ participationem: ⁊ hoc mō inclinatio membroꝝ ad p̄cupiscēdū lex mēbroꝝ d̄r: de qua ait ap̄ls: Inuenio aliā legē. Lex igit̄ ē quedā ordinatio rōnis de his q̄ spe ctant ad bonū cōe p̄mulgata ab eo q̄ cu rā cōitatis hz. Et ē multiplex. Primo nā q̄ ē quedā lex que dicit̄ eterna: qd̄ sic p̄ bas: q̄ manifestū ē q̄ mūdus p̄udentia diuina regit̄: ⁊ tota cōitas vniuersi rōne diuina gubernat̄: ⁊ s̄o ip̄a gubernatio re

rū in deo quasi in p̄ncipe vniuersitat̄ exi stens habet rōnem legis. Et q̄ diuina rō nihil cōcipit ex tpe: sed p̄ceptū eternū ha bet vt dicit̄ p̄rouer. viij. inde ē q̄ hmōi legē oportet dicere eternā. **U**t si obijciat̄ p̄mulgatio ē de rōne legis q̄ nō potuit eē ab eterno: q̄ nō erat ab eterno cui p̄mul garet̄. Dicendū ē q̄ lex eterna tam verbo q̄ scripto p̄mulgationē hz eternā ex pte dei p̄mulgātis: q̄ verbū diuinū ē eternū ⁊ scriptura libri vite ē eterna: licet ex pte creature suscipientis vel audientis nō po test eē p̄mulgatio eterna. Et hec lex eter na nihil aliud ē q̄ rō diuine sapie s̄m q̄ ē directiua oīm actūū ⁊ motionū: q̄ sic de⁹ p̄ suā sapiām p̄ditōr ē vniuersay naturay ad quas cōparat̄ sicut artifex ad artificia ta: sic etiam ē gubernator oīm actuum et motionū que inueniunt̄ in singulis natu ris. Hic queri pōt. **U**trū lex eterna sit omnib⁹ nota sicut sentire videt̄ Aug⁹. li. de li. ar. q̄ eterne legis notio nobis imp̄sa ē. Ad hoc r̄ndet beat⁹ Tho. prima 2^a. q. xcij. q̄ aliqd̄ dupliciter cognosci pōt. vno mō in seip̄o: alio mō in suo effectū in q̄ re perit̄ aliqua ei⁹ similitudo: sicut nō vidēs so lem in sua substātia cognoscit̄ ip̄m in sua irradiatione. Sic ḡ dicendū est: q̄ legem eternā nullus cognoscere pōt s̄m q̄ in se ip̄a ē: nisi solū beati qui deū p̄ eēntiam vi dēt: sed oīs creatura rōnalis ip̄am p̄gno scit̄ s̄m aliquā ei⁹ irradiationē vel maiore vel minore. Oīs em̄ cognitio veritatis ē quedā ordinatio vel p̄ticipatio legis eter ne que ē veritas incōmutabilis: vt dicit̄ Aug⁹. li. d̄ vera religione. veritatē oēs eq̄ liter cognoscūt ad min⁹ q̄tū ad principia cōta legis naturalis: in alijs vero quidā plus quidā min⁹ p̄ticipāt de cognitioē ve ritatis: ⁊ s̄m hoc plus vl̄ min⁹ cognoscūt legē eternā. **E**t ex hac lege eterna oīs lex deriuat̄: qd̄ sic p̄z: q̄ in oibus gubernan tib⁹ hoc videm⁹ q̄ rō gubernatiōis a p̄ri mo gubernante in sc̄dos deriuat̄: sicut rō rerū que sunt agenda in ciuitate deriuat̄ a rege p̄ p̄ceptū in inferiores administra tores: ⁊ in artificialib⁹ rō artificialiū ac tuū deriuat̄ ab architectore ad inferiores artifices qui manu operant̄. Cū igit̄ lex eterna sit rō gubernatiōis in sup̄mo gu bernate: necesse ē q̄ nō oēs rōnes gubna tionis q̄ sunt in inferiorib⁹ gubernatib⁹ a lege eterna deriuēt̄: hmōi aut̄ rōnes sūt quecunq; alie leges p̄ter legē eternā: que

de lege et

De multiplicitate et diuersitate legum:

B

legemate

quātū p̄cipāt de rōne recta tātū deriuat a lege eterna. Secunda vero lex d̄r naturalis uel ius naturale. Et capit̄ multis modis. Primo cōpetit oībus rebus et est quedā vis. i. facultas insita oībus rebus naturaliter. Dicit Sasp̄ d̄ cal. j. di. i. c. ius aut̄: q̄ ista vis est quoddā ius a rerū cōditore singulis entib⁹ seu reb⁹ cōcessū: puta igni q̄ calefaciat: soli q̄ luceat: rei graui q̄ descendat: leui q̄ ascendat: adamantī q̄ ferrum attrahat: accipitri q̄ rapiat et̄. ista em̄ entia habent p̄dicta a natura et iō ius naturale appellat̄: et qz ius istud reb⁹ insitū est: iō violari vel tolli nō pōt. Sc̄do modo cōpetit reb⁹ aīatis: et tūc ius naturale dicit̄ quidā stimulus vel instinctus nature ex sensualitate pueniēs ad appetēdū vel p̄creandū vel educandū: et h̄ iure dicit̄ q̄ similia silib⁹ gaudēt: q̄ pulchra q̄s appetit et silia q̄ a natura p̄cedūt. Istō est ius de quo d̄r q̄ natura docuit oīa animalia: Verūtāme sine isto iure aīal est interdū et pōt rep̄mi vel augeri vel etiā i totum cassari: ut q̄ nō comedat filiū: nō nutriat: nō cōeat vel p̄creet. Tertio mō p̄petit solū rōne vtentib⁹: et tunc ius naturale ē quedā rō naturalis ab instinctu nature p̄cedens. Et ius ex tali natura pueniens dicit̄ naturalis: equitas ex q̄ rōne naturalī iura positiua deriuat̄: ex q̄ inq̄ surgitabilitas discernēdi inter bonū et malum: bonū appetendi et sequēdi: malum vero fugiendi: ut dicit ap̄lus Ro. ij. Ben̄tes q̄ legē nō habēt naturalē ea q̄ legē sūt faciūt: ubi dicit glo. et si nō h̄nt legē sc̄ptā h̄nt tū legem naturalē q̄ quisq̄ intelligit et sibi p̄sciū est: qd̄ bonū sit et quid malū. Et n̄ cū ab h̄ iure discrepat hō tūc cōparat⁹ est iument⁹ insipientib⁹ et silis fact⁹ ē ill. Ex hoc iure naturalī Job se regebat tā p̄fecte q̄ nō inueniebat similit̄ illi in t̄ra. Quarto mō cōpetit etiā rōnalib⁹ qz tunc ius naturale dicit̄ p̄ceptū naturale vel p̄ceptū decalogi qd̄ fundatum ē in iure naturali: ut nō furtū facies: nō mechaberis et̄. Unde oē ius diuinū dicit̄ etiā ius naturale q̄tū ad p̄cepta: qz cessante etiā omī mandato dei dicit̄ illa rō naturalis faciēda. s. q̄ de⁹ diligat̄ ex toto corde: primus sicut ip̄emet: q̄ nō fure et silia. Tertia vero lex dicit̄ humana: q̄ subditidif vt postea videbif. De q̄ q̄ri pōt: Atq̄ congruebat dari lex hūana p̄serti cū lex nālī sit qd̄ p̄cipario legē eterne: s̄ p̄ legē eter

ex humana

nā oīa sūt ordinatissima vt dicit Aug⁹ li. j. de li. ar. q̄ videt̄ q̄ lex naturalis sufficit ad oīa humana ordināda. Ad hoc r̄ndet sanct⁹ Tho. p̄ma 2. q. xcj. q̄ ex p̄ceptū legis naturalis quasi ex quibusdā p̄ncipijs cōtibus indemonstrabilib⁹ necē est q̄ rō humana p̄cedat ad aliq̄ magis p̄ticulārter disponēda: q̄ dispositiōes s̄m hūanā rōnem adiuēte dicunt̄ leges hūane. Verbi gr̄a: lex nature dicit̄ in generali: nō facies alijs qd̄ tibi fieri nō vis. Lex d̄o sc̄pta dicit̄ eadē in p̄ticulari: nō occides et̄. et sic p̄actice d̄ducit ad oīm noticiam: qz lex nature ex aliqua passiōe vel mala consuetudine vel mala dispōne nature in aliquoz cordib⁹ q̄tū ad aliqua corrūpif et obfuscat: sicq̄ p̄z q̄ sicut ex p̄te rōnis speculative p̄ naturalē p̄ticipatiōē d̄ine sapit̄ie iest nob̄ cognitio qd̄ cōmunitū p̄ncipioz: nō tū cognitio p̄ria cuiuslib⁹ veritatis: sic i diuina sapia p̄tinet̄: sic etiā ex p̄te rōnis p̄actice naturalif hō p̄ticipat legem eternā s̄m qd̄ cōia p̄ncipia: nō autē s̄m p̄ticulares directiōes singuloz que tū in eterna lege cōtinent̄: et iō necē est q̄ humana rō p̄cedat vltim⁹ ad quasdā p̄ticulares legū sanctiōes. Quarta deniq̄ lex dicit̄ diuina: quā dauid expetijt dicens: Regē pone mihi d̄ne vltā iustificationū tuarū: que nimirū lex etiā nobis necessaria fuit ad directionē hūane vite p̄pter quatuor rōnes. Prima qz sic dicit Aug⁹ i p̄mo li. de li. ar. humana lex nō pōt oīa q̄ malefiunt punire vel p̄hibere: qz dū auferre vel let oīa mala: sequeret̄ q̄ et tollerent̄ multa bona: et sic impediret̄ utilitas boni cōmunitis qd̄ ē necessariū ad hūanā cōuersationē: vt p̄z de meretricib⁹ q̄ si tollerēt̄ oīa cōfunderent̄ adulterijs stupris sodomijs et silibus: vt q̄ nullū malū improbitū et impunitū remaneat: necessario fuit supuenire legē diuinā p̄ quā oīa p̄tā p̄hiberent̄. Et h̄ tangit ps. dicens: Lex d̄i i maculata. i. nullā peccati turpitudinē admittēs. Sc̄do qz lex humana tū de his legē ferre pōt de quib⁹ et iudicare: qd̄ solū fieri pōt de motib⁹ exteriorib⁹ qui apparent hoīb⁹: et iō necessariū fuit q̄ supueniret lex diuina que disponderet de motibus interioribus q̄ latent hoīb⁹. Hinc addit ps. Cōuertēs aīas: qz nō solū act⁹ exteriores sed etiā interiores dirigit. Tertio: qz lex nature vt dictū ē cōtinet̄ ip̄a p̄cepta in genere q̄ p̄ncipaliter duo sunt. Primū

lex diuina

phro

ē: Quid tibi vis fieri h' alijs facito. Scdm:
 Nō facias alijs qd tibi fieri nō vis. Nec
 descēdit ad ipas pticulares cōclusiones.
 Modo ppter inclinationē hūani iudicij p
 cīpue de reb' ptingentib' et pticularibus
 ptingit de actib' humanis diuersoꝝ eē iu
 dicia: ex quib' diuerse et cōtrarie leges p
 cedunt. Et igit' hō absq; omni dubitatioe
 scire possit qd ei sit agendū: qd vitandū:
 necessariū fuit vt i actib' ppris dirigere
 p legē diuinit' datā: de qua pstat q' erra
 re nō pōt. Hinc psequit' ps. Testimoniū
 dñi fidele. s. ppter certitudinē veritatis et
 rectitudinis. Quarto qz lex nature ptici
 pat cū eterna lege fm pportionē capacita
 tis hūane nature: s qz hō ordinat' ad finē
 beatitudinis eterne q' excedit pportiones
 naturalis facultatis hūane: iō oportet q'
 supra legē naturalē et humanā dirigat' p
 fectiori et altiori mō ad finē vltimū supna
 turalē qd fit lege diuinit' data: p quā al
 tiori mō pcepitur lex eterna. Hunc igit'
 tur psequēdo de lege hūana sciendū q' ē
 quedā lex humana q' dicitur lex gentiū q' facta
 fuit hūano genere multiplicato: nā añ dū
 taxat lege naturali regebant ita q' erāt eis
 oīa cōta: pcedebant em oīa occupati sicut
 dictū erat illis: quācūq; terrā calcauerit
 pes tu' tua erit. Post multiplicationē ve
 ro humani generis facta fuit hec lex per
 quā regiōes distincte sūt: bella orta et ser
 uitates secute et obligatiōes inducte. In
 sti. de iure na. s. ius aut gentiū. Et fm h.
 boye in. c. de psti. simplr ista ligat oēs p
 ter papā et impatorē nisi p eos vel p legē
 seu p canonē fuerit imutata: vt i. d. s. ius
 aut gētiū. vel etiā nisi p p̄suetudinē rōna
 bilē et p̄scriptā in aliquib' fuerit abroga
 ta: et hec lex data fuit ante legē mosaicā:
 post legē x̄o mosaicā et p̄pheticā data fu
 it lex civil' q' icēpit a phoroneo rege: quē
 postmodū alij secuti sūt i legis civilis edi
 tiōe. Tūc romani miserūt decē viros ad
 grecos p hūdis legib'. Greci vero mise
 runt romā quedā sapientē expiri volētes
 an romani digni eēt legib'. Qui cū ro
 me venisset romani cogitātes quid vellet
 quedā stultū ad disputandū cū greco po
 fuerūt vt si pderet tm derisio eēt. Grecus
 vero solo nutu disputare cepit et vnū deū
 significās vnū digitū leuauit: stult' autē
 credens q' eū vno oculo cecare vellet du
 os digitos leuauit et cū hoc pollicē: sicut
 naturaliter euenit quasi vellet eū cecare

de vtroq; grec' tñ credidit q' p hoc trinū
 ratē oñderet: deinde grec' manū apertā
 tenuit vt oñderet oīa nuda et aperta deo:
 stultus vero timens alapā pugnū clausū
 quasi repcussur' leuauit: grecus tñ intel
 lexit p hoc q' de' oīa palmo clauderet: et
 sic credens romanos dignos legib' recef
 sit et leges his sapientib' romanis cōcedi
 fecit in ciuitate athenaz et lacedemoniā:
 et sic lex civilis ortū habuit a grecis: sicut
 et qlibet alia scia. Nec no. glo. in. l. ij. ff. de
 orig. iuris. Et d' hac lege civil' dic. Hein.
 boye vbi supra: q' si nō pnt sine pctō sua
 ri tūc nullū ligant in aliquo foro: qz rōne
 peccati hz necessario lex canonī succūbe
 re: si vero sine pctō seruari pnt et canonib'
 p̄cordāt: tūc oēs ligāt nisi papā et impato
 rē: si tñ hriant' canonibus tūc ab oīb' sibi
 subditis etiā paganis sūt seruandā: nō tñ
 ligāt i foro ecclie. Porro Jesu nato tres
 leges date sunt. P̄ria ē euāgelica ad quā
 tenent' etiā papa et impator: q' si hriū cō
 stituūt vel faciūt nō dicunt' legē dare sed
 qd verius ē errare. vt p. xv. q. j. c. sūt q'
 dā. nisi in his q' sunt p̄ciliij p̄fectiōis. xliij.
 q. j. c. qd q's. Secūda lex ē aplica: de qua q'
 ri pōt: Atrū statuta legis aplice de quib'
 habet. xxiiij. di. c. si subdiacon'. et c. le
 ctor. vel etiā statuta quattuor p̄cilioꝝ p̄
 cipaliū. de quib'. xv. di. c. sicut. et c. fan
 cta: ligant oēs. Dicendū q' illa sicut qua
 tuor euāgelia ligant oēs et seruari debent
 ab oībus nisi papā et nisi p papā fuerit im
 mutata vel correcta et nisi sint p̄ciliij p̄fecti
 onis. Mā cū papa p̄tatem suā nō recipiat
 ab hoīe s' a deo: vt p. xv. di. c. sacrosca.
 et sic ē successor petri et vicari' dei: iō nulla
 regula vel p̄stitutio aplica ipm ligat cum
 nō habeat imperiū par iparē. Tertia dent
 q' lex dicif canonica q' p̄cedit ex veteri et
 nouo testō: et tanq' vltima in alijs legibus
 p̄tenta cōplectēs: nobilior et p̄fectior merā
 to iudicat'. Pro quo notandū fm Hein.
 boye in. c. de psti. q' si statutū canonicū es
 set p̄trariū legi nature vel diuine morali
 v' noui testamēti tūc nō obligaret nec ob
 seruari deberet. xxj. di. c. inferior. xj. q. iij. c.
 qui resistit. qd si nō ē p̄trariū legi natura
 li vel diuine et p̄cipit: tūc ab omnibus
 obseruari oportet. xliij. q. j. qd p̄cipit. vel
 si p̄hibet tūc etiā obligat p̄hibitio eodē
 mō. Si vero p̄cat tūc nō ligat de necessita
 te licet iustū sit q' obediat. xxliij. q. j. c. sic
 em. Si indulget nō debz trahi ad p̄sequē

lex euāgelica

lex xpi

lex canonica

tiā: tñ quo ad illos quib⁹ indulget ⁊ tra
quos indulget seruari d3: vt pz in institu
tis de iure na. s. s. qd̄ p̄ncipi. ⁊. liij. di. c.
p̄uilegia. Si cōsulit p̄silio reuerētie tunc
ab oībus obseruari debet ⁊ ligat sicut p̄
ceptū: vt pz extra de eta. ⁊ quali. c. ad au
res in fi. vbi de h̄ per glo. vide. vñ qñq̄ q̄
sunt p̄cepti p̄sulunt: vt pz. xxvlij. q. j. sic
em̄: vextū p̄siliū p̄fectōis nō ligat nisi vo
lentes. Ad laudē dñi nostri iesu christi.

De cōsuetudinib⁹ ⁊ canonib⁹ ab
rogatis ac statutis inferiorū pla
torū tribusq̄ generibus legato
rum: Sermo p̄ambulus II.

Veni o aliam le

gē in mēbris meis repugnan
tē legi mentis mee. Viso vtcū
q̄ de diuersitate legū: Jam p̄
sequendū eē reor h̄renti stilo p̄nti sermone
de duob⁹ scz de cōsuetudinib⁹ ⁊ canonib⁹
per illas abrogatis ⁊ de inferiorū p̄latoꝝ
statutis. Quantū ad primū queri pōt
primo de canonib⁹ ⁊ legib⁹ abrogat⁹ per
dissuetudinē tacito consensu: vtrū tales
canones vel leges ligāt vel p̄ iure allegari
p̄nt. Ad hoc dicendū q̄ iura abrogata
p̄ ius p̄trariū nō ligāt nec p̄ iure allegari
p̄nt: qz papa Thelesphor⁹ statuit vt septē
hebdomadib⁹ a carnib⁹ ⁊ delitijs añ pa
scha clerici abstinere debeāt. vt. liij. di. c.
statuim⁹. qd̄. c. ē abrogatū: de p̄se. di. liij. c.
sacerdotib⁹ oībus decretum ē: vt ante pa
sche solēnitatē nō q̄nquagesima sed qua
dragesima teneant: hoc ex p̄cilio aurelia
nensi. ⁊ sic canones abrogati non ligant.
Hinc dicit Hein. boye in p̄hemio decreta
liū: q̄ si allegat talis lex vel decre. vt ius
per se stans tūc taliter allegās crimē falsi
cōmittit: ⁊ etiā qz p̄tra mandatū seu p̄hi
bitiōnē pape facit infamis ē. vt pz. vj. q. j.
c. infames. ⁊. xix. di. c. nulli. Si tñ allegat
vt ius antiquū ad declarationē ⁊ noticiā
noui iuris tunc pōt allegari: qz noticiā iu
ris antiqui necessaria ē ad cognitionē iu
ris noui: vt no. Bern. ⁊ Host. in. c. nouit.
extra de iudicijs. Verū tñ si lex vel canon
ē p̄ceptiu⁹: tūc tolli nō pōt p̄ solū abusum
subditoꝝ qz qd̄ p̄cipit̄ necesse ē adimple
ri. xliij. q. j. qd̄ p̄cipit̄. al̄s em̄ penderet ex
arbitrio subditoꝝ qd̄ fieri nō debet: vt pz
extra de postula. p̄la. c. bone me. Ad ma

iorē tñ euidētiā sciendū de cōsuetudine q̄
cōsuetudo ē ius vtentiū morib⁹ institutum
qd̄ p̄ lege suscipit̄ cū lex deficit. S3 qñ cō
suetudo redacta ē in scriptis tūc vocatur
lex vel p̄stitutio. Et notādū generalit̄ q̄
vbicūq̄ lex deficit semp tenenda ē cōsue
tudo dūmodo nō ē iniqua vel al̄s a iure
reprobata. Sillr vbicūq̄ cōsuetudine ser
uata periclitat̄ aīma nō valet cōsuetudo.
Itē si sit eccl̄ijs onerosa. eē de consue. c. j.
Nec valet vbi p̄tradicit iuri publico cui
nō pōt q̄s renūciare: nec etiā valet p̄ legē
diuinā vel humanā. e. ti. c. fi. Nec deniq̄
valet vbi ē p̄tra p̄ciliū vel al̄s p̄tra iuris
approbationē. eē d̄ p̄san. ⁊ affi. nō debet.

Qz si querit̄ qñ ergo valet cōsuetudo.
Dicendū q̄ dū ē p̄ter ius nō p̄tra: tūc est
seruāda siue sit vniuersalis siue sit p̄ticu
laris siue p̄scripta siue nō. Unde vniuer
salis dicit̄ vt orare p̄tra orientē vel depo
nere caputiū in lectiōe euāgelij vel genu
flectere ī elenatiōe corpis christi: vel ī tri
bus diebus rogationū leiunare: tunc em̄
nō ē dubiū qñ talis cōsuetudo d3 obserua
ri. Si ē p̄tra ius hūanū ⁊ tñ rōnabilis tūc
si ē p̄scripta debet seruari: si autē ⁊ sequit̄
legē tūc tollit legē sibi p̄trariā. ff. de legi.
l. de quib⁹. Si p̄cedit ⁊ lex sequēs fac̄ mē
tionē d̄ cōsuetudine sibi p̄traria: tūc nō te
net. vt d̄ p̄sue. c. nō putam⁹. li. vj. Si vero
nō facit mentionē tūc seruat̄: vt de p̄sue.
lib. vj. c. vl. P̄terea q̄ri pōt an cōsuetu
do possit tollere legē seu valeat p̄ legem.
Ad hoc dicendū q̄ si lex ē p̄sultua ⁊ nul
lo mō ligatiua tūc valet cōsuetudo: qz lex
nō ligabat. Si autē ē p̄ceptiua tunc si eā le
gem tollere ē p̄ctm̄ inducere p̄ se nō valet
cōsuetudo in oppositū: Si autē tunc p̄ cō
suetudinē pōt fieri aliqua modificatio s3
Jo. an. in addi. spe. d̄ p̄stitutionib⁹ ad fi.
In totū tñ tollere nō pōt. Et nota q̄ eque
puniri debet trāsgressor cōsuetudinis lau
dabilis sicut trāsgressor legis. eē de si
mo. c. ad aplicā. ⁊ in glo. fi. ⁊ ita obligat̄
religiosus ad laudabilē ⁊ bonā cōsuetudi
nē sui monasterij: sicut ad statuta vel iura
seu leges sui monasterij. Quantū autē
ad secundū queri pōt de statutis inferiorū
p̄latoꝝ: vtrū. s. tales statuta facere p̄nt
⁊ vtrū ligant in foro p̄scie. Ad hoc dicen
dū generalit̄ q̄ sic: qz p̄mo legati in pro
uincia sibi cōmissa statuta facere p̄nt que
durāt etiā finita legatōe: vt pz eē de offi.
lega. c. Memint̄ dubiū eē volumus quin

legibus
vtrūq̄

9

9

9

9

legatorum aplice sedis statuta edita in pro-
uincia sibi commissa durent tanquam perpetua:
licet eandem postmodum sint egressi. Glo. Et
si lata sunt sub anathemate que contrafaciunt
sunt excōicati. Pro quo sciendum quod glo. in
c. officij. e. ti. dicit quod ibidem fit mentio de tri-
bus generibus legatorum. Primo de his que
mittuntur a curia romana qui non sunt car-
dinales: ut in. c. a nobis missi: et illi nec ex-
tra provinciam sue legationis nec homines alie-
rius provincie venientes ad eos absolvere
possunt nec beneficia conferre: ut patet in. c. officij no-
stri. Secundo de his que preteritum ecclesiarum suarum
legationis sue sibi vendicant autem: et illi
nec homines sue provincie nec alienos etiam in
sua provincia existentes absolvere possunt illos
que propter violentam iniectionem manuum in de-
ricos excōicationem inciderunt: ut patet ibidem.
c. excōicatis: nec etiam isti beneficia conferre
possunt. Tertio de cardinalibus legatis qui de
latere pape mittuntur: et hi in eundo et redeun-
do ubicunque et quoscunque excōicatos pro in-
iectione manuum in clericos absolvere possunt:
ut. e. ti. quod infra stationem: et beneficia conferunt: ut
c. officij. et mare transientes insignia papa-
lia deferunt. Secundo vero synodus provincialis
statuta facere potest: ut patet in. xvj. di. c. quod dicitur
Tertio synodus episcopalis statuta facere non
potest: ut patet in. xvij. di. c. j. et addit ad quod eorum
precepta sunt vilia. Verum tamen episcopus in sua dio-
cesi statuta facere potest super sua iurisdictione
licet super alijs non nisi consentiant: hi quoque in-
terest vel ad minus due partes. ut patet extra de
maio. et obe. c. si quis venerit: in textu et glo.
Quarto capitulum potest facere statutum: ut
patet extra de prelati. c. cum accessissent. Quod si
quirit qualiter et quos ista statuta obligant.
Dicendum quod statuta pape obligant omnes. ut
est de prelati. c. j. Sed si est statutum particulare
tunc ligat illos quos comprehendit vult: ut de
elec. c. nihil est. Nec tamen intelliguntur dummodo
non sint contra legem divine vel naturali: ut patet
per Hein. boye in. d. c. j. de prelati. Ex his etiam
patet quod extraneantes etiam ligant in foro
conscience si saltem sunt iuri consona: et tunc sicut in il-
la iudicari potest. Si tamen dissona fuerint iuri
tunc papa annullandus est: ut patet extra de fi-
de instru. c. pastoralis. ubi dicitur auctoritate presentium
duxit statuendum. et. vide ibidem. Pre-
terea de statutis inferioris prelati. scilicet archi-
episcopi episcopi et. que obviat canonicis statutis non
valent: ut patet extra de maio. et obe. c. quod su-
per his: ubi dicitur episcopus nihil posse statue-
re in synodo quod canonicis obviet institu-

tis. Porro si tale statutum ledit superioris sen-
sus superioris tunc etiam non ligat: ut extra de
iureiuran. c. venientes. Ad eam statueri
possunt in preiudicium inferiorum nec ligat: ut patet
extra de loca. et conduc. c. vestra. nisi tamen su-
per iurisdictione sua. id est. quantum ad sua: nec alie-
rius interest. id est. quasi per hoc alijs preiudicium non
parat: vel nisi eidem consentiant: vel ad minus
due partes: quasi non sit preiudicium iuris maio-
ris tamen si statutum est irrationabile non valet
nec ligat nec dicere sufficit ita statutum est ni-
si causa statuti assignetur. lxxvij. di. c. correpti
ubi revocatur officium correptorum. vide ibidem.
et in. c. procedenti. Admixtum cum in statuto debeant
debite conditiones concurrere que habentur. iij.
di. ubi dicitur. Erit autem lex iusta post. bilis
sicut natura et consuetudinem patrie loco tem-
porum conveniens: necessaria utilis manife-
sta quoque: ne aliquid per obscuritatem incautum
captioem contineat: nullo privato comodo sed
pro communi utilitate civium prescripta: vide glo.
Ad si rationabile est tunc non ligat extra territori-
um statuentis: ut expressit patet in. vj. de prelati.
c. ut aia salutem: ubi dicitur quod statuto episcopi que
in omnes qui furtum commiserunt excōicationis
sententia promulgat subditi eius furtum extra ipsius
diocesis committentes minime ligari noscuntur.
Si vero committit infra territorium statu-
entis tunc sicut non ligat probabiliter ignoran-
tes ut patet extra de cle. ex. depo. vj. inf. c. aplice
sedis: ubi dicitur vix quod tempore suspensionis ignari
celebrantis divina vos reddit ignorantia pro-
babilis excusatos: glo. non crassa et supbia:
secundum tamen est in sententia interdicti qua ligantur et
absentes et ignorantes. Cuius ratio est quod quicunque
fert propter delictum alterius: ut patet in. lib. vj. de
sen. ex. c. si sententia: super verbo interdicti in no-
uella. crasse tamen et supine ignorantes ligantur
ubi scientes ligantur. Verum tamen scientes que non
sunt subditi ratione domicilij vel persone vel de-
licti tractantur non ligat: ut patet extra de sen. ex. a
nobis. j. quod extra territorium ius se non exten-
dit: ut patet in. lib. vj. de prelati. c. ut aia salutem.
Denique scientes que sunt subditi ratione domi-
cilij persone vel delicti tractantur ligat quod ratione
delicti commissi in territorio statuente efficiunt
delinquentes de iurisdictione ipsius: ut patet extra
de primi. c. tuam. de fo. cope. licet ratione
delicti. et in glo. Letetur: utrum quis presumat
scire vel ignorare statutum arbitrabitur bonus
iudex ex mora quam traxit in terra. scilicet. modica
vel magna: et indubio videtur quod eius iuramen-
to standum sit sicut in Jo. an. de sen. ex. c. si vero. ij.
Et notandum generaliter quod que iurantur statuta vel

cōsuetudines loci v̄l ecclie suare p̄textu
talis iuramēti nō obligant ad illicita vel
impossibilia vel obuiantia eccliaſtice li
bertati: nec ad ea d̄z intētio ſua referri.

C Ad vltimū q̄ri pōt q̄s iudicat eē trans
grefſor canonis vel decretalis q̄ eiusdem
auctis ē cū canone qd̄ diſſuſe p̄baſ. xix.
di. c. j. ij. iij. ⁊ p̄ totū. Ad hoc dicendū ſm
Hein. boyc. extra de elec. in. c. dudū. ij. q̄
ſi q̄riſ de correctis vel retractis p̄ aliū ca
nonē vel decretalē poſtea editū: tunc cō/
traueniēs nō ē trāſgrefſor: vt p̄z. xxvj. di.
ca. j. ſc̄z vnus vxoris virū: qd̄ ē correctū
p. c. ſequēs: ⁊. xxxvj. q. vlti. c. vl. qd̄ ē cor/
rectū p. c. accedens. extra de rap. nā iuri/
bus correctis nō ē vtendū. Si hō queris
de nō retractis p̄ aliū canonē: tunc dicen
dū q̄ ſi nō ſunt approbati de morib⁹ vtē/
tiū tales nō obſeruās nō dicif transgref
ſor: vt p̄baſ. iij. di. ſ. leges inſtituunt cū
p̄mulgant: firmanē cum morib⁹ vtentiū
approbant. Sicut em̄ morib⁹ vtentiū icō/
trariū nō nulle leges abrogate ſūt ita mo
rib⁹ vtentiū leges ip̄e cōfirmanē. Eſt il
lud Theleſphori pape q̄ decreuit vt cleri
ci generalr a q̄nquageſima a carnibus et
delictijs ieiunēt: qd̄ q̄z morib⁹ vtentiū ap
probatū nō eſt aliē agentes trāſgrefſiōis
reos nō arguit: ſ̄ ibi. Et hoc ſane intelli
gīf q̄n venit p̄tra h̄mōi canones aucte cō
ſuetudinis legitime in h̄rium introducte
eo q̄ nō ſunt canones p̄ceptū vel p̄hibi
tionē p̄tinētes: imo eēt trāſgrefſor ſi p̄tra
talē cōsuetudinē legitimā veniret. xj. diſ.
in his reb⁹: de quibus nihil certi ſtatuit
ſcriptura diuina mos populi dei ⁊ inſti
tuta maior̄ p̄ lege tenēda ſunt: ⁊ ſicut p̄
naricatores legū diuināz: ita p̄tēptores
eccliaſticaz p̄ſuetudinū cohercendū ſunt
Si hō p̄uenit nō aucte p̄ſuetudinis legi
time in cōtrariū introducte: q̄z nulla ē ſi
p̄uenit nēcitate vrgente: tūc nō ē trāſgref
ſor: q̄z neceſſitas legem nō habet: vt patet
extra de conſue. c. quanto. ⁊ de conſe. di.
v. c. diſcipulos cum per ſegetes tranſeun
do ſpicas enellerēt ⁊ ederēt ip̄ius chriſti
vox innocētes vocat q̄z coacti fame ſ̄ fe
cerūt: ſi t̄n p̄uenit voluntarie nō nēcitate
⁊ ſūt p̄cepta v̄l p̄hibitiōes ⁊ ex certa ſc̄ia
tūc ē trāſgrefſor: vt. xxv. q. j. c. violato
res canonū voluntarie ⁊c. vide ibidē. Si
p̄inde p̄uenit ex rōnabili cā quā ⁊ ſi le
giſlator ſc̄iret nō decerneret eē ſeruandū
canonē: tūc nō ē trāſgrefſor: vt p̄z. eē de

obſer. ieiū. c. p̄ſiliū. Dentq̄ canones p̄ce
pta v̄l p̄hibitiōes nō p̄tinētes ſ̄ t̄m diſſi
nitiōes ſi nō ſunt morib⁹ vtentiū approba
ti: tunc p̄ueniēs nō ē trāſgrefſor: ſec⁹ t̄n
ſi morib⁹ vtentiū eēt approbati. xj. di. c. l
his. Si ſi p̄tinēt p̄ſiliū vel hortationē
vt p̄z. iij. di. c. fi. Fallit t̄n in p̄ſilio reuerē
tie qd̄ oino tenendū ē: vt p̄z. di. vj. c. teſta
mentū. Vltimo queri pōt qua p̄ca trāſ/
grefſor legis vel canonis puniri debeat.
Ad hoc r̄ndet Hein. boyc. extra de elec. i
c. dudū. ij. q̄ p̄ trāſgrefſiōe legis q̄s pu
nit pena ſacrilegij: vt p̄baſ. l. de eroga.
mil. annone. l. repetita. li. xj. Pro trans
grefſione hō canonis ſi trāſgrediēs cre
dit eccliam romanā nō h̄re p̄tatem cōden
di canones: tūc punit vt heretic⁹: vt p̄z
xix. di. c. nulli fas ē. vbi glo. Qui dicit ro
manā eccliam nō eſſe caput nec poſſe con
dere canonē ille ē heretic⁹. Si hō credit
romanā eccliam h̄re p̄tatem: ſed t̄n facit
p̄trariū licet mādata trāſgredif nō t̄n ē
heretic⁹ ſ̄ peccat. Si ergo in canone illo
p̄tra quē venit ē pena certa appoſita p̄tra
trāſgrefſorē illius: tunc illa t̄m imponi
tur: vt notat. Job. mo. de elec. c. cupiētes
ſ. ſi hō in diſcordia. ſup hō puenit. li. b.
vj. q̄ ſi nō eſt pena certa appoſita: tūc ē pe
na de poſitiōis: vt p̄z. iij. di. ſ. vlti. vbi di
citur. Illi qui ſacris neſciūt obedire cano
nibus penit⁹ officio iubeant carere ſuſce
pto: nō t̄n ad p̄mā offenſā deponi debent
vt. xxiiij. q. iij. c. de illicita. ⁊. ix. q. vl. c. pe.

Ceterz: cū iuſtis nō ſit lex poſita ⁊ qui
ſpū dei agunt non ſunt ſub lege. Quero
vtrū tales etiā obligant ad legū obſeruā
tiā vel canonū. Ad hoc r̄ndet Gaſper de
calō. in. c. j. de cōſti. in ſuo cōmento: q̄ ta
les nō ſunt ſub lege vel nō tenent ad ob
ſeruantiā legū vel canonū inuiti ſed vo
luntarij: ſic q̄ nō cogunt p̄ leges que ma
los cohercent: ſed b̄n dirigunt lege que
vult q̄ maior̄ p̄tati obediat nō obſtante
p̄cepto h̄rio minor̄: xj. q. iij. c. nō ſemp. c.
iulianus. c. q̄ reſiſtit. ⁊ hoc mō ſunt ſuble
cti ⁊ illā ſeruāt q̄ hoc vult. ſ. q̄ lex carnis
ſubiaceat legi ſpūs: vt p̄z. xix. q. ij. c. due
ſunt leges: vna publica alia priuata. Ad
laudem dei omnipotentis.

De p̄ceptis veteris ⁊ noue le
gis: ⁊ vtrum ſunt diſpensabilia:
Sermo p̄ambulū III

Audi israhel et ob-

a serua vt facias q̄ p̄cepit tibi de
vt bñ sit tibi. Deu. vj. Spūssan-

ctus p̄ organū illud singulare moysen lo-
quens his verbis. Circa diuina precepta
tria tangit p̄ncipaliter. P̄rio nāq̄ osten-
dit q̄ audienda sūt hilarit̄ cū dicit: Audi
isrl: hoc ip̄m in eodē li. frequēter ingemi-
nans. Minix cū p̄cepta naturā lapsā re-
leuet curādo vuln̄ peccati merito christi
mentē quoq̄ rōnalē ad vite p̄fectionē ele-
uent: et de vita bt̄a certificent. Sc̄do tan-
git q̄ sunt retinēda memoraliē cū addit:
Et obserua. T̄ti p̄sequit̄. Erūtq̄ vba s̄ q̄
ego p̄cipio tibi hodie ī corde tuo et narra-
bis ea filiis tuis et meditaberis sedēs in
domo tua et ambulās in itinere dormiēs
atq̄ p̄surgēs: nec solū corde sed etiā ope
sunt p̄ficienda. T̄ti subdit: Et ligabis ea
q̄si signū in manu tua: erūtq̄ et mouebūt̄
inter oculos tuos: scribesq̄ ea in limine
et ostijs dom̄ tue. In thēmate quoq̄ cām
hoꝝ adiungit dicens: Et facias q̄ p̄cepit
tibi dñs. Tertio ostendit q̄ obseruata pre-
cepta a deo sunt p̄mianda eternalit̄ cum
subinfert et bñ sit tibi. Audi igit̄ isrl̄ et̄.

A Ad euidētā aut̄ hui⁹ thēmat̄ p̄rio q̄ri
pōt: vtruz oēs hoīes erāt obligati ad ob-
seruantā p̄ceptoꝝ legis veteris: p̄sertim
cū dicit Deu. xxvij. Maledict⁹ qui nō per-
manet in sermonibus legis hui⁹: nec eos
p̄ficit ope. Minix quicūq̄ subijcit̄ alicui
regi necessario sequit̄ q̄ subdat̄ etiā illi
us legi: sed lex vet̄ data ē a deo q̄ est rex
oīs terre: vt dicit in ps̄. Ad hoc r̄idet doc.
s̄ct⁹ p̄ma 2. q. xcvi. q̄ lex vet̄ manifesta-
bat p̄cepta legis nature et supaddebat q̄-
dā p̄pria precepta. Quantū igit̄ ad illa q̄
lex vetus continebat de lege nature om̄s
tenebant̄ ad obseruatiā veteris legi: nō
q̄ erant de veteri lege: s̄ q̄ erant de lege
nature q̄ lex scripta ē naturalit̄ in cordi-
bus hoīm et manifestabat̄ deo dilecti in-
structiōe angeloꝝ Dicit em̄ Dionys. iij. c.
cel. hierar. q̄ multi gentiliū p̄ angelos
sūt reducti in deū: sicut Job et siles q̄ le-
gē nature p̄fectissime obseruabāt. Unde
ap̄ls Ro. ij. dicit q̄ gentes q̄ legē non h̄nt
naturalit̄ ea q̄ legis sunt faciūt: s̄ quātū
ad illa q̄ lex vet̄ supaddebat nulli tene-
bant̄ nisi p̄ls iudeoꝝ: cui⁹ rō est: q̄ data
t̄m fuit p̄plo iudeoꝝ vt quādā p̄rogatiā
sanctitatis obtineret p̄pter reuerentiā

christi q̄ ex illo p̄plo nascitur⁹ erat. Que-
cunq̄ x̄o statuunt̄ ad sp̄alē aliquoꝝ s̄a-
ctificationē nō obligāt nisi illos: sicut ad
quedā obligant̄ clerici qui diuino man-
cipāt̄ ministerio. ad q̄ laici nō obligant̄:
similit̄ religiosi ex sua p̄fessioē obligant̄
ad que seculares nō obligant̄. T̄ti iudei
quādā p̄fessioē vtebāt̄. vt p̄ Deu. xxvij.
Profiteor: hodie corā dño et̄. Sic ē rex
aliquādo q̄dā instituit suis ministris fa-
miliarib⁹ ad q̄ ceteri nō obligant̄. Ro-
tandum t̄m q̄ gentiles admittebant̄ ad
obseruantā legis: vt p̄ Exo. xij. vbi dicit:
Si quis pegrinoꝝ in vram voluerit tran-
sire coloniā: et facere phase dñi circumci-
detur prius omne masculinū eius et tunc
rite celebrabit: eritq̄ sicut indigena fre-
et hoc iō: q̄ p̄fecti⁹ et securius salutē cōse-
quebant̄ sub obseruatijs legis q̄ sub so-
la lege naturali: sicut et nūc laici trāsunt
ad clericatū et seculares ad religionē q̄-
uis absq̄ hac saluari possint. Verūt̄ cū
venit plenitudo temporis: plenitudo grē
christi apparuit et habitauit in nobis qui
filijs gratie donans legem libertatis: ab-
stulit illud iugum graue legis seruilis de-
cernens ad illam suos minime obligari:
de cetero p̄t apostoli spiritu sancto ple-
nius instructi responderūt. Act. xv. His
qui voluerūt in christo baptizatos indu-
cere ad obseruatiā legis: Quid tempta-
tis deum imponere iugum sup ceruicem
discipuloꝝ q̄d neq̄ nos neq̄ patres no-
stri portare potuim⁹: sed per gratiaz iesu
christi credimus saluari sicut et illi. Minix
cum dicit rabbi moyses q̄ in veteri
lege erant ducenta. xvij. precepta affir-
matiuā: q̄ tot ossa dicunt̄ esse in corpore
humano ad designandū q̄ de omnibus
memb̄is debet homo seruire deo et bene
operari. Precepta vero negatiua siue p̄-
hibitua fuerunt fm eundē trecenta. lxx.
quia tot sunt dies in anno ad designan-
dum q̄ nullo die homo debet transgred̄
legem: ita q̄ precepta veteris legis ī vni-
uerso erant quingenta. lxxxiij. et sic mul-
togramus erat ista seruare q̄ precepta
noue legis: ita q̄ dominus diceret omni-
bus iudeis: Venite ad me oēs qui labo-
rat̄ et onerati estis et ego reficiam vos.
Sequitur. Iugum enim meum suauē est
et onus meum leue. Hinc etiā dicit̄ pri-
ma Job. v. Hec est charitas dei: vt man-
data eius custodiamus: et mandata eius

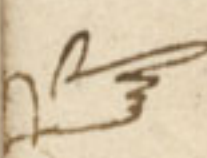
grauia nō sunt: vñ dicit: Hic est charitas dei: qz charitatē dei hñti dei pcepta sūt facilia: s̄ nō habēti sunt difficilia. Sicut Aug⁹. exemplū ponit de aue sine plumis cui difficile ē volare: habētī x̄o facile: si muliter habēti puerā volūtātē mā data videntē difficilia q̄ charitatē hñti sunt facilia. S̄ ne habeas qđ cauferis nec q̄ras velamē excusatiōis: dico q̄ cuilibet non hñti charitatē facile ē eā h̄re: qz de⁹ semp parat⁹ ē eā dare cuiqz se disponētī eā recipere vt etiā exēplariter p̄z in cesario de q̄ dā puella seculari vaga & luxuriosa: q̄ rapta ad iudiciū vidit multos ad supplicia dānari: tūc iudicē supplicīe orans rñsum accepit: Quid me oras: da mihi minimū digitū tuū & ego dabo tibi man⁹ meas. q̄ si dicat: Da mihi modicā fidē q̄ te emendes & ego dabo tibi grām. Uñ dominus Deuf. xxx. Mandatū qđ ego p̄cipio tibi hodie nō ē sup te nec p̄cul a te positū nec in celo sitū: s̄ iuxta te ē valde fimo mens in ore tuo & in corde tuo: vt facias illum. Ex quib⁹ p̄z q̄ obseruantia p̄ceptoz ē in n̄ra ptāte. Secūdo igit queri pōt: vtrū q̄ dei p̄cepta sint merito seruāda p̄sertim cū dicit Dauid. Tu mā dasti mā data tua custodiri nimis: adijciēs penas diuersas in lege veteri cōtēnentib⁹. Ad hoc rñdet Asten. li. j. ti. iij. arti. iij. q̄ p̄cepta diuina merito sūt seruāda: qđ p̄z p̄mo ex pte dei cui⁹ aucte nulla maior ē. p̄s. Tu solus altissim⁹ sup oēm terrā: ip̄e ē em̄ dñs n̄r iure creatiōis: iure gubernatiōis & iure redemptiōis. Exo. xx. Ego sū dñs de⁹ tu⁹. ecce p̄mū: qui eduxi te de terra egypti: ecce secūdū: & de domo seruitut⁹: ecce tertū. Si q̄ filij rechab tā arduā obediētā exhibuerūt suo p̄ri. Qđ faciet vilissima creatura suo creatori & redēptori. Nā legi⁹ Hierē. xxxv. q̄ filij rechab Hierēmie ad iussū dñi vinū p̄ponētī & ad potū iuitāti: rñderūt. Nō bibem⁹ vinū qz ionadab fili⁹ rechab p̄r n̄r p̄cepit nobis dicēs: Nō bibetis vinū vos & filij v̄ri vsqz in sempiternū & domos nō edificabitis & semētez nō seretis & vineas nō plātabitis nec habebitis sed in tabernacul⁹ habitabit⁹ cūctis dieb⁹ v̄ris. Sequit. Obediuimus q̄ voci ionadab filij rechab p̄ris n̄ri in omnib⁹ q̄ p̄cepit nobis ita vt nō biberemus vinū cūctis dieb⁹ n̄ris nos & mulieres nostre filij & filie n̄re & nō edificauimus domos ad habitādū & vineas & agrum & se-

mentē nō habuim⁹ &c. vide si placet. Secūdo p̄z ex pte nostri qz mandatoz obseruatio ē nobis fructuosissima ad adipiscēda dona spūalia. In lege x̄o veteri tāq̄ p̄plo rudī etiā tpales benedictiōes p̄mittebant⁹ obseruantib⁹ & maledictiōes trāsgredientib⁹: vt p̄z Deuf. xj. vbi d̄r. En p̄pono in cōspectu v̄ro hodie b̄ndictionez & maledictionē: b̄ndictionē si obedierit⁹ mandatis dñi dei v̄ri q̄ hodie p̄cipio vobis: maledictionē si nō audieritis. S̄ in lege gr̄e q̄ p̄fectior ē spūales dūtaxa t b̄ndictiōes & maledictiōes p̄ponunt⁹ in retributionē a deo q̄ p̄cepta p̄tēnens plerūqz p̄speritatib⁹ erigit⁹: p̄seruās aut aduersitatib⁹ angit⁹: vt āmirans. p̄s. diceret: Ecce ip̄i pctōres & abūdātes in seculo obtinuerūt diuitias: & dixi q̄ sine cā &c. Est tamen eoz obseruātia nobis sūme necessaria: qz d̄r Matth. ix. Si vis vitā ingredi serua mandata. Est inquā eoz transgressio periculosissima. p̄s. Maledicti qui declinant a mā datis tuis: illa scz maledictiōe: Ite maledicti in ignē eternū. Hic domin⁹ posuit nos inter paradisi & inferni vt sciam⁹ nos nō aliter posse paradisi ingredi vel inferni euadere nisi p̄ obseruātia mandatoz: nec putem⁹ q̄ illa p̄cepta p̄sertim. x. filij isrl dūtaxat p̄ se suscepēnt sed etiā p̄ posteris suis: qz ligabāt omēs p̄ntes & absentes & futuros: s̄m q̄ dicit Deuf. xxix. Nō solū vobis s̄ fedus fero & hic mā data p̄firmo: s̄ cunctis p̄ntibus & absentib⁹: & iō p̄cepit p̄ribus dñs vt instruerēt in eis filios: vt p̄z in p̄s. lxxvij. Quāta mā dauit p̄rib⁹ n̄ris nomū facere ea filijs suis vt cognoscat generatio altera: ne scz p̄tendāt excusationē ignorātie. Tertio deniqz p̄z ex pte ip̄oz mandatoz q̄ sūt irrephensibilia nihil irrōnabile cōtinētia. p̄s. Lex dñi imaculata cōuertēs aīas testimoniū &c. p̄ totū. & Ro. vij. Lex qđdem sc̄ta & mā datū sc̄m̄ & iustū & bonū. Tertio p̄inde q̄ri pōt. Vtrū p̄cepta dei sint dispensabilia p̄sertim cū sic hō se h̄z ad legē humanā: sic de⁹ se h̄z ad legē diuinā: s̄ hō dispensare pōt in p̄ceptis legis q̄ hō statuit: q̄ videt⁹ q̄ & deus. Hinc etiā furtū qđ oībus phibuit filijs isrl in egressu de egypto p̄cepit: & qui homicidiū phibuit abraā de filicidio mā dauit: silr & Dzee ad meretricē accedere mā dauit qui tñ fornicationē phibuit. Ad s̄ rñde: sanctus Tho. sc̄da 2°. q. xcviij: q̄

de dispensatione q̄ p̄cepta dei

90

us triplia iure
oster dicitur

tunc in pceptis dicitur fieri dispensatio cum in-
 currit aliquis casus particularis in quo si verbum
 legis obseruetur intentioni legislatoris con-
 traria. Intentio autem legislatoris cuiusli-
 bet ordinatur: Primo quidem et principaliter
 ad bonum communi. Secundo vero ad ordinem iusti-
 tie et virtutis: secundum quem bonum communi conseruatur et
 ad ipsum peruenitur. Si quod dicitur quod pcepta que
 continent ipsam conseruationem boni communi et
 ipsum ordinem iusticie et virtutis: huiusmodi pcepta
 continent intentionem legislatoris et ideo
 sunt indispensabilia: puta si ponere hoc
 pceptum quod nullus destrueret reipublicam:
 nec perderet ciuitatem hostibus: nec faceret
 aliquod iniuste vel male: huiusmodi pcepta sunt
 indispensabilia: si illa pcepta que traduntur
 que ordinantur ad ista pcepta: dispensabilia
 sunt in quantum per dispensationem in aliquibus
 casibus non fieret preiudicium premissis pceptis que
 continent intentionem legislatoris: ut si sta-
 tueretur quod singulis noctibus per vices vigila-
 rent aliqui ad custodiam ciuitatis obesse: et
 fieret cum aliquibus dispensatio propter maio-
 rem utilitatem. Precepta que nature que conti-
 nent legislatoris intentionem non sunt dispense-
 tabilia: et pcepta decalogi que sumuntur ex le-
 ge nature: secundum que continent etiam intentionem
 legislatoris. Illa pcepta premissa tabule que or-
 dinantur ad deum continent ipsum ordinem ad bonum
 communi et finale quod deus est. Precepta vero secun-
 de tabule continent ipsum ordinem iusticie inter
 homines obseruandum: ut scilicet nullus fiat indebi-
 tum et cuiuslibet reddat debitum: et secundum hanc ra-
 tionem sunt indispensabilia: nec a deo nec
 ab homine: quia dicit apostolus. ij. ad Timotheum. ij.
 quod deus fidelis permanens non potest seipsum
 negare: negaret enim seipsum si ordinem
 sue iusticie auferret cum ipse sit ipsa iusti-
 cia. Unde prohibetur in decalogo hominis
 occisio secundum que habet rationem indebiti: quia sic
 continent ipsam rationem iusticie: et lex huma-
 na non potest hoc condere quod homo indebite occi-
 dat: sed quia malefactores vel hostes reipu-
 blice occidi non est indebitum: ideo non contrariatur
 pcepto decalogi: nec est homicidium quod illo
 pcepto prohibetur: ut dicit Augustinus. in primo libro
 ar. Si quis auferat alicui quod suum erat si de-
 bitum est quod ipsum amittat: hoc non est furtum vel
 rapina que pcepto decalogi prohibetur: et ideo
 quando filij israel pcepto dei tulerunt egyptiorum
 spolia non fuit furtum quia hoc eis debebatur
 ex sententia dei. Si quis abraham cum consensit occide-
 re filium non consensit in homicidium quia debitum
 erat ei occidi per mandatum dei que est dominus vite

et mortis: que propter peccatum premissi pareris oibus in-
 fligit penam mortis cuius sententia si sit homo exequi-
 tor auctore diuina non erit homicida. Simi-
 liter et Dzee accedens ad mulierem fornicat-
 riam vel adulteram non est mechatus nec fornicatus:
 quia accessit ad eam que sua erat secundum manda-
 tum diuinum que est auctor institutiois matrimonij.
 Et ut quidam volunt accepit eam in uxore.
 Sic que pcepta que continentur ad rationem iusticie que
 continentur sunt immutabilia: sed que continentur ad ali-
 quam determinationem per applicationem ad
 aliquos actus: ut scilicet hoc vel illud sit ho-
 micidium furtum vel adulterium aut non: hoc est
 mutabile: quia que sola auctore diuina in his
 que a solo deo sunt instituta: sicut in matri-
 monio et alijs huiusmodi: que que etiam auctoritate
 humana sicut in his que sunt commissis hominum in-
 terdictioni: que que ad hoc homines dei vi-
 cem agunt non que que ad omnia. Denique queri
 potest: utrum omnis lex positua obliget in foro
 conscie: presertim cum dicitur precipue de iure cano-
 nico: Quodcumque ligaueris etc. Ad hoc di-
 cendum quod que que lex non inducit peccatum nec nu-
 trit sed ordinat ad bonum communi: tunc obligat et
 in foro conscie: quia tunc ab eterna lege deri-
 uatur: et tales leges deus per imperatores et re-
 ges tribuit. Notandum tamen secundum Thome prima
 2. q. xcvi. Lex humana iusta est ex fine que
 ordinatur ad bonum communi: et ex auctore que non
 excedit potestatem condentis: et ex forma que
 secundum qualitatem proportionis subditis one-
 ra imponit in ordine ad bonum communi. Cum enim
 quilibet homo sit pars multitudinis: hoc ipsum
 quod est et quod habet est multitudinis: sicut et que
 liber pars id quod totum est. Sicut ergo natura
 infert aliquod detrimentum parti ut saluet totum:
 sic talis lex humana proportionabiliter infe-
 rens onera propter bonum communi iusta est et obli-
 gat in foro conscie. Contra: lex iniusta est ex
 fine que onus propter utilitatem communi non im-
 ponitur sed forte propter gloriam et cupiditatem
 imponentis: vel ex auctore que se extendunt
 ultra potestatem facientis: vel ex forma que sub-
 ditis inequaliter imponunt onera: vel in-
 equaliter ad bonum communi ordinatur: et tales
 non sunt leges sed violentie: nec obligant
 in foro conscie nisi forte propter scandalum vi-
 tandum et tribulationem: propter quod homo tunc
 iuri suo cedere dicitur in illud Matt. v. Qui
 angariauerit te mille passus: et qui abstu-
 lit tibi tunicam. Esset etiam iniusta si precipere-
 ret id quod est contra legem diuinam: et tunc deo
 magis quam hominibus obediendum est. Ad
 laudem dei omnipotentis.

an lex obli-
 gat in foro conscie

De decē p̄ceptis ⁊ quō christ⁹ illa
per legem gratiē perfecit ⁊ adim-
pleuit: Sermo p̄ambulus III

Adi israhel ⁊ ob-

a serua. Deut. vj. Jā p̄sequēdo
de p̄ceptis decalogi. Sciendū
q̄ fm aplin plenitudo leg⁹ ē dilectio: ⁊ iō
oīa p̄cepta ⁊ eorū ad impletio salutifera
originaliter emanāt a radice charitat⁹ tā
q̄ a fontali suo principio ⁊ in ip̄am vltiē
ordinant tanq̄ in finē ⁊ terminū cōpleti
num: qd̄ sic ptz. Iā p̄cepta p̄ie tabule q̄
sūt tria: vt dicit glo. ij. xxxij. q. vij. l. c. qd̄
in omnib⁹ emanāt a dilectōe dei ⁊ finalit̄
ter nos ordināt in deū. P̄cepta x̄o se-
cūde tabule emanāt a dilectōe p̄ximī ⁊ fi-
nalit̄ nos ordināt respectu p̄ximī. P̄ro
q̄ notādū q̄ p̄fecta dei dilectio p̄io mētē
vnit̄ dīne p̄tati ⁊ vnitati: qz p̄fecta dei di-
lectio sic hō vnit̄ deo q̄ oēs actiōes suas
in dei laudē refert ⁊ honorē potētā eius
cū obsequio venerādo ⁊ vnū deū fidelit̄
credēdo: q̄ ad p̄ximū mādatū q̄ refert̄ ad
p̄ximū. Hinc Exo. xx. ⁊ Deut. v. precipit̄:
Nō habebis deos alienos corā me: vlt̄ nō
facias tibi sculptile nec oēm similitudinē.
In q̄ fm Aug. includit̄ qd̄libet obsequiū
opis deo necriū exhibendū. Scd̄o p̄ eā
oēs locutiōes suas refert̄ in honorē deī si-
ce veritatis: ⁊ sic ordinat̄ i reuerētā oris
q̄ debet̄ diuine v̄itati q̄ ad p̄sonā filij et
sic ē scd̄m p̄ceptū. s. Nō assumes nomen
dei tui inuanū. Tertio p̄ eā oēs affectōes
suas refert̄ in honorē dīne bonitat⁹ eidē
p̄ amorē p̄fectū suauissime inherēdo quo
ad tertiū mādatū qd̄ i deuotiōe cordis
implet̄ q̄ debet̄ dīne bonitat⁹: q̄ ad perso-
nā sp̄s sancti: ⁊ includit̄ in illo. Sabbata
scifices. P̄orro q̄ alia p̄cepta emanant a
p̄fecta dilectōe p̄ximī: sic ptz. Constat em̄
q̄ qui p̄ximū suū p̄fecte diligeret ip̄m li-
benit̄ honoraret ⁊ ei⁹ necessitatib⁹ studio-
se subueniret ⁊ nunq̄ nocumētū aliqd̄ si-
bi inferret nec corde nec ore nec ope: ⁊ in
his icludūt̄ p̄cepta scd̄e tabule: ⁊ h̄ p̄ce-
pta decalogi data explicitē p̄ legē nature
sūt in corde cuiuslibet hoīs ip̄licite natu-
ralit̄ insc̄pta: qz illud p̄ceptū leg⁹ nature
qd̄ tibi nō vis fieri alteri ne feceris: in-
cludit̄ i se oīa p̄cepta negatiua: vt nō occi-
des: nō furtū facies ⁊c. Quā ad maiorē
euidentiā sciēdū q̄ hō ordinat̄ i p̄ximū

duob⁹ modis. P̄io mō i bñficētia: vt
bona q̄ pōt̄ i p̄ximū ipendat: ⁊ sic ē q̄rtū
p̄ceptū. s. Honora p̄ximū ⁊ matrē. Scd̄o
mō i innocētia: vt p̄ximo nihil iniuste i-
ferat nec noceat: qd̄ fieri pōt̄ tripliciter.
P̄io ope q̄ q̄s p̄ximo nocet vel i p̄pria
p̄sōa: qd̄ ē q̄ntū p̄ceptū. s. Nō occides:
vel in p̄sōa iuncta: qd̄ ē sextū p̄ceptū
scz Nō mechaberis: vlt̄ i inferiori suba: qd̄
ē septimū p̄ceptū. s. Nō furtū facies.
Scd̄o q̄s infert nocumētū ore: qd̄ ē oc-
tauū p̄ceptū. s. Nō falsū testimoniū da.
vbi fm Aug. phibet̄ oē mēdaciū ip̄lici-
te ⁊ oē nocumētum oris respectu p̄ximī.
Tertio q̄s infert nocumētū p̄ximis q̄tū
in se ē corde. s. q̄si cogitat malū q̄ p̄ximū
duplicit̄. Vel hoc est respectu rei rōnalis
⁊ h̄ hoc p̄cipit̄: Nō concupisces vxorē pro-
ximī tui: vel respectu rei irrōnalis: ⁊ h̄
ē decimū p̄ceptū. s. nō concupisces rē p̄ximī
tui. Dic q̄ri pōt̄: vtrū oīa p̄cepta veteri
legis moralia reducant̄ ad decē p̄cepta
decalogi: p̄sertim cū p̄ia ⁊ p̄cipalia le-
gis p̄cepta sūt. Diliges d̄m deū tuū ⁊ di-
liges p̄ximū: vt d̄r Matt̄. xxij. sed ista
duo nō vident̄ p̄tineri inter p̄cepta deca-
logi. Ad h̄ r̄ndet doc. sanctus p̄ma 2. q.
xcvij. q̄ p̄cepta decalogi differūt in hoc
ab alijs leg⁹ p̄ceptis: q̄ p̄cepta leg⁹ deca-
logi p̄ semetip̄m de⁹ d̄r p̄lo proposuisse.
Alia x̄o p̄cepta p̄posuit p̄lo p̄ moysen:
Alia h̄ p̄cepta ad decalogū p̄tinet̄ quorū
noticiā h̄z hō p̄ seip̄m a deo: h̄mōi x̄o sūt
illa q̄ statim ex fide infusa diuinit⁹ inno-
scūt: ⁊ itē illa q̄ statim ex p̄ncipijs cōibus
modica cōsideratōe cognosci p̄t. Inter p̄-
cepta igit̄ decalogi nō cōputant̄ duo ge-
nera p̄ceptorū. s. illa q̄ sūt p̄ma ⁊ cōia q̄rū
nō oportet aliā editionē eē nisi q̄ sūt scri-
pta in rōne nat̄ali q̄st p̄ se nota rōni vel p̄
naturā vel p̄ fidē: vt p̄cepta de dilectione
dei ⁊ p̄ximī: q̄ tñ p̄tinent̄ i decē p̄ceptis:
sicut p̄ncipia i cōclusionib⁹ p̄ximis: ita q̄
oīa p̄cepta decalogi ad illa duo referunt̄
sic cōclusiones ad cōia p̄ncipia. Scd̄o inter
p̄cepta decalogi nō cōputant̄ illa q̄ p̄ dili-
gentē inquisitionē sane inueniunt̄ ratiōi
p̄uenire: hec em̄ ad p̄plm a deo p̄ueniunt
mediante disciplina sapientis. Cū em̄ rō
debiti in alijs v̄rutib⁹ ē mag⁹ latens q̄ i
iusticia: iō p̄cepta de actib⁹ aliax v̄rutū
nō sunt ita nota p̄lo: sicut p̄cepta d̄ acti-
bus iusticie. Hinc act⁹ iusticie specialiter
cadunt sub p̄ceptis decalogi q̄ sūt p̄ma

81

9v

90

re dilectio

legis elemēta. Actus vero aliarū virtutū
 nō: qz indigent maiori explanatiōe et in-
 formatiōe sapientis: illa tñ q̄ p̄ sapientes
 cognoscunt p̄tinent etiā in p̄ceptis deca-
 logi licet ecōuerso. s. sicut cōclusiones i p̄n-
 cipijs. **S**ecūdo queri pōt cū qdā p̄cepta
 sint affirmatiua et qdā negatiua. Que e-
 dōia inter obligationē p̄ceptoꝝ affirmati-
 uoꝝ et p̄hibitionē negatiuoꝝ. Ad h̄ r̄ndz
 Asteti. li. j. tit. ij. arti. ij. q̄ p̄ceptū affirma-
 tiuū qd̄ restricto nolē solet dici p̄ceptum
 obligat semp. i. oī tpe s̄ nō ad semp. i. ad
 oē tēpus: et hoc intellige tā de p̄ceptis de-
 calogi q̄ iuris naturalis. Verbi gr̄a: Ho-
 norā p̄res tuū et ma. t. p̄ceptū ē affirmati-
 uum qd̄ me obligat semp: qz semp teneor
 honorare p̄rem: sed nō ad semp honoran-
 dū: qz hoc nō eēt expediēs nec possibilē:
 sed tñ cū oportunitas occurrit et tempus
 req̄rit. P̄ceptū vō negatiuum obligat
 semp et ad semp: sicut nō mechaberis: qz
 semp teneor: et q̄cunqz tpe nō mechari. Hi-
 mix cū p̄cepta negatiua sint de pctis que
 p̄ se mala sunt nec bñ fieri p̄nt: vt p̄z eēt de
 iureiuran. c. et si christ⁹. v. qdā. Et p̄ tāto
 dicif q̄ poti⁹ dz quis oīa mala pati q̄ ma-
 lo p̄sentire. xxxij. q. v. c. ita ne. Sed p̄ce-
 pta affirmatiua nō obligāt ad semp s̄ cū
 debitis circūstātijs: immo propter inide-
 bitas circūstātijs q̄s excusat ab illorū
 obseruantia: ita q̄ interdū fili⁹ dicere p̄t
 imo dz parētib⁹ non noui vos. xciij. di. c.
 diaconi. Ulti. vide pulchrū p̄cessū et glo-
 sam: et sic excusat a p̄cepto de honorādis
 parētib⁹. Mul⁹ rō ē qz p̄cepta affirmatiua
 inducūt ad actus virtutū: s̄ act⁹ virtutum
 nō hñt fieri qlibet mō sed obseruatis de-
 bitis circūstātijs q̄ req̄rūt ad hoc q̄ sit
 actus virtuosus: scz vt fiat: vbi: qñ et quō
 debet. De vero circūstātie p̄siderant p̄-
 prie p̄pter finē qui ē bonū virtutis. iij. di.
 c. facte sunt aut leges. vbi q̄ cessat circum-
 stātia sine q̄ nō puenit ad bonū virtutis:
 tūc obmittit obseruātia p̄cepti sine pctō.
 Verūtū interdū circūstātie cessatio non
 tollit bonū virtutis licet p̄pter hoc non
 p̄fecte attingit: et sic dicit phs. ij. Ethī. q̄
 si parū discedat a medio nō ē virtutez:
 sed si multū tūc corūpif virt⁹ i suo actu.

Tertio q̄ri pōt vtrū pctā que fiunt i p̄-
 cepta p̄me tabule grauiora sint q̄ p̄ce-
 pta scde tabule vel ecōuerso. Ad h̄ r̄ndet
 sanct⁹ Tho. in qd̄libet q̄ formal rō pcti
 mortal̄ i auersione a deo p̄sistit: Si em̄ essz
 inordinata p̄uersio ad bonū cōmutabile

sine auersione a deo nō eēt pctm̄ mortale.
 Cū igit p̄cepta p̄me tabule s̄m se directē
 ordinēt hoīez i deū: et iō dicat ad dilectio-
 nē dei p̄tinere: iō pctā q̄ sūt i p̄cepta p̄me
 tabule p̄ se ip̄ortāt auersionē a deo. P̄ctā
 vō q̄ sūt i p̄cepta scde tabule: p̄ se qd̄
 deordinant nos p̄ncipalit̄ circa bona cō-
 mutabilia: circa q̄ ordinamur p̄ p̄cepta se-
 cunde tabule: ex p̄sequēti vō deordinant
 nos a deo. Hūc aut in vnoquoqz genere
 potissimū. i. qd̄ p̄ se ē: et iō pctā q̄ sūt i p̄-
 cepta p̄me tabule s̄m gen⁹ suū sunt gra-
 uissima in genere pctōꝝ. **Q**uarto queri
 pōt: vtrū lex noua legē veterē et decalogū
 impleat: iuxta qd̄ inuere videt dñs Mat-
 th. v. dicens: Hō veni legē soluere sed ad
 implere. Ad qd̄ r̄ndet sanct⁹ Tho. p̄ma 2.
 q. cv. q̄ lex noua cōpatur ad legē veterē
 sic p̄fectū ad ip̄fectū. De aut p̄fectū ad i-
 p̄lect qd̄ ip̄fecto deest: et s̄m hoc adimplet
 legē veterē in q̄tū supplet illō qd̄ legē ve-
 teri deerat. In lege enī veteri duo p̄nt cō-
 siderari. s. finis et p̄cepta in lege cōtenta.
 Finis aut cuiuslibet legis ē: vt hoīes ef-
 ficiant iusti et virtuosī: vñ et finis veteris
 legis erat iustificatio hoīm: quā quidem
 lex vet⁹ efficere nō poterat s̄ q̄busdā ceri-
 monialib⁹ fact⁹ figurabat et v̄bis p̄mitte-
 bat: et q̄tū ad h̄ lex noua legē veterē im-
 plet: iustificādo virtute passiōis christi. Et
 h̄ ē qd̄ apls dic̄ Ro. iij. qd̄ ip̄ossibile erat
 legi de⁹ filiū suū mittēs i similitudinē carnis
 pcti dānauit pctm̄ i carne: vt iustificatio
 legis adimpleret in nobis. **Q**uō si q̄ritur
 quō lex noua iustificat. Dicendū q̄ ad eā
 duo pertinent. Anū quidē principaliter
 scz ip̄a gratia spūs sancti interiorius data: et
 q̄tū ad hoc iustificat. Hinc etiā dicif lex
 gratie. H̄ Aug⁹. in li. de spū et l̄ra dicit
 ibi. s. in veteri testō lex extrinsecus posita
 ē qua iniusti terrerent: h̄. s. in nouo testō
 intrinsec⁹ data qua iustificarent. Secun-
 dario vō documenta fidei et p̄cepta ordi-
 nantia affectum hūanū et hūanos act⁹ et
 q̄tū ad h̄ lex noua nō iustificat. H̄ apls
 ij. Cor. iij. V̄ra occidit: spūs aut viuificat
 qd̄ Aug⁹. exponit i li. de spū et l̄ra dicens:
 q̄ per l̄ram intelligit̄ quelibet sc̄ptura eēt
 homines existens etiā moralit̄ p̄cepto-
 rum qualia cōtinent in euangelio. Unde
 etiam littera euangelij occideret nisi inte-
 rius gr̄a fidei sanāt̄ eēt: et sic lex noua ve-
 terē adimplet q̄tū ad adeptiōnē finis.
Secūdo veterē adimplet q̄tū ad p̄cepta i
 lege cōtenta: qz dñs ordinauit quō p̄ce-

pra veteris legi tutius seruarent. **U**bi lex
vet^o statuit q^o nullus iurare: et hoc tu-
tius seruat si penit^o a iuramento absti-
neat nisi in casu necessitatis: sic etiam dñs mo-
derauit diuortium p libellū repudij. Sicut
etiam prohibuit legē taliōis. Matth. v. Ta-
xauit em̄ lex modū vindicte vt nō pcedet
ad imoderatā vindictā a q̄ dñs pfectius
eā remouit quē a vindicta penit^o abstinere
monuit: sic circa odium inimicorum re-
mouit falsū intellectū phariseorū nos mo-
nens vt odio habere culpa nō psona.

Ad maiorē intellectū sciendū fm̄ tho. ibi
dē. q. cvj. q^o dñs circa illa legi pcepta ad-
impletionē apposuit in q̄b^o scribe et pha-
risei rectū intellectū nō habebāt: et h̄ con-
tingebat p̄cipue circa tria pcepta deca-
logi. **I**ta circa prohibitionē adulterij et ho-
miciidij putabāt solū actū exteriorē pro-
hiberi nō aut interiorē appetitū: qd̄ ma-
gis credebāt circa adulteriū et homicidi-
um q̄ circa furtū et falsū testimonium: qz
mot^o ire tēdēs in homicidiū et mot^o scu-
piscencie tēdēs in adulteriū. vidēt inesse
nob̄ aliquā a natura: nō aut appetit^o in-
rādī vel falsū testimoniū dicendī. Circa
periurium vero falsum habebant intelle-
ctū credētes periuriū quidem esse pctm̄:
iuramentū aut p se eē appetēdū et frequen-
tandū eo q^o vidēt ad dei reuerentiā ptine-
re: et iō dñs his trib^o addidit et impletionē
apposuit: vt p̄ Matth. v. Sicut circa p-
cepta iudicialia dupliciter errabāt. **P**rimo
qz qdā in lege moysi tradita tāq̄ pmissio-
nes estimabāt eē p se iusta. s. repudiū vxo-
ris vsura ab eñeis: et iō dñs repudiū vxo-
ris prohibuit. Matth. v. Et vsuraz accepti-
onē. Luc. vj. dicēs: Date mutuū nihil in
de sperantes. Alio mō errabāt credētes
quedā q̄ lex vet^o instituerat faciēda pro-
pter iusticiā eē exequēda ex appetitu vin-
dicte et ex re temporaliū cupiditate vel ex
inimicorū odio et hoc in trib^o pceptis: nā
appetitū vindicte credebāt eē licitū pro-
pter pceptū datū de pena taliōis: qd̄ qui
dē fuit datū vt iusticia seruaret nō vt hō
vindicatā q̄reret: et iō dñs ad hoc remouē-
dū docet animū hoīs sic debere esse para-
tum: vt si necesse sit etiā parat^o sit plura
sustinere. Motū aut cupiditatis estima-
bant eē licitū ppter pcepta iudicialia i q̄-
bus manda^o restitutio rei ablata fieri eti-
am cū aliqua additiōe qd̄ lex mandauit
ppter iusticiā obseruandā nō vt daret cu-

piditati locū: et iō dñs docet vt ex cupidi-
tate nra nō reputem^o sed parati simus: si
necesse fuerit etiā ampliora dare. Motū
vero odij credebāt esse licitū ppter prece-
pta legis data de hostiū interfectiōe: qd̄
quidē lex statuit ppter iusticiā implendā
nō ppter odia exsaturāda: et iō dñs docet
vt ad inimicos dilectionē habeam^o et pa-
rati sum^o si op^o fuerit etiā benefacere fm̄
p̄pationē animi. **T**ertio dñs adimpleuit p-
cepta legis supaddēdo qdā pfectiōis cō-
silia: vt p̄ Matth. xix. vbi dñs dicenti se
pcepta veteris legis seruasse: r̄dit: vnū
tibi deest: si vis pfect^o eē vade et vēde oīa
q̄ habes et c. que tñ p̄silia nō importāt ne-
cessitatē sed in eorū optione ponunt^o qui-
bus dāt: et iō puenient^o in noua lege que
lex libertatis ē: sup pcepta sūt addita q̄-
dā p̄silia: nō aut in veteri lege q̄ lex serui-
tutis erat. **T**erūtū licet q̄tū in se ponant^o
in optiōe tñ nō mediocriter peccāt q̄ spe-
ciali gr̄a ad h̄ vocati p̄ficere dissimulant:
magnum em̄ pctm̄ cōmittit vbi ppositū san-
ctū deserit: vt p̄ xx. q. j. c. puelle.

**De pceptis decalogi: Semōes
fr̄s heinrici herp: feliciter incipiūt.**

Sermones de primo pcepto.

**De adoratiōe patrie: hypdulie: du-
lie ac de reliquijs veneratione
sanctorum: Sermo primus.**

Non habebis de-

nos alienos corā me. **N**ō faci-
es sculptile nec eē similitudī-
nē q̄ in celo ē desursū et q̄ in
terra deorsū: nec eorum que
sūt in aq̄s. **N**on adorabis ea neq̄ coles:
Exod. xx. q̄ sūt vba primi pcepti. **A**d
cui^o euidentia q̄ri pōt. **U**trū istud pceptū
puenient^o tradat p̄sertim cuz ptineat ad
religionē. **D**icit em̄ religio a religādo ea
q̄ sunt diuini cult^o: reelegit em̄ ea q̄ ad di-
uinū cultū ptinet. **S**z religio cum sit vna
virt^o vnū actū h̄z. **I**n h̄ vō pcepto phi-
ben^o tres act^o: vt p̄z intuētī. **A**d h̄ r̄ndet
sc̄tūs **T**ho. 2° 2°. q. cxxij. q^o ad legē ptinet
hoīs facere bonos: hinc oportet pcepta
legis ordinari fm̄ ordinē generatiōis: q̄
sc̄z hō fit bon^o: in q̄ ordine duo sūt atten-
dēda. **P**rimū ē q^o p̄ma ps p̄stituat sic in
generatiōe aīalis p̄mo cor generat^o: et in

domo pmo fundamētū ponit: in bonitate xpo aīe pma ps ē bonitas volūtatis ex q̄ q̄s bñ vtiē alia q̄libz bōitate. Bonitas aut volūtatis attendit ad obiectū suū qd̄ ē finis: et iō in eo q̄ erat p legē instituēdus ad virtutē oportet pmo quasi ponere fundamētū religiōis p quā hō debite ordinaī in deū q̄ ē vltim⁹ finis hūane volūtatis. Scdo in ordine generatōis attēdēdū ē q̄ pmo hria et ipedimēta tollant sicut agricola pmo purgat agz et postea pijcit semina: fm̄ illud Miere. iij. Mouate vob nouale et nolite serere sup spinas: et iō circa religionē pmo q̄s erat istituēdus vt ipedimēta vere religiōis excluderet: p̄cipuū ipedimētū religiōis ē q̄ hō false deo inhercat: fm̄ illud Matth. vij. Nō potest deo seruire et mānone: et iō i p̄io p̄cepto legis excludit cult⁹ falsoz deoz: cuz d̄r: Nō hēbis deos alie. Sciēdū aut q̄ h̄ p̄ceptū appropiate respicit psonā p̄is q̄tum ad volūtariū obsequiū qd̄ debet diuine ptāti: et hoc explicat cū d̄r: Non habebis deos alie. et qd̄ exponit d̄ns Matth. iij. dicēs scriptū ē. D̄m deū tuū adorabis et illi soli serues: in q̄ pluralitas deoz euidēter excludit: et vn⁹ sol⁹ ver⁹ de⁹ colend⁹ p̄dicat: qd̄ exp̄ssi⁹ pz Deut. vj. Audi isrl̄ d̄ns de⁹ tu⁹ de⁹ vn⁹ ē. Diliges d̄nz deū tuū. et. Hic q̄ duo p̄ncipalr p̄sq̄nda resultāt: scz de adoratione salutifera et idolatria.

Quātū ad p̄mū qd̄ p̄dit Deu. vj. D̄m deū tuū adorab et illi soli serues: Queri pōt p̄io: vtz p̄sone in diuinis vna adoratione debeāt adorari. Ad h̄ r̄ndet Asteñ. lib. j. q̄ sic: qz vna est excellentia vel existentia vel essentia trium personarū: et iō vnus honor et vna reuerētia et p̄ h̄is vna adoratio debet: in cui⁹ signū Gen. viij. d̄ abraā legif q̄ tres vidit: et vnū adorauit dicēs: D̄ne si inueni gr̄az i ocul tuis et. Et notādū fm̄ Dam. li. iij. q̄ qz ex duplici natura cōpositi sum⁹. s. intellectiua: et sēsuāli: iō duplicē adorationēz deo offerim⁹ scz spūalem q̄ consistit in interiori mentē de uotōe: et corpālē q̄ consistit i exteriori corpis humiliatōe: s̄ ip̄a exterior adoratio fit p̄pter interiorē vt sic p̄ signa humilitatē q̄ corporaliter exhibem⁹ excitet n̄r affect⁹ ad subiiciendū se deo: qz n̄ naturale nobis ē: vt p̄ sensibilia ad intelligibilia p̄cedamus: et hec adoratio q̄ soli deo debet inq̄tū ē p̄ncipiū oīs rei p̄ductiuū gubernatiuum et cōseruatiū vocat latrīa. *Qz si q̄*

ritur vtrū christ⁹ sit cultu latrīe adorand⁹. Ad hoc r̄ndet Richar. q̄ si q̄s respectum hz p̄ncipalē ad hūanitatē christi sic ē creatura: et iō nō obstante q̄ hūanitas xpo sit vnita nō ē illi exhibendus cult⁹ latrīe put d̄c glo. sup illud ps Adorate scabel lū pedū ei⁹: q̄ si caro christi adorat a nob nō adoratiōe latrīe q̄ debet soli deo creatori: s̄ illa q̄ dulla dignior ē. i. adoratione hyperdulle q̄ scz debet excellēti creature sicut ē caro christi: btā xgo: crux xp̄i: nā si creature exhiberet honor soli deo debitus eēt idolatria. Si vero p̄ncipaliter respectus habet ad verū cū quo vna adoratione christi hūanitas adorat: sic hūanitati christi latrīe cult⁹ exhibet qz vna adoratione adorat suppositū et natura ita q̄ natura p̄ suppositū: christ⁹ em̄ ē nomē p̄sone in duab⁹ naturis. fm̄ Dam. et iō vna et eadē adoratione christ⁹ adorat p̄fect⁹ de⁹ et p̄fectus hō quē adoram⁹ cū p̄re et spūsancto vna adoratione cū icōtamata carne ei⁹ q̄ adorat in vna hypostasi verbī. Ceterū alios sc̄tōs adoram⁹ adoratione dulle q̄ iportat cultū veneratiōis ad sanctos quorū orationibus adiuuari speram⁹. Sc̄cūdo vero queri pōt vtrū licitū sit habere imagines p̄sertim cū d̄ns hoc in isto p̄cepto phibere videat dicēs: Non facies tibi sculptile neqz oēm similitudinē: vnde et Barro dicit aliq̄s romanos plus āntis cētum et lxx. deū absqz simulachro coluisse. Ad hoc dicendū fm̄ Dam. q̄ licitū ē h̄re imagines p̄pter tres cās. P̄ria est p̄pter simpliciū ruditatē qui legē nesciūt in cordice vt saltē legant in pariete: nā qd̄ facit scriptura legentib⁹ s̄ pictura facit idiotis cernentib⁹: et iō rephendit ille ep̄s q̄ fregit imagines incōsiderato zelo. de p̄se. di. iij. c. platū ē. vt scribit Greg. papa seruo ep̄o massiliēsi. vide ibidē. Verūtū nō debent adorari imagines put res qd̄ sunt qz h̄ eēt idolatrare: sed inquātū sūt figura alicui⁹ rei. Nā idē ē mot⁹ quo q̄s fert i imaginē inquātū ē signū et in ip̄am rē cuius ē signū vel imago: et iō eadē est adoratio qua veneramur imaginē et rem cui⁹ ē imago: qz nō sūt imagines ad adorādū s̄ ad memorādū: et oīs honor q̄ exhibet imaginē: fm̄ Dam. ad protipū. i. ad illud ad qd̄ ē imago refert. Sc̄cūda cā ē p̄pter affectuū tarditatē vt qui ad deuotionem nō mouent ex auditis saltē moueant ex visis. Tertia cā ē p̄pter memorie labilita

imagines

40

B

tē: vt si audita labant a memoria: sicut se
 pe cōtingit qd p vnā aurē intrat p aliam
 exit: tunc saltē memoriē teneant visa r p/
 sentialiter depicta. Ceterū ob reuerentiā
 hmōi imaginū dicit lex: q signū saluato/
 ris nec in solo nec in silice vel in marmo/
 ribus hmōi positus sculperē vel pingere
 licet. *C. nemi licere signū sal. l. vna. phi*
benē etiā irreuerentē tractari vel vitupe
rari. li. vj. d. offi. iudi. or. c. si canonici. vbi
subdit: ceterū detestabilē abnsū horredo
in deuotionis illoꝝ q crucis btē virginis
altorū ne sanctorū imagines vel statuas ir
reuerenti ausu p̄tractantes eas in aggra
uatōez cessatōis: hmōi p̄sternunt in terrā
virticis spinisq; supponūt: penitē repro bā
tes: altq; tale fieri d cetero districtū inhi
benus statuētes vt in eos q cōtrafecerūt
vltrix p̄cedat dura snia que delinquētes
sic granitē puniat q alios ad similiū p̄su
ptiōe cōpescat. Si ergo q̄rit vtrū imago
*christi sit adorāda. Dicendū fm *Alstē. li.**
ij. ti. vj. q si p̄siderat imago fm q ē qdam
res: sic nullus honor sibi debet: sicut nec
alicui lapidi vel ligno: vl̄ p̄siderat fm q
est imago: r qz tūc idē mot⁹ ē in imaginez
in q̄tū est imago r imaginatū: iō vnus ho
nor debet imaginī r imaginato. Cū ergo
christ⁹ latria adorat et⁹ imago: silr latria
*d̄y adorari: vñ *Dam. dicit li. iij. q honor**
imaginis puenit ad protypum. i. ad ima
*ginatū. Et si obijct̄ illd̄ *Exod. xxij. Nō**
facies tibi imaginē nec sculptā similitudinē.
Ad hoc dicendū q illud p illo tpe phi
bitū ē in quo de⁹ hūanā naturā nō assum
pserat: cū em̄ tūc de⁹ oīno spūs eēt infigu
rabilis erat: sec⁹ aut postq; naturā huma
nam assūpsit. Et si dicat q imagēs hu
iusmōi nec p vet⁹ testm̄ nec p nouū appro
bantur: Dicendū q apli multa tradiderūt
q nō sūt in canone inter q est vnū de ima
*ginib⁹. *Alstē dicit Dam. li. iij. q lucas chri**
sti r btē virginis imagēs dep̄xit: r christ⁹
Abagaro regi imaginē suā direxit: vt hi
storia tradit ecclīastica: ac etiā panno im
p̄ssā veronice tradidit: imo in cōsecratiōe
basilice lateranē. imago saluatoris dep̄
cta om̄i populo romano visibilē apparu
it tpe constantini impatoris: in cul⁹ etiā ar
*gumētū. d̄ *p̄se. di. iij. c. sextā factā synodū**
cū prius agn⁹ in cruce extensus dep̄ingi
solebat: iubz hadrian⁹ pa. hūanā imagi
nē in cruce p veteri agno dep̄ingi: vt cla
rius p̄z ibidē in glo. Deniq; vt pateat q

qd̄d hmōi imaginib⁹ fiat xp̄s in se factū
 reputet: Legitur in speculo historiali q i
 vrbē tholosana cū ab archiep̄o in die assū
 ptionis btē virginis marie misse solennia
 agerent: inter misse secreta vox querula
 de celo lapsa ē: heu heu q̄d̄ira calamitas
 q̄ inter salutifere filij mei crucis signacu
 lo signati gregis ouilia manet r regnat
 iudaice gentis p̄fidia q̄ filiū meū vniciū
 lumē r salutē fidelīū iā sc̄do p̄uiciatur et
 crucis supplicio mortificare conat: h̄ cū
 audisset cōi p̄silio decretū ē vt ad domos
 iudeoꝝ illi⁹ ciuitatis p̄gerent: inuētaq; ē
 imago qd̄a cerea quā q̄si viuentē ad xp̄i
 ane fidei dedec⁹ sputis colaphis ac mor
 te crucis p̄imere moliebāt: qua inuenta
 xp̄iani dolū r p̄fidia iudeoꝝ doluerūt et
 oēs mox neci tradiderūt. Similiter legitur
 exemplū notabile in legēda exaltationis
 sancte crucis. Si x̄o q̄rit: vtrū q̄ crux
 christi i q̄ xp̄s pependit sit adorāda. Ad
 h̄ r̄ndet *Alstē. vbi supra q crux illa duo*
bus modis a nobis ē venerāda. Primo
mō in q̄tū representat figurā xp̄i in ea extē
si. Alio mō ex p̄tactu eius ad xp̄i mēbra
r ex hoc q eius sanguis ē p̄fusa: r vtroq;
mō adorat eadē adoratiōe cū xp̄o sc̄z ado
ratiōe latrie: r iō crucē alloq̄mur r depre
camur q̄si ip̄m xp̄m. Quidā tamē dicunt
q̄ ip̄a crux in qua xp̄s pependit in q̄tū
est res quedā nō adorat adoratiōe latrie
cū verbo: cū ad p̄sonā verbī nō pertineat
q̄si ps eius: h̄ adoratiōe hyp̄dulie in q̄tū
est res qd̄a xp̄i rōne cui⁹ adorat: similē
vestis r alia q ad xp̄i hūanitatē referūt:
*r hec ē expositio *Thome. Si sc̄do q̄ritē**
vtrū btā virgo vtpote xp̄i mater r eius
imago in q̄tū rep̄tant imaginatū sit ado
*ratiōe latrie adorāda. Dicendū fm *Alstē.**
vbi supra q nō p̄ eo qd̄ est pura creatura
qz tū est mat̄ xp̄i qd̄ ē excellentissimū ita
q nihil excellenti⁹ pure creature pueni
re pōt: iō sibi puenit nō tm̄ honor dulie h̄
etiā hyperdulie: q tū debet excellētī cre
*ature: qd̄ nomē sumit de glo. *Diere. viij.**
vbi dicit̄ dulia maior r dulia minor: r q̄n
to maior ē alicui exhibenda reuerētia: tā
to execrabili⁹ ē illata cōtumelia vel irre
uerentia: nā deo debet p̄rie reuerentia
p̄pter ei⁹ incōprehensibilē excellentiaz q̄
cōicatur ex aliquib⁹ creatur⁹: non fm eq̄
litate sed fm quādā p̄ticipatiōe: r iō sū
ma veneratiōe veneramur deū: qd̄ p̄tinet
ad latriā. Excellentī x̄o veneratiōe q̄sd̄a

creaturas excellentes veneramur: ut beata *Virginē* quod pertinet ad hypoduliam. i. supraduliam: alias vero creaturas quondam etiam diuina participatione attingentes communi veneratiōe quod dulia vocat veneramur: et ideo quanto beatior virgo est creatura diuina participatione excellentior: tanto illius irreuerentia detestabilior. *En* legis quod quidam *Guido* clareuallensis. abbas erat in ordine multorum strenuus ita quod vix aliquid quod contra disciplinam: et statum ordinis esse videret dissimulare posset. Die quadam cum esset in vna gratia sua rursus sederet contra fornaculam succensam: dictum est ei quod talis frater inordinate penes se haberet imaginem beate marie *Virginis* depictam in tabula: interrogatus puerus si verum esset: cum negare non auderet: abbas ait: ite festinanter et deferte mihi imaginem: quam cum allata fuisset commotus abbas aspiciēte puerulo misit illam in fornacem. Eadem autem nocte eiusdem curtis horreum granis refertum fulmine tactum est et in cinerem redactum: patuitque cunctis postea quod ob iniuriam sacre iconis illata illa plaga diuinitus subsequuta est vltima indiscreti furoris. Si denique queritur: utrum sanctorum reliquie sunt aliquo modo venerande. Dicendum secundum *Astesh.* ubi supra quod sic: quod sicut dicit *Aug.* de ciuitate dei: qui ad aliquem afficit ea que de eo relinquuntur post mortem venerant: non tantum corpus et partes corporis sed etiam reliqua exteriora: ut vestes et silia: Manifestum est autem quod sanctos dei debemus venerari tanquam christi membra: filios et amicos et intercessores nostros: et ideo reliquias sanctorum qualescumque in eorum memoria honore congruo venerari debemus quod et ipse dominus hominibus reliquias honorat in eorum presentia miracula faciendo. Scilicet tamen quod reliquie antiquae non debent extra capsas suas ostendi nec venales exponi: ut patet ex de reliquiis et venis. sanctorum. c. cum ex eo. quod quidam sanctorum reliquias sic exponunt venales et eas passim ostendunt christiane religioni detractum sit sepius et ne imposte detrahatur presentis decreto statuimus ut antiquae reliquie ammodo extra capsas suas nullatenus ostendant nec exponant venales. *Ho.* quod reliquie sanctorum martyrum vendi non possunt: quod sacra res est nec recipit estimationem et venditio sine pretio non consistit nec etiam spiritualia vendi possunt vel spiritualibus annexa. Secundo reliquie non venerari non possunt absque licentia. *En* prosequitur ibidem decretalis: inuictas autem nouas reliquias nemo publice honora-

re presumat nisi prius aucte summi pontificis approbate fuerint: cuius rationem ostendit ibi de. c. audiunt: quod quidam iter vos diabolica fraude decepti hominem quendam in potatione et ebrietate occisum quasi sanctum more infidelium venerant cum vix per talibus in ebrietate peccatis ecclesia permittat orare. Dicit enim apud: ebriosi regnum dei non possidebunt: illud etiam non presumatis de cetero colere cum etiam si per eum miracula fierent non liceret vobis ipsum per sancto absque aucte romane ecclesie venerari. Et hoc decretum est ad cauendum varia figmenta diabolica: nam miracula quousque fiunt per malos: ut dicit ibidem glo. 10 non debet venerari per sancto quousque miracula facit nisi ab ecclesia romana prius fuerit per testes legitimos approbatum. vñ de. j. q. j. c. teneamus fratres mei unitatem propter unitatem etiam qui miracula facit nihil est. In unitate erat populus israel et non faciebat miracula: propter unitatem erant magi pharaonis et faciebant moysi silia. populus israel ut dixi non faciebat miracula qui erant saluandi apud deum an qui faciebant miracula an qui non faciebant etc. Tertio: corpora sanctorum non sunt transferenda sine consilio et consensu principis episcoporum et sancte synodi: ut patet de consensu. di. c. j. corpa. quod verum est cum corpus traditum est perpetue sepulture. *Et* de reliquiis. vlti. quod si non est traditum perpetue sepulture transferri potest sine aucte alienius. Denique secundum *Tho.* scda 2. q. xcvi. si reliquias quis portat apud se ex fiducia dei et sanctorum quorum sunt reliquie non est illicitum nisi attenderet ad aliquod vanum et superstitiosum dum modo etiam portans laborat viuere vita christiana in gratia dei. *Ad* enim puto sanctis gratum esse quod eorum reliquie portarentur ab his qui adhuc remanent in proposito peccandi. *En* legis de beato *Bern.* quod ante persionem cum iret semel secum detulit reliquias sanctorum martyrum *iobannis* et *pauli* ad *latus* qui cum carnaliter moueret et illicitos motus restringere non conaretur: reliquie per capsellam dure lateris eius tondere ceperunt: quod cum non aduerteret et quiescentibus motibus tonsio quiesceret: post aliquas horas cum iterum titillationes surgerent renouate sunt tonsiones quasi baiulum increparunt: dicentes: mudare qui fers vasa domini: nam vasa dei sunt corpora sanctorum. Ad laudem dei omnipotentis.

De duabus speciebus superstitionum scilicet indebito cultu dei et idolatria per cultum creaturarum: Sermo II.

Non habebis de-

os alienos etc. Exo. xx. in quibus vobis tria prohibentur: quibus nos vult ab omni idolatria reuocare: quia soli deo est cultus debitus: ut patet Matth. iij. Dominum deum tuum adorabis et illi soli seruias. Primo namque prohibet adorare creaturam spiritualem. id est angelos vel demones quos ponit in summo: prohibens fieri in illis idolatriam. Vnde Origenes in glo. angelos quibus gentes commisit excelsus vocat scriptura deos quasi a deo datos. ps. Ego dixi dii estis. Sed iterum dicit. Deus dii gentium de. do. aut ce. fe. Secundo vero prohibet adorare figuram humane mentis: cum dicit. Non facies tibi sculptile. id est imagines fictas que nullius rei naturalis sunt representatiue. Hinc dicit ps. Confundantur omnes qui adorant sculptilia et qui gloriantur in simulacris suis: nam summa perversio est quod homo incuruet ad adorandum figuram suam. Tertio denique prohibet adorare omnem similitudinem. id est omnem imaginem rei naturalis que est in celo desuper: ut solis: lune et stellarum et que in terra deorsum: ut hominis: bouis quadrupedum: volucris: serpentis et eorum que sunt in aquis sub terra id est piscium et similibus. Non inquit adorabis ea scilicet actu exteriori: neque coles. id est affectu interiori: cum enim ex duplici natura compositum sumus: scilicet intelligibili et sensibili: duplicem adorationem deo offerimus scilicet spirituales que consistit in interiori mentis deuotione: et corporales que consistit in exteriori corporis humiliatioe: et exterior sit propter interiori ut per signa humilitatis que corporaliter exhibentur: affectus noster excitet ad subiiciendum se deo: quia naturale est nobis ut per sensibilia ad intelligibilia procedamus: et hec duo prohibent fieri creaturis cultu latrice. Ad maiorem euidenciam sciendum secundum Thoma. 2. 2. q. xciiij. quod antiquitus diuersimode diuinus cultus idolis exhibebatur. Quidam enim per quadam nequam arte imagines quasdam construunt que virtute demonum aliquos certos effectus habebant: vnde putabant in istis imaginibus aliquid diuinitatis esse: et per consequens eis diuinus cultus deberetur: et hec fuit opinio Hermeti termegisti. ut Augustinus. viij. de ciuitate dei dicit. In cuius argumentum Beatus Hieronymus. xxxj. dicunt aliqui doctores: quod vbi translatio nostra habet idola: in hebreo habet theraphim: et sic exponit Iudicum. xvij. adduntque quod theraphim sunt imagines quasdam

facte partim per astronomiam: partim per necromantiam. Doctores autem hebrei dicunt quod est caput alicuius pueri primogeniti interfecti et sacrificati demoni quod percussus saltatur et aromatibus conditus ut possit diu permanere: super cuius linguam in aurea lamina ponitur nomen alicuius demonis et datur responsa: non tamen intelligendum est quod talia virtute habent dandi responsa nisi in quantum deus permittit: quod frequenter contingit propter peccata hominum talibus credentium: nam quia demerentur quod suis deceptioibus capiuntur: ideo deus talia permittit: diabolus igitur per caput illud responsa dabit et sic credebatur inesse aliquid diuinitatis. Alij vero non exhibebant cultum diuinitatis spiritibus imaginibus sed creaturis quarum erant imagines: et vtriusque eorum tangit apostolus Roma. j. nam quantum ad primum dicit. Commutauerunt gloriam incorruptibilis dei in similitudinem corruptibilis imaginis hominis et volucris et quadrupedum atque serpentum. Quantum vero ad secundum subdit: Coluerunt et seruerunt creature potius quam creatori. Qui dum enim estimabant quosdam homines fuisse deos quos per eorum imagines coluerunt: sic Iouem Mercurium et alia hominum portenta. Quidam etiam estimabant totum mundum vni esse deum non propter corporalem substantiam sed propter aiam quam inesse putabant dicentes deum nihil aliud esse quam aiam motu et ratione mundum gubernantem: sicut homo sapiens dicitur non propter corpus sed propter aiam: et sic putabant totum mundum cunctisque partibus eius esse cultum diuinitatis exhibendum. id est celo aque aeri terre et omnibus hominum: et ad hoc referebant nomina et imagines deorum: sic Varro dicebat: et Augustinus. narrat viij. de ciuitate dei. Vnde. iij. Regum. xvij. legitur quod adorauerunt omnem militiam celum. id est solem lunam et stellas: consecrantes etiam filios suos. Et ezechiel. viij. vidit in templo depictam omnem similitudinem animalium in circuitu parietum ita ut nulla esset bestia quam non pictura monstraret ut dicitur glo. et hoc usque hodie cernimus in prophetanis gentilibus vbi cuncta genera bestiarum adorant stulta religio. Vnde et Esa. ij. dicitur quod talpas et vespertiones adorabant. Alij vero sicut Platonici posuerunt vnum esse summum deum omnium causam post quem posuerunt esse quasdam substantias spirituales a summo deo creatas quas deos nominabant participatiue scilicet diuinitatis quas et nos angelos dicimus. Post quas ponebant aias celestium corporum et sub his demones quos dicebant esse aerea quasdam aialia et sub his ponebant aias hominum quas per virtutis meritum ad deorum vel demonum so-

A

antiquitas
vnde noster
habebat idola

idol.

cietate assumi credebant: et omnibus his cul-
tum deitatis exhibebant: ut refert Aug. viij.
de ciuit. dei. et oia hec pertinet ad superstitionem
idolatrie. Notandum igitur quod quantum ad primam
particulam huius precepti prohibent omnes supersti-
tiones: de quibus dicitur xxvi. q. ij. c. illud. ubi
dicitur superstitiosum est quicquid institutum est ab
hominibus ad faciendam idola et colenda parti-
mens vel ad colendum sicut deum creaturam per
tunc velle creature vel pertinet ad consulti-
ones et pacta quedam significationum cum de-
monibus placita atque federata et multa que
ibi persequitur et sic generaliter superstitio est cul-
tus indebitus transgrediens medium virtutis
que est in religione. Et primo quidem secundum Tho-
mas secunda 2. q. xcij. potest esse superstitio ex parte obie-
cti vel finis: quia potest diuinus cultus exhibe-
ri vel vero deo sed modo indebito et sic est pri-
ma species superstitiosus: ut si quis tempore gratie cole-
ret deum secundum ritum veteris legis: vel exhiberet
diuinus cultus cui non debet exhiberi. scilicet cultum
que creature. et hoc est secundum genus superstitiosus quod
diuiditur in multas species secundum diuersos fines
diuini cultus. Primo namque ordinatur diuini
cultus ad reuerentiam exhibendam deo
et secundum hoc prima species huius generis est ido-
latria que diuinam reuerentiam indebite ex-
hibet creature. Secundo ordinatur ad hoc quod homo
instruatur a deo quem colit et ad hoc pertinet su-
perstitio diuini demonum consulti per aliquam
pactam cum eis iniura tacite vel expresse. Ter-
tio ordinatur diuinus cultus ad quandam dire-
ctionem humano actu secundum instituta dei qui
colitur et ad hoc pertinet superstitio quarundam
obscurarum que tria tangunt in decretis. ubi dicitur.
Quantum igitur ad primum queri potest: utrum in
cultu veri dei possit esse aliquid perniciosum: per-
fertur cum dicitur Jobel. ij. Dis quicumque inuoca-
uerit nomen domini saluus erit. Sed quicumque modo
quis deum colit eius nomen inuocat. Ad hoc re-
fertur Tho. secunda 2. q. xcij. quod sic dicit Aug. in
li. contra mendacium. Mendacium maxime pernicio-
sum est quod fit in his que ad christianam reli-
gionem pertinet. Est autem mendacium quod quis ali-
quid exterius significat in reum charitatis. Porro
si est aliquid significat verbo sic et facto et ita
li significatio facti consistit exteriori religio-
nis cultus: et ideo si per cultum exteriorum aliquid fal-
sum significet erit cultus perniciosus: quod pertinet
duplex. Uno modo ex parte rei significate a
quo discor dat significatio cultus et ex hoc in tempore
grate pactis tam christi mysterijs perniciosus est
vbi ceremonijs veteris legis quibus christi
mysteria significabant futura, sic etiam per-

culosum est si quis verbo profiteretur christum esse
passum. Unde dicit Aug. in epla ad Hiero. que
galia obseruata per veritatem euangelij diuul-
gata sunt mortifera. Alio modo ex parte colen-
tis: et hoc precipue in cultu cuius que per ministros
exhibet in persona totius ecclesie. Sic enim fal-
sari esset quod aliquis poneret ex parte alicuius que
non essent ei commissa. sic vicium incurrit falsita-
tis: qui ex parte eius cultum exhibet deo contra
modum auctore diuina ab ecclesia constitutum et in
ecclesia consuetum: sic Dyzas rex presumpsit offer-
re sacrificium et lepra percussus est. Unde cultus qui
tamen falsitatem non pertinet proprie ad dei inuo-
cationem: sed magis ad presumptionem humanam
et blasphemiam diuinam: que enim maior blas-
phemia quam non sacerdotem celebrare diuinam:
Denique in cultu dei potest esse aliquid superfluum
licet non proprie superstitiosum: et tamen abscidendum
eo quod non est finis religionis et cultus proportiona-
tum. Nam finis diuini cultus est ut homo deo det
gloriam et ei se subiiciat mente et corpore: et ideo
quicquid homo facit ad dei gloriam et ad hoc quod
mens hominis deo subiiciatur et etiam corpus per
moderatam refrenationem concupiscentiarum secundum
dei et ecclesie ordinationem et consuetudinem eorum
quibus homo conuenit non est superfluum in diuino
cultu. Si vero sit aliquid quod quantum ad se non
pertinet ad dei gloriam: neque ad hoc quod mens
hominis feratur in deum: aut etiam si sit propter dei et
ecclesie institutionem: vel contra consuetudinem com-
munem que secundum Aug. per lege habenda est totum
hoc reputandum est superfluum et superstitiosum: quia
in exterioribus tamen consistens ad interiorum dei
cultum non pertinet: sic quidam non comedunt car-
nes de capite: quedam non nent in sabbato et
silia. Secundo queri potest de secunda specie superstitio-
nis. scilicet idolatria que quis diuinam reuerentiam
creaturis exhibet. utrum. scilicet sit peccatum gra-
uissimum profertur cum pessimum opponit opti-
mo: ut dicitur viij. ethico. Sed cultus interior qui
consistit in fide spe et charitate melior est quam cul-
tus exterior: quod infidelitas despectio et odium
dei que opponunt cultui interiori sunt gra-
uiora peccata quam idolatria que opponitur
cultui exteriori. Ad hoc sanctus Tho. respondet
secunda 2. q. xcij. quod grauitas peccati potest du-
plici attendi. Uno modo ex parte peccati: et sic
idolatrie peccatum est maximum et grauissimum
quia sicut in republica grauissimum esse videtur
quod aliquis honorem regium impedit alteri quam
vero regit: quia quantum in se est totum ordinem rei
publice perturbat: sic inter peccata que contra
deum committuntur que tamen sunt maxima grauissi-
mum esse videtur quod aliquis creature diuinum ho-

idolatria

qui cultus diuinus per se peruersus

noze impēdat: qz quātū in se ē facit alterū
deū eē in mundo diuinū minuēs pncipa/
tū. Alio mō pōt attēdi grauitas pctī ex p/
te peccātis: sicut dōz graui⁹ eē pctm̄ eius q̄
peccat scientē q̄ ei⁹ qui peccat ignorantē:
z fm̄ hoc nihil phibet graui⁹ peccare he/
reticos q̄ scientē fidē corrūpūt quā accepe/
rūt q̄ idolatras ignorantē peccātes: z s̄sr
aliqua alia pctā p̄nt eē maiora ppter maio/
rē cōtemptū peccātis. Uñ in idolatria pla/
pctā latent. Mā p̄rio p̄supponit interiorē
infidelitatē z adijcit exteri⁹ indebitū cul/
tum. Vel si tm̄ sit exterior idolatria absq̄
interiori infidelitate: tunc adijcitur culpa
falsitatis. Sc̄do includit in se magnā blas/
phemā in q̄tū singularitas dñij deo sub/
trahit. Tertio includit in se ipugnationē
fidei saltē ope q̄ p̄ idolatriāz fidē christia/
nā impugnat. Et hui⁹ quidem idolatrie
duplex fuit cā. Mā in etate p̄ima non fuit
idolatria. s. vsq̄ Moē ppter recētē memo/
riā creatiōis mūdi ex qua adhuc vigebat
vni⁹ dei cognitio in mente hoīm. In sc̄da
vero etate legis inuenta idolatria ex cau/
sa quadā dispositiua que fuit ex pte hoīm
z hoc tripliciter. Primo ex inordinatiōe
affect⁹: put. s. hoies aliquē hoiez v̄l nimis
amātes v̄l nimis venerātes honorē dñiū ei
ipēderūt: sic ninus q̄ fecit imaginē belī pa/
tris sui z adorare fecit. Et vt dicitur Sap.
xliij. Acerbo luctu dolens pater cito sibi
rapti filij fecit imaginē z illū qui cū quasi
hō mortu⁹ fuerat tanq̄ deū colere cepit: z
subdit q̄ hoies aut affectui aut regib⁹ de/
seruientes incōdicabile nomē sc̄z diuinitatē
lignis z lapidib⁹ imposuerūt. Sc̄do pro/
pter hoc q̄ hō naturaliter de reputatiōe
delectat: vt dicit phs in poetria sua: z idō
hoies rudes a p̄ncipio vidētes p̄ artificū
diligentiā hoīm imagines exp̄siue factas
diuinitatis cultū eis ipēderūt. Uñ Sap.
xliij. Si q̄s artifex faber de silua lignū re/
ctū secuerit z p̄ sc̄iam sue artis illud figu/
ret z assimilet imaginē hoīs vt de substan/
tia sua z filiis z de nuptijs faciens votum
in q̄rit zc. vide. Tertio ppter ignorantiaz
veri dei: cui⁹ excellentiā nō p̄siderātes im/
penderūt diuinitatis cultū quibusdā crea/
turis ppter pulchritudinē seu virtutē: Uñ
Sap. xliij. Neq̄ operib⁹ attēdentes agno/
uerunt q̄s eēt artifex: sed aut ignē aut spi/
ritū aut citatū aerē aut gyrū stellarūz aut
solē aut lunā aut nimā aquā rectores oz/
bis terrāz deos putauerūt. Alia cā cum

idolatriis fuit d̄sumatiua ex pte demonum
qui se colendos hoibus errātib⁹ exhibue/
runt in idolis danda r̄isa z aliqua facien/
do q̄ videbant hoibus mirabilia. Ad hāc
idolatriā Hieroboā rex isrl' ppter ambitio/
nē regni induxit oēm isrl'. Salomonē autē
ad hāc traxit effrenata libido z inordina/
tus amor mulierū. Tanta ē obcecatio vi/
tū hui⁹ q̄ publice adorabāt idola turpitu/
dinis. s. Veneris z Priapi z similitum: et
vni⁹ quisq̄ in veneratiōe idolorum quere/
bat p̄riū cōmodū z inordinatū affectū: sic
luxuriosi deā veneris z priapi: z amorosi
adonidē: de quo refert Ouidi⁹ methamor/
phos. li. xliij. p̄nt plen⁹ habet in sermōe
de dñica. x. post penthecostes sub thēma/
te. Vos autē fecistis eā speluncā latronū.
Casti vero deē veste sacrificabant z sic de
silibus. Unde z iudei ad tantā deuenerūt
dementiā q̄ filios suos z filias suas imo/
lauerūt demonijs: vt plenissime p̄z in p̄e/
dicto sermone de dñica. x. z qd̄ execrabili⁹
ē filios suos p̄mogenitos interfecerūt vt
de capitib⁹ eoz sibi facerent simulacra v̄l
tecas demonū. Uñ ex cōmodo p̄rio idola/
tria ortū habuit. Mā legis q̄ ninus qui nē
ntuen p̄didit z noīe suo noīauit: p̄rem ha/
buit noīe belū: quo mortuo fecit statuā in
illius memoriā sibi fieri quā tantū hono/
rauit vt oīs mali ad eū confugientes ma/
nerent ipuniti z securi: ppter qd̄ multi sta/
tuā illā in fauorē nini venerabant z tādē
p̄ deo coluerūt. Ingredebant autē demo/
nes statuas illas vt ostendentes monstra/
z dantes r̄isa magis hoies ludificarēt: gē/
tes autē circūiacētes exemplo nintuitaz pa/
rentib⁹ suis statuas fecerūt: z eas adora/
uerunt: z exinde cepit idolatria. Ex nomi/
ne quoq̄ belī fm̄ diūsa idiomata sūt etiaz
deriuata diūsa idolorū noīa: nā babiloni
vocabāt idolū suū beel. palestini baal. alij
baalim. moabite. beelphegor. Sydonij be/
elzebub: quē vocabāt p̄ncipē demoniorū:
qz dicebāt in hoc idolo lucifex habitare z
ex eo futura p̄dicere: infirmos curare: mis/
tisq̄ modis illos delusit donec nudi z rel/
hinc exeant: nihil secū p̄ter pctā portātes.
Unde beat⁹ Andreas dicit in legēda sua.
q̄ christus veniens in hunc mūdū docuit
idola esse demonia vana que talia suadēt:
per que deus offendat vt offensus ab eis
auertatur: z auersus non exaudiat z nō ex/
audiendo ipsi a diabolo captiuentur: z ca/
ptiuati tamdiu deludantur donec nudi z

Lucifer
idolatria

21
90
Lucifer

rei de corpore exeant nihil secum nisi peccata portantes quod a nobis auertat Iesus Christus.

De pphanis ac diuersis practicationib⁹ cū demonib⁹ ad aliq̄ sciēda vel faciēda ⁊ de fato: Ser. III

Non habebis deos

N alienos coram me. Exod. xx. In ista clausula prohibent^r illa per que mens humana auertit^r a reuerētia creatoris: ut: ⁊ sic prohibent^r omnes prophane pactiones cum demonib⁹ siue sint p incantationes verboꝝ siue per inscriptiōes characterum vel imaginum siue per immolationes sacrificiorum. In his tribus consistunt omnes artes magice. Prohibentur igit^r omnia ex quibus fiunt prophane pactiōes demonū siue sint ad transmutatiōes naturarū sicut fecerant magi pharaonis: siue ad ludificatiōes sensuum sicut faciunt histriones: siue sint ad inuestigatiōnes futuroꝝ contingentiū vt faciunt diuini: omnia ista vocat Aug⁹. pactiōes demonū: eo q̄ in talibus attribuit^r creature qd̄ soli creatori deberet attribui: de quib⁹ dicit^r in cantico Deutero. Pronocauerūt eum in dijs alienis ⁊ in abominationibus suis ad irā cōcitauerūt. Aiso igit^r in sermone pcedenti de idolatria: iam psequēdū est de diuinatione. Ad cui⁹ euidentiam q̄ri pōt: vtrū diuinatio sit peccatū: sic videt^r dñs velle Deut. xvij. vbi precipit: Nō sit qui phitones consulat neq; diuinos. Ad hoc rñdet doctor sanctus 2^a 2^e. q. xcv q̄ in noīe diuinationis intelligit^r quedā pnunciatio futuroꝝ. Futura ḡ duplici^r p̄nosci possunt. Primo in suis causis. Secūdo in seipsis. Cause vero futuroꝝ triplici^r se habent: quedā em̄ semp ⁊ ex necessitate producant suos effectus: ⁊ huiusmodi effectus futuri p̄nosci possunt per certitudinem: ⁊ pnunciari ex cōsideratione suarū causarū: sicut astrologi pnunciant eclipses futuras. Quedam vero cause producant suos effectus nō ex necessitate nec semper sed vt in plurib⁹ ⁊ raro deficiunt: ⁊ per huiusmodi causas p̄nt p̄nosci effectus futuri nō p certitudinē sed p cōiecturā quandā. sic astrologi p cōsiderationē stellarū quedā p̄noscere ⁊ pnunciare possunt de pluuijs ⁊ siccitatibus ac medici de sanitate ⁊

morte. Quedam deniq; sunt cause que fm se si considerentur se habent ad vtrūlibet: qd̄ p̄cipue videt^r de potentijs rōnabilib⁹ que se habent ad opposita fm pbm: ⁊ tales effectus vl̄ etiā si q̄ effectus vt in paucioribus casu accidūt ex naturalibus causis p cōsiderationē causarū p̄nosci nō possunt: quia eorū cause nō habent inclinatio nē determinatam ad hmoi effectus: ⁊ ideo effectus hmoi nō possunt p̄nosci nisi considerent^r in seipsis. Homines igitur hmoi effectus in seipsis solū cōsiderare possunt dū sunt p̄ntes: sicut cū homo videt sortem currere vel ambulare vel furari: sed considerare hmoi in seipsis anteq̄ fiunt est dei proprium qui solus in eternitate videt ea q̄ futura sunt quasi presentia. Esa. xli. Annunciate que futura sunt in futurū: ⁊ sciemus quoniam dii estis vos. Si ergo q̄s huiusmodi futura vel etiam occulta p̄noscere aut pnunciare quocunq; modo p̄sumpserit nisi deo reuelante vsurpet sibi manifeste qd̄ dei est: ⁊ ex hoc aliqui diuini dicuntur ab indebita vsurpatione. Unde Isido. in li. ethymo. Diuini sunt dicti quasi deo pleni: diuinitate enim se plenos simulant ⁊ astutia quadam fraudulentie futura cōiecturant: ⁊ tunc solum dicuntur diuinare id est qd̄ diuinum est facere quando indebito modo sibi vsurpant pnunciationez futuroꝝ euentuum: nō ea que ex necessario veniunt: vel vt in pluribus que humana ratione p̄nosci possunt: nec etiam deo reuelante: ⁊ tunc constat esse peccatū. An xxvj. q. v. dicitur. Qui diuinatiōes expectant ⁊ morem gentiliū subsequuntur: vel in domo sua huiusmodi homines introducant exquerendi aliquid magica arte aut expiandi causa sub regula quinquēnij iaceant fm gradus penitentie diffinitos scy a sacerdote. Glo. ibidē isti scy diuinatores fm legē concremantur: sed ille i cuius domo hec fiunt post publicationē bonorum in exilium mittit^r: vt. L. de maleficijs. nullus. fm iura vero ppter detestationem criminis in accusatiōe non admittunt. ij. q. viij. quisquis. item sunt excommunicandi. xvj. q. v. c. sortes. ⁊ si clericus est deponendus. c. quisquis. nec admittitur ad testimonium: extra de testi. c. testimonium. ⁊ si notorium est eucharistia denegatur. d. consecrati. distinc. ij. c. pro dilectione: vbi legitur de magis et histrionibus: ⁊ multis alijs penis in iure punientur. Ad

si quis: vtrū ergo nō licet vti ministerio v^l arte demonū ad cōgiscendū futura vel ad aliqd aliud. Rūdet A^lstā. li. i. ti. xi. q. vti ministerio diaboli virtute diuina et aliq̄ lⁱ cita impando hoc lⁱ sic paulus Act. xvj. imperauit spiritui malo vt exiret a puella phitonica: sed vti eius ministerio familiariter eū inuocando phibitū et illicitū ē nō solū lege positua sed etiā diuina. Leuit. xix. vbi p̄cipit occidi q̄ sciscitat magos et artilos. **B**etex hec diuinitio tā p̄nciosa diuidit in multas spēs. Specialr tñ est triplex gen^o diuinitiois et sub. quolibet horū multe spēs cōtinent: quoz primū gen^o fit p̄ manifestā demonū inuocationem qd̄ est grauissimū et p̄tinet ad necromāticos: nā multo grauius ē demones inuocare q̄ aliqua facere quib^o dignū sit q̄ demones se ingerant: Et diuidit in mltas spēs: qz demones expresse inuocati solent qñq̄ futura p̄dicere ingerētes se aspectui et auditui hominū prestigiosis quibusdā apparitiōnib^o: que spēs vocat prestigiu ex eo q̄ oculi hoim p̄stringunt ad nutū demonis apparentis vt in balaā p̄pheta. A^lueri. xxij. Et de p̄cessū in sermone de penthecos. Ceperūt loqui varijs linguis. Qñq̄ ho ap̄parent p̄ somnia: et vocat diuinitio somni orū: nā licet qñq̄ causa somniōz fuit v^l ē a deo qui ministerio angeloz aliq̄ hominibus reuelat in somnijs p̄sertim in lege veteri. fm̄ illud A^lueri. xij. Si quis fuerit inter vos p̄pheta dñi in visu apparebo ei v^l per somniū loquar ad illū. Multoties tñ opatiōe demonū fantasie dormientib^o ap̄parēt: ex quib^o qñq̄ futura reuelāt his q̄ pacta illicita cum eis habent: vel eis etiā qui sup̄sticiose somnia obseruāt: cōtra q̄s dicit Deut. xvij. Nō inuenias in te q̄ obseruet somnia. Qñq̄ proinde p̄ mortuoz alioz apparitiōne v^l locutionē et vocat necromātia: nam necros grece mortu^o mantia diuinitio nuncupatur fm̄ Ysid. qz quibusdam p̄cantatiōib^o adhibito sanguine vidētur resuscitati mortui diuina et ad interrogata rñdere. Qd̄ si opponit hoc licitum esse eo q̄ Sauli inq̄rēt de futuro eue tu belli. j. Regū. xxvij. c. muliere habēte spiritū phitonis apparuit samuel et euentum futuz p̄dixit: nō em̄ fauent aīe sanctorum illicitis interrogatiōib^o. Ad hoc rñdet Tho. scda 2^a. q. xcj. q̄ sicut Aug. dicit ad simplicianū. Nō ē absurdū credere aliqua dispensatiōe p̄missum fuisse vt nō do-

minante arte magica vel potētia sed disp̄satione occulta que phitonissam et saulem latebat se ostēderet spūs iusti aspectib^o regis diuina eum snā p̄cussurus: vel non samuel a requie sua suscitatus est sed aliquod fantasma et illusio imaginaria machiatiōe diaboli facta quā scriptura samuelē appellat sicut solent imagines rex suoz nominibus appellari. Qñq̄ etiā futura p̄nunciant per hoies viuos: vtz in arrepticijs et h̄ est diuinitio per phitones a phitio appolinis qui dicebatur eē auctor diuina: tales aut accedere et ab eis occulta requirere: vt furta et. stricte phibitū est. xxvj. q. ij. v. vij. in diuersis caplis. Et hec omia deū ad iracundiā et vindictam puocāt. Hinc vt habet. iij. Reg. j. Ochozias egrotās et cōsulēs heelzebub deū accharō: a deo mortis vindictam accepit ex ore helie p̄phete. Qñq̄ deniq̄ futura p̄nunciat per aliq̄s figuras vel signa que in rebus inaiatis apparent: que si apparēt in corpore terrestri: vt vngue ferro v^l lapide polito vocat geomantia: si in aqua vocatur hydromātia: si in aere aereomātia: si in igne pyromātia: et ista q̄ttuoz genera sūt p̄ncipalia fm̄ q̄ttuoz elemēta. Si deniq̄ apparēt in viscerib^o animalū imolatorū in artis demonum vocat auruspitiū: et sic patet de primo genere diuinitiois. Scdm̄ aut genus est p̄ solā cōsideratiōem dispositiōis v^l motus alteri rei qd̄ p̄tinet ad augures et h̄z multas species: Nā qñq̄ cōsiderātur dispositiōes figurarū in aliquib^o corporib^o visui occurrentes: et tūc erit quedā diuinitiois spēs que diuersificat: qz ex liniamētis man^o cōsideratis diuinitio sumpta vocatur cyromantia quasi diuinitio man^o. Si ex quibusdam figuris in spatula cuiusdā aialis apparentis vocat spatulamātia et sic de alijs. Qd̄ si fiat cōsideratio circa verba hominū alia intentiōe dicta: q̄ q̄s intorquet ad futurū qd̄ vult p̄noscere vocat omen. Qd̄ si obijcitur diuinitio p̄ omia nō ē illicita: qz gedeon qui ad Heb. xj. in nūero sanctorū pontif vsus fuit omine ex hoc q̄ audiuit recitationē et interpretatiōem cuiusdā somnij. vt dicit Iud. vij. Similiter et eliezer seru^o abrae: vt legit Gen. xxiiij. Ad hoc rñdz doctor scus. vbi. s. q̄ gedeon obseruauit recitationem et expositionē somnij accipiēs ea pro omine quasi a diuina puidentia ad sui instructiōem ordinata. Sicut et eliezer vba puelle orone p̄missa ad deū. Nō tñ nobis

quod
dicitur
de demonum
seruandis
nura.

estignu

signa p
sua.

licet quia verba hūana que accipiunt pro
omine nō subdunt dispositioni stellarum
vel similibus: licet aliqui disponunt fm diui
nam puidentiā: vt pz ī Sedeon ⁊ Eliezer
ac etiā in Jonathan qui dixit ad armigez
suū. j. Regl. xliij. Si ita locuti fuerint ad
nos manete donec veniam⁹ ad vos stem⁹
in loco nro nec ascendam⁹ ad eos. Si autē
dixerint: Ascēdite ad nos ascēdamus ad
eos qz tradidit eos de⁹ ī māib⁹ nris: b̄ erit
nobis signū. frequēter tñ fiunt fm opera/
tionē demonū vt obseruātes illudāt: nam
his q̄ ex opinione vana vel falsa pcedunt
ingerit se demonis opatio: vt hoīm aīmos
implicet vanitati vel falsitati. Porro si sit
cōsideratio circa mot⁹ vel voces autū seu
quozlibet aīaliū vel p sternutatiōes ho/
minū vel aīalium: hoc generaliter ptinet
ad auguriū qd̄ dicit a garritu auū: sic au
spiciū ab inspectione auū: quoz primum
ptinet ad aues: scdm̄ ad oculos in quibus
p̄cipue hmōi cōsiderari solent ascribentes
sp̄m pphete coruis cuculis canib⁹ galli
nis ⁊ silibus: ad p̄noscendū ea q̄ sunt ho/
minibus incognita. Maledicta insania
qua fere laborāt infiniti: q̄ quos p̄cipitur
Deus. xvij. Nō inueniat q̄ obseruet angu
ria. Minix cū manifestū ē q̄ mot⁹ vel gar
rit⁹ auū: vel quecunqz dispositiōes hmōi
in reb⁹ cōsiderate nō sunt cā futuroz euen
tū: nec ex eis cognosci p̄nt. Notandum
tñ ad maiore euidentiā q̄ cā opationū bru
toz aīalium ē instinct⁹: quidā q̄ mouent ī
motū nature: qz non hnt̄ dominiū sui act⁹:
hic igit̄ instinct⁹ ex duplici cā pcedere p̄t.
Pr̄o ex cā corpali: cū em̄ nō hnt̄ nisi aīaz
sensitiuā: cui⁹ oēs potentie sunt actus cor
poraliū organoz: iō subiacet eoz amīa di
spositiōni cōtinentiū corpoz ⁊ primordia/
liter celestū: ⁊ iō nihil phibet aliqz eoz
opatiōes esse futuroz signa: inq̄stū confor
mant̄ corpoz celestū dispositiōni ⁊ etiam
aeris cōtinentis ex q̄ pueniunt aliq̄ futuri
euentus. In hoc tñ p̄mo cōsiderare oportet
q̄ hmōi opatiōes nō extendūt nisi ad pre
cognoscendū futura q̄ causant̄ p mot⁹ cele
stū corpoz. Scdo vt nō extendant̄ nisi ad
ea q̄ p̄nt aliqualit̄ ad hmōi animalia perti
nere. Cōsequūt̄ em̄ p celestia corpa cogni
tionē quādā naturalē ⁊ instinctū ad ea q̄
eoz vite sūt necessaria: sicut sunt imutati
ones q̄ fiūt p pluuias ⁊ ventos ⁊ alia hu
iusmodi. Alio mō causant̄ instinctus hu
iusmodi ex cā spūali: vt scz vel ex deo vt ī

colūba super christum: ⁊ in coruo q̄ pauit
Heliā: ⁊ in cete qd̄ suscepit ⁊ eiecit Jonam
pphetam: vel ex demonib⁹ qui vtunt̄ hu
iusmodi opatiōibus brutoz aīalū ad im
plicādas aīas nouis opinionib⁹: ⁊ eadem
rō videt̄ eē de oībus alijs. Cū igit̄ natura
liter aliqua cognoscūt circa futuros tēpo
rū euentus: ideo ad hec cognoscēda consi
derare eoz voces ⁊ motus nō ē illicitum:
puta si q̄s ex hoc q̄ coruicula frequēt̄ cro
citat̄ p̄dicat pluuiā cito venturā: ⁊ cetera
similia q̄ multa reperiunt̄ in naturalibus.
Deniqz si sit cōsideratio circa mot⁹ siderū
hoc ptinet ad mathematicos q̄tū ad cōsi
deratiōes nataliū dierū q̄ ponūt esse fatū.
Pr̄o q̄ sciendū fm̄ Asteñ. li. j. ti. xij. q̄ opi
nio fuit quorundā mathematicoz q̄ ex vi
positiōis siderū necessario causat̄ in homi
nibus diuersitas moz: ita q̄ talis ē q̄s ī
moribus qualē facit ipm̄ esse dispositio si
derū in qua cōcept⁹ vel natus ē: ⁊ istā vim
vocaerūt noīe fati. Qd̄ si q̄rif: vtz igit̄
tur ex imp̄ssione luminariū celestū cause
in hominib⁹ diuersitas moz. Respondet
Asteñ. ibidē q̄ mores hoīm ⁊ euentus fu
turoz a siderib⁹ causari intelligi duplici
potest. Pr̄mo mō q̄ intelligat̄ necessario
⁊ sufficient̄: ⁊ tunc nō tñ ē falsum s̄ etiam
hereticū: qz repugnat christiane religio
ni. tum qz veritas fidei in hoc errore saluari
nō p̄t. Cū em̄ ponit oīa necessario a sive
ribus euenire tollit meritū: ⁊ p cōsequens
p̄miū tollit ⁊ grām: ⁊ p cōsequens gloriā
tum etiā qz moz honestas p hunc errorem
p̄iudiciū patit̄ dū culpa peccantis in sive
ra refundit̄ licentia malefaciendi sine rep̄
hensione cōcedit̄: ⁊ hō ad honorandum ⁊
colendū sidera incuruat̄. Secundo modo
q̄ intelligat̄ dispositiue ⁊ cōtingēter: ⁊ sic
p̄t habere veritatē: qz nec rōni nec fidei re
pugnat. Planū est em̄ q̄ varia dispositio
corporis multū facit ad variationē effectū
um ⁊ moz aīe: vt plurimū em̄ aīa comple
xiōes corporis comitat̄: vnde colerici sūt
iracundi: sanguinei benigni: melancolici
inuidi: flegmatici pigri: hoc tamē nō ē ne
cessario eo q̄ aīa dominat̄ suo corpori ma
xime quādo ē adiuta p grām: multos em̄
videmus colericos mansuetos: melanco
licos benignos. Cū ergo virtus corpoz
celestium operat̄ admixtionē ⁊ qualitātē
cōplexionū. Hinc est q̄ per cōsequens ope
ratur quodā mō ad qualitātē moz: valde
tñ ex longinquo qz plus facit ad qlitatem

de p̄o nō b

de iup̄
et h̄ p̄m

b iij

de cause opationū aīalium bru
toz.

cōplexionis virtus nature inferioris quā vir-
tus siderū. Et ideo concludēdo dicēdū est quod
corpa celestia non pōt p se esse cā opationū
li. arbi. licz pōt ad h inclinare dispositiue
inquātū inclinationē impmūt ī corpū hūa-
nū: et p hīs in vires sensitiuas q̄ sunt act⁹
organoz corpaliū et q̄ inclināt ad act⁹ hūa-
nos. et qz homīes vt plurimū. has passiōes
corpales sequūt. et sic act⁹ disponūt vt plu-
rimū fm has inclinatioēs celestiuū corpoz:
idē de his astrologi q̄nqz vera dicūt. s̄ expi-
mur quod inclinationē celestiuū corpoz hō per
rōnē opari pōt cui sensitiue vires obediūt:
vt pbat phus. j. Ethic. et in. iij. de aīa. Et sic
pōt intelligi quod dicit p̄tolome⁹: quod hō sapi-
ens dīat astris: qz p sapiētīā suā ea vitare
pōt ad q̄ disponūt astra sic is quē corp⁹ ce-
leste disponit eē gulosum et luxuriosuz sub-
missus rōni: ecōtra sobri⁹ et castus esse pōt
put etiā scribit Cassian⁹ ī li. collationū. quod
quidā socratē inspiciēs dixit: oculi tui cor-
ruptores pueroz. et cū discipuli socratis cō-
nitiū illatū suo mgro vellent vlscisci. socra-
tes ait: quiescite sodales q̄scite sum etenī
sed me virtute cōtineo. Ultimo queri pōt
vtrū dies egyptiaci sunt obseruādi. Breuif
dicendū: quod illos obseruare q̄nqz est idola-
trie et infidelitatis: vt cū obseruānt in his
q̄ pure depēdent aliq̄ homīs arbitrio: vt ī
domoz edificatiōe belloz exercitio et silib⁹.
Quōqz hō prudētie et sagacitatis est vt cur
obseruāt in his q̄ hnt cām naturalē vt po-
tionib⁹ minutiōib⁹: sic obseruare dies q̄ ad
aeris purificatiōz et tps̄ q̄litate est puidē-
tie s̄ solū ad nūcupationē est vanitatis: vt
scz in sexta feria sit melius sanctificare q̄ in
q̄nta. Silr obseruari pōt cursus lune ī plā-
tatiōibus vel insertiōib⁹ arboz: vtpote in
fine decrescētie ei⁹ et in serendis semīb⁹ in
nouilunio: qz ad h sunt rōnes naturales.
Quōqz etiā necessitatis et obediētie: vt patz
in nuptijs celebrādis et festis. vnde de his
multa dicunt ī decretis. xxvj. q. v. c. nō li-
cet xpianis tenere traditiōes gentiliū: q̄ tñ
lra facilliter nō intelligit nisi in glo.

De quattuor generib⁹ sortiū ac
arte notoria carminatione diuina
temptatione et demonū adiurati-
one: Sermo III.

Non habebis deos
alios corā me. Exod. xx. Jā ordine debi

to psequēdū est tertiuū gen⁹ diuinationis quod
ptinet ad sortes et fit qñ facim⁹ aliqd vt no-
bis manifestet aliqd occultū sine tñ exp̄ssa
demonū inuocatiōe: et hz etiā multas spēs
qz qñqz fit ex cōsideratiōe eoz q̄ eneniūt ex
quibusdā q̄ ab homīb⁹ serio fiūt ad aliqd
occultū inquirēdū siue p ptractionē pun-
ctoz quod ptinet ad artē geomātie siue p cōsi-
derationē figuraz q̄ veniūt ex plūbo lique-
facto in aquā plecto siue ex quibusdā cedu-
lis scriptis et ī occulto positis dū cōsiderat
quis quā accipiat: vel etiā dum cōsiderat
qd apienti libruz occurrat q̄ oīa sortiū no-
mē hnt. Hinc generalit̄ qri pōt: vtrū pec-
catū sit in characterib⁹ q̄ fieri solēt a pluri-
bus. Rñdet Asteñ. quod ē magnū peccatū fa-
cere characterē aliū q̄ signū crucis: qz ficit
ad demonū mīsteriū implorāduz quod nullo
mō licet: nec virtutē hnt ex se s̄ ex diabolica
pactiōe. sic em̄ diabol⁹ pepigit cū his q̄ fue-
rūt ei familiares quod talia signa reco ḡsceret
et ad talia se p̄sentē offerret. Fingit autē p
illa se cogi vt ostēdat aliqd esse virtutis in
hōmī artib⁹ in quib⁹ sunt multa nephāda p
q̄ abducit hō a fide et cultu diuino. nec hoc
facit diabol⁹ vt ī illis delectet: s̄ pōt ī in-
fidelitate facientiū. Et notandū fm Tho-
scōa 2. q. xcv. quod sortes pprie dicūt cū ali-
qd fit vt eius euētū cōsiderato aliqd occultū
innotescat. Et si q̄rat sortiū iudicio qd
cui sit exhibendū siue illud sit res possessa
siue honor pena dignitas vel actio aliq̄ vo-
cat sors diuisoria. Si autē querat qd agere
oporteat vocat sors cōsultoria. Si hō q̄rit
qd sit futurū vocat sors diuinatoria. Act⁹
autē hōmī q̄ inquirūt ad sortes nō subdūt
dispositioni stellaz nec etiā euētus ipoz. et
idō si q̄s ea intentiōe sortiū vtaf q̄si hōmī
act⁹ hūani q̄ requirūt ad sortes fm dispo-
sitionē stellaz sortiānt effectū vana et falsa
est opinio: et p hīs nō carēs demonū inge-
stione ex qua talis diuinatione erit illicita et
supstitiosa et ideo phibita. xxvj. q. v. c. sor-
tes. quib⁹ cūcta vos vestris discriminatis:
id est in discriminē adducitis puincijs quas
patres damnauerūt nihil aliud q̄ diuina-
tiones et maleficia decernim⁹. quod obrem vo-
lumus illas omnino damnari. et vltra inter
christianos nolum⁹ nominari: et ne exerce-
ant anathematis interdicto phibemus.
hec Leo papa. iij. ad episcopos britanie.
Non tamē omnis sors phibet nec est ali-
quid mali in sui natura licz prohibeat in
lege positua sicut et multa alia phibent cu

ius causam ponit. xxvj. q. ij. c. fors non est
aliquid mali. per totum. Ad euidentiā
igitur quādo fors admittit et quādo non: sci
endum quod quattuor modis capit fors. Pri
mo modo per casu fortuito vel euentu puta
quando faciunt lotos per festucas vel scri
bendo partes diuersis cedulis vnde appa
reat cui fors accidit: et hec quidem non est
licita in electionibus et alijs spiritualibus
que ex spiritu sancti inspiratione fieri de
bent: vt patet extra de sorti. c. fi. Mirum
cum sic posset indignior profici: et dicit Job.
an. q. sortilegium prohibetur in quocunq;
actu in quo requiritur canonicus titulus in
regula prima lib. vj. Nec obest quod fors ceci
dit super mathiam et super ionam: quia hoc
factum fuit inspiratione diuina. Si vero talis
fors exercet in dubijs que occurrunt circa te
porales dignitates que ad terrena dispo
nentia ordinantur vel ad alia temporalia
diuidentia: tunc licita est et permissa quod te
net Jo. an. et lau. xxvj. q. ij. In summa. h. in
principio: et inter clericos admitti potest
vbi de temporalibus agitur: vt patet extra
de prebendis. et digni. c. cum fin aplum fin
Job. an. et hosti. de sortileg. c. fi. Similiter
fin Tho. scda 2. q. xcvi. si necessitas immi
neat in aliquibus licitum est cum debita re
uerentia diuinum iudicium sortibus implo
rare. Unde dicit Augu. in epistola ad ho
noratum: si inter ministros dei sit disceptatio
que eorum tempore persecutiois maneant ne fuga omnium et
que eorum fugiant ne morte omnium deserat ecclesia:
que disceptatio si non aliter potuerit termina
ri quantum mihi videtur: qui maneant et que
fugiant sorte legendi sunt. et iterum in pri
mo de doctrina christiana dicit: si tibi ab
daret aliquid quod oportet dari eis que non
haberent nec duobus dari potuisset si tibi
occurrerent duo quorum neuter alium vel
indigentia vel gratia te aliqua necessitate
superaret: nihil iustius faceres quam vt sorte
legeres cui dandum esset quod dari vtri
que non posset. Secundo modo fors capit
pro sortilegio et tunc fors vt dicit leo pa
pa: nihil aliud est quam diuination vel malefi
cium a sanctis patribus damnata et fin h
non est licita: et ideo prohibet ne exercea
tur sub anathematis interdictione. xxvj. q. st.
v. c. sortes: ideo non credenda nec exer
ceda. vt patet. xxvj. q. ij. h. his itaq;. Mirum
quod tales sortilegi ea que soli deo competunt sibi
vsurpare conantur expectantes iudicium sortium
ex demonibus: sic Ezech. xxj. legitur quod rex

babylonis stetit in bluiio in capite duarum
viarum diuinationem querens commiscens sa
gittas interrogauit idola extra consuluit: et
tales illicite sunt que prohibentur fin ca
nones: quod si iudicium sortium expectatur a
deo secundum illud prouerbio. xxvj. Sortes mit
tuntur in sinu: sed a domino temperantur.
tunc talis fors secundum se non est malum vt di
cit Augustinus. potest tamen in hoc qua
druplex peccatum incidere. Primo si abs
que vlla necessitate recurrat ad sortes: hoc
videtur ad dei temptationem pertinere. Se
cundo si necessitate sed absque reuerentia sor
tibus vtatur. vnde Beda super actus apo
stolorum. Si qui necessitate compulsi deum
putant sortibus apostolorum exemplo consu
lendum esse: videant hoc ipsos non nisi col
lecto fratrum cetui et precibus ad deum fuis
egisse. Tertio si diuina oracula conuertan
tur ad terrena negocia: vnde dicit Augu
stinus: et habetur xxvj. q. ij. c. Hi qui de pa
ginis euangelicis sortes legunt: et si optan
dum sit vt illud potius faciant quam ad demo
nia consulenda concurrant: tamen ista mi
hi displicet consuetudo ad secularia nego
cia et ad vite huius vanitatem diuina oracu
la velle conuertere. Quarto in electionibus
ecclesiasticis vt dictum est. Tertio modo ca
pitur fors pro capitalitate vsurarum. vt patet
de vsuris. c. j. et ij. et c. conquestus. Quar
to modo pro parte et portione: vt extra de
prebendis. c. cum secundum apostolum. sed de
his duobus nihil ad propositum. Ete
rum de alijs obseruantijs superstitiosis per
sequendo. Notandum est primo quod ars no
toria est illicita: quia secundum Thomam secun
da scda. q. xcvi. quibusdam vtitur ad ac
quendum scientiam que secundum se non habet vir
tutem causandi scientiam: sicut inspectione
quarundam figurarum et prolatione quorundam
verborum ignotorum et alijs huiusmodi et idem
huiusmodi ars non vtilis his vt causis sed vt signis
non autem vt signis diuinitus institutis: si
cut sunt signa sacramentalia. vnde restat
quod sunt signa superuacua: et per consequens
pertinentia ad quedam pacta cum demoni
bus placita et confederata: qua proprie a chri
stianis penitus repudianda. Secundo ob
seruantie ordinate ad immutationes cor
porum scilicet ad sanitatem: et huiusmodi
si naturaliter possunt tales effectus causa
re tunc non sunt illicite: quod si non videantur
posse causare tales effectus naturaliter con
sequens est quod non adhibeantur ad hos effectus

B
de arte no

causandos tanq̄ cause sed solum q̄si signa
 et sic ptinent ad pacta significationū cū de
 monib⁹ inita ex q̄ ptz: q̄ si simpliciter ad/
 hibeant res naturales ad aliquos effect⁹
 pducendos ad q̄s putant naturalem ha/
 bere virtutē nō est supstitiosum neq̄ illicitum:
 si tñ adiugant aliqui characteres vel
 noīa vel alie quecunq̄ vane obfuationes
 que manifestū est naturalr efficacīā nō ha/
 bere erit supstitiosum ⁊ illicitū. Tertio ob/
 seruatiē que ordinant ad p̄cognoscēda a/
 liqua fortuna vel infortunia. s. q̄ aliq̄ tpa
 vel loca vel audita vba vel occurfus ho/
 minū vel animalū aut distorti ⁊ inordinati
 actus aliq̄ p̄sagiū habēt boni vel mali fu/
 turi: ⁊ infinita similia sūt supstitiosa ⁊ illi/
 cita: quia talia attendunt nō vt quasdam
 causas: s̄ vt quedā signa futuroꝝ euētū:
 nō tamē obseruant vt signa a deo tradita
 cum ex auctoritate diuina nō sunt introdu/
 cta sed magis ex vanitate hūana coopante
 demonū malicia: nā qd̄ a principio in istis
 homines aliquid veri sunt experti casu ac/
 cidit: s̄ postq̄ incipiūt hoīes hmōi obfua/
 tijs suuz animū implicare multa fm hmōi
 obseruatiōes eueniūt p̄ demonū deceptio/
 nes: vt eis hoīes implicati curiosiores fi/
 ant ⁊ sese inserant multiplicib⁹ laqueis p̄/
 niciosi erroris vt Aug. dicit in. ij. de docē.
 christiana. Quarto in scripturis q̄ suspen/
 dunt ad colla cōsiderandū est primo quid
 sit qd̄ scribit: qz si est aliqd̄ ad inuocatiōez
 demonū ptinēs scz characteres vel ignota
 nomīa: tūc manifeste supstitiosum est ⁊ illi/
 citum. Anō Criso. supra math. dicit q̄ pha/
 riseoz significantiū fimbrias suas exēplo
 nunc multi aliqua hebraica noīa angeloz
 cōfingunt ⁊ scribūt ⁊ alligant que nō intel/
 ligentibus metuenda vident. Est etiā ca/
 uendūne aliquid falsitatis cōtineat: qz sic
 eius effect⁹ a deo nō possit expectari q̄ nō
 est testis falsitatis: deinde cauendū ne cuz
 sacris lris ponatur ibidē character p̄ter si/
 gnum crucis: vel ne spes ponat in mō scri/
 bendi vel ligandi vel in similib⁹ que non
 ptinēt ad diuinā reuerentiā quia supstitio/
 sum esset ⁊ illicitum: ⁊ idem intelligendū
 est in incantatiōibus serpentū vel quozūli/
 bet animalū: ⁊ etiam in collectiōibus her/
 barū medicinaliū: ex his ptz q̄ si scribun/
 tur nomīa inusitata quasi noīa dei ineffa/
 bilia ⁊ in quib⁹ scribit vel dicit quicunq̄
 sup se portauerit istud breue nō piclitabile
 sic vel sic: aut illud vel illud bonū sibi con

tiget: p̄culdubio sunt reprobāda nec por/
 tanda: ⁊ peccant qui scribunt portant do/
 nant vel vendunt vel etiam portanda do/
 cent nisi fuerint adeo simplices q̄ ignorā/
 tia eos accusaret que nō excusat si sup hoc
 fuerint moniti vel instructi. Sic q̄ri pōt
 de carniatricib⁹ ⁊ carminatorib⁹ que car/
 minant infirmos pueros vel alia vtrū pec/
 cant mortaliter. Rñdet Huil. frater ray. et
 Alsteñ. li. j. ti. xv. q̄ si nihil supsti/
 iosum dī cunt vel faciunt nec dicit vel fieri mādant:
 sed vtunt plurib⁹ licitis ⁊ etiam adiurati
 onibus sicut p̄ passionem crucē ⁊ hmōi nō
 peccant nisi talia fecerint post p̄hibitionē
 sibi ab ecclesia factam: sunt em̄ p̄hibenda
 p̄pter multa supstitiosa que solent ibi mī/
 sceri nisi fieret p̄ aliquem discretū ⁊ deuo/
 tū q̄ funderet orōnem nō sup pomū piruz
 vel cingulum sed super infirmū manū im/
 ponens nec tales sunt p̄hibēdi nisi timea/
 tur q̄ ad illoꝝ exemplū indiscreti ⁊ supsti/
 tiosi sibi vsurpent abusum illoꝝ exemplo
 se tuentes. De his p̄inde qui p̄ viuis q̄s
 odiunt scienter missas defunctoz cantant
 vel cantare faciunt habet. xxvj. q. v. ca. q̄/
 cunq̄. Abi dicit pleriq̄ etiaz sacerdotum
 fauciati inimicitie dolo missam p̄ rede de/
 functoz pmulgatam fallaci voto p̄ viuis
 student celebrare hominib⁹: vt his p̄ quo
 ipm offerat sacrificiū mortis incurrat pl/
 culū: p̄inde nostre elegit vnanimitatis cō/
 uentus vt si quis deinceps talia p̄petrasse
 fuerit detent⁹ a pprii deponit ordinis gra/
 du: ⁊ tam sacerdos q̄ etiam ille qui eū ad
 talia pagenda incitasse p̄pendit perpetuo
 ergasculo relegent: hoc toletanū p̄ciliū.

Secdo queri potest de his qui deū tēpta/
 re conant: de quib⁹ sup illō Deut. vj. Nō
 temptabis dñm deū tuum: dicit glo. deum
 tēptat qui habēs quid faciat sine rōne pl/
 culo se cōmittit expiēsvtrū possit libera/
 ri a deo: vtrū scz temptare deū sit peccatū
 p̄sertim cum deus qui peccatū p̄cipe nō
 potest p̄cipit vt hoīes eum p̄hent quod ē
 temptare: quia dicit Malach. iij. Inferte
 omnē decimatiōem in horreū meum et sit/
 cibus in domo mea ⁊ p̄bate me sup hoc dī/
 cit domin⁹: si nō aparuero vobis chatara/
 ctas celi: in cuius argumentū achaz vitu/
 perat a dño eo q̄ rñdit Esa. vij. Nō petam
 ⁊ nō tēptabo dñm. Ad h̄ rñdet scūs Tho.
 scda 2. q. xcviij. q̄ temptare est expimentū
 sumere. nullus aut expimentū sumit de eo
 de quo certus est: ⁊ ideo omnis temptatio

ex aliqua ignorantia vel dubitatione procedit eius qui temptat: sicut cum quis experimentum de aliqua re sumit ut eius qualitem cognoscat. Ignorare autem vel dubitare de his que pertinent ad dei perfectionem peccatum est: hinc manifestum est quod temptare deum ad hoc quod temptans cognoscat dei virtutem est peccatum. Si vero sumat experimentum eorum que pertinent ad divinam perfectionem non ut ipse cognoscat sed ut alijs demonstret non est temptare deum cum subsit iusta necessitas aut pia utilitas et alia que ad hoc currere debent: sicut apostoli petierunt a domino ut in nomine iesu fierent signa. Actuum. iiii. ut sic christi virtus infidelibus demonstraretur: et sic deus volebat signum dare regi achaz non pro ipso tantum: sed pro totius populi instructione: et ideo reprehendit quasi impeditor communis salutis quod signum petere volebat. Et nota generaliter quod quis deum expresse temptat ubi quando ea intentione aliquid a deo postulat ut dei scientiam potestatem vel voluntatem exploret. Factis autem expresse temptat quando per ea que facit intendit experimentum sumere divine potestatis sapientie vel pietatis sed quasi interpretatur iue deum temptat qui et si non intendat experimentum de deo sumere tamen aliquid petit vel facit ad nihil aliud utile nisi ad probandum dei potestatem sapientiam vel bonitatem: sicut cum quis equum currere facit ut evadat hostes hoc non est experimentum de equo sumere: sed si equum currere facit absque ulla necessitate aut utilitate hoc nihil aliud esse videtur quam experimentum sumere de equi velocitate: et idem est in omnibus alijs rebus: et sic patet quod quando quis ex necessitate vel utilitate se committit in suis petitionibus vel factis divino auxilio hoc non est deum temptare: secundum illud psalmi. xx. Cum ignoramus quid agere debeamus hoc solum residui habemus ut oculos nostros ad te dirigamus. Est etiam aliud genus temptationis de quo dicitur Ecclesiastici. xviii. Ante orationem prepara animam tuam: et noli esse quasi homo qui temptat deum: super quo dicitur Thimotheo. secunda. q. xxvii. quod ille qui animam orationem non preparat animam suam dimittendo si quid adversus aliquem habet vel aliter se ad devotionem non disponendo non facit quod in se est ut a deo exaudiat: et ideo quasi interpretatur deum temptat: et quis videatur homini interpretatur temptatio ex presumptione seu indiscretionem non pervenire tantum hoc ipsum ad dei reverentiam pertinet: ut homo presumptuose et sine debita diligentia se ha-

nt in his que ad deum pertinent: et illud. ij. Tit. ij. Sollicite curate ipsum probabile exhibere deo. Preterea queri potest utrum ferri candentis vel aque bullientis iudicia sunt licita quibus aliqua exquiruntur occulta et videntur ad sortes pertinere et tamen non videntur illicita: presertim cum david legitur inisse duellum et philisteum. j. Regum. xvii. et quod nihil manifestum dominus legitur dedisse legem zelotie que scrutabatur de occulto adulterio: ut patet alibi. scilicet in quatuor dragesima ubi agit de luxuria. Ad hoc respondet sanctus Thome. secunda. q. xc. quod iudicium ferri candentis vel aque ferventis ordinatur quidem ad aliquid occultum peccati inquisitionem per aliquod quod ab homine fit: et in hoc pervenit cum sortibus: sed in quantum expectatur aliquis miraculosus effectus a deo excedit sortitionem communem ubi homini iudicium illicitum redditur: tum quia ordinatur ad iudicandum occulta que divino iudicio reservantur: tum etiam quia homini iudicium non est auctoritate divina sancitum. Unde. ij. q. ij. in decre. stephani pape ad gualbertum episcopum moguntinum. c. psulvisi. dicitur quod ferri candentis vel aque ferventis examinatione confessionem extorqueri a quolibet sacri non censentur canones et quod scriptorum patrum documento non est sancitum suppositiva ad inventionem non est presumendum: spontanea enim confessio vel testium approbatione publicata delicta habito pro oculis dei timore concessa sunt nostro regimini iudicare: occulta vero et incognita illi soli sunt relinquenda que solus novit corda filiorum hominum: hoc ibi. Et eadem ratio videtur esse de lege duellorum nisi quod plus accidit ad communem rationem sortium in quantum non expectatur ibi miraculosus effectus: nisi forte quando pugiles sunt impares valde viriute vel arte. Unde. ij. q. iiii. de hoc habetur. c. monomachia vero in lege non assumitur quam preceptum fuisse non reperimus quam licet inisse quosdam legamus sicut scriptum david et goliath sacra prodit historia: non quod tamen ut pro lege teneatur alicui divina sanxit auctoritas: cum hec et homini secretum deum solummodo temptare videatur: glo. ibidem istos etiam qui pugnant in monomachijs etiam lex humana condemnat: ut. l. de gl. l. vna. Denique quod execrabile peccatum sit coram deo satis patet eo quod pro peccato temptationis uniusa liter omnes filii israel in deserto perierunt: errantes promissionis non intrantes: secundum illud psalmi. Teptaverunt me patres vestri etc. Et sequitur: quibus iuravi in ira mea si introibunt in requiem meam. Alio queri potest: utrum liceat adiurare demones presertim cum dicitur Origene. super matth.

de ferro
dure

de adpura
dure

nō est fm prātem datā a saluatore adiurā/
re demonia iudaicū est em̄ hoc: nō aūc de/
bemus iudeoz ritus imitari: sed poti⁹ vti
prāte a christo data. Ad hoc dicendū fm
Tho. scda 2. q. xc. q duplex est adiurādi
modus: vnus p modū deprecationis vel in/
ductiōis obreuerentiā alicuius sacri: et sic
nō licet demones adiurare qz ille modus
adiurandi videt ad quandā bentuolētiā
vel amicitia ptinere. qua nō licet ad demo/
nes vti et sic intelligit orige. Ali⁹ p modū
cōpulsionis: et sic licet nobis ad aliqd vti
et ad aliquid nō: quia licz demones adiu/
rando p virtutem diuini noīs tanq̄s inimi/
cos repellere ne nobis noceāt spūaliter vl
corporalr fm potestātē a christo datā. Lu.
x. Ecce dedi vobis prātem calcandi super
serpētes et scorpiones et sup oēm virtutē in/
mici et nihil vobis nocebit: nō tñ licitū est
eos adiurare ad aliqd ab eis addiscendū
vel etiā ad aliquid p eos obtinendū: qz b
ptineret ad aliquā societātē cū ip̄is habē/
dā nisi forte ex spālī instinctū vel reuelatio
ne diuina aliqui sancti ad aliq̄s effect⁹ de/
monū opatione vtrant: sicut legit̄ d beato
Iacobo qz p demōes fecit hermogenez ad
se adduci ad laudem dei.

De diuersis erroribus qui veni
unt excuriosa inuestigatione: per/
uersa interpretatione vel inordi/
nata affectione: Sermo V

Non facies tibi scul

n ptile. Exod. xx. Expediti de p̄ma
clausula primi p̄cepti iam scdam
p̄sequimur que cōphendit̄ in verbis thema/
tis: in qua p̄ticula p̄hibent̄ oēs false et su/
pstitiose adinuētiōes erroz: qz om̄is error
fictio mentis est: quē errozē inducit fanta/
siam rōem obnubilās q̄ facit q̄ illud eē vl/
detur qd nō est: omēs aūc false supstitiōes
et adinuētiōes erroz aut p̄cedūt ex impro/
bo ausu inuestigatiōis phisice: sic errores
phoz: sicut ponere mundū eternū quod ē
puertere totā sacra scripturā et multa alia
que posuerūt gentiles ph̄i. aut p̄cedunt ex
puerfo intellectu sacre scripture sicut repe/
riunt infinite hereses. xxiiij. q. liij. c. penul.
aut etiā p̄cedunt ex inordinato affectu car/
nalitatis: sic errores epicurioz qui dicunt
nullā aliam esse vitā q̄ istā: et nicolaytarū
dicētū qz lz turpiter agere cū qualibz etiā

cum vxore alteri⁹ vt ptz plen⁹ alibi. Mle.
x. Stultus factus ē om̄is homo: a scia sua
cōfusus ē artifex in sculptile suo. Q̄tū
igit̄ ad primū. s. errores phoz: sciendū qz
licet infideles rudes et simplices qui nihil
aliud audierūt de fide in hoc pp̄rie nō pec/
cant qz infideles sūt eo qz taliū infidelitas
nō habz rōem peccati s̄ magis pene: qz ta/
lis ignorātia diuinoz ex peccato p̄mi parē/
tis est secuta. fm Tho. scda 2. q. x. et idō li/
cet damnant̄ p̄pter alia peccata q̄ sine fide
remitti nō p̄nt: nō tñ p̄pter peccatū infide/
litas. Et dñs Jo. xv. Si nō venisset et lo/
cutus eis nō fuisset peccatū nō haberent
qd exponēs Aug⁹. dicit: qz loquit̄ de illo
peccato quo nō crediderunt in christū: nec
etiā debēt damnari p̄pter transgressionē
mādatozū ecclie: qz illis nō sunt subiecti:
sed p̄pter mādata diuina q̄ naturalit̄ sunt
idita rōne nāli: et idō de eoz trāsgressiōe ex/
cusationē h̄nt. Et qz mal⁹ est sup illud. ij.
Coz. xi. Ipse sathanas trāsfiguratur se ī an/
gelū luc̄: dicit̄ glo. qz si angel⁹ mal⁹ se bonū
fingat etiā si credit̄ bonus nō est error pi/
culosus aut morbid⁹: si facit vl̄ dicit̄ que bo/
nis angel⁹ cōgruūt. eo qz nō dissentit a deo
qd ē fidei qz sensus corpis tñ fallit̄: mēs
vero nō mouet̄ a vera rectaqz sentētia: sed
si quis adhereret diabolo cuz iam incipit
ad mala et falsa ducere tūc incidit in petnū
ph̄i tñ qui se scientes esse iactabāt ab infi/
delitat̄ peccato nequaq̄ excusari p̄nt cui⁹
rōem adducit ap̄lus Ro. j. dicēs: reuelat̄
tra dei: glo. id est. vindicta peti: nō em̄ ira
dicit affectū vl̄ pturbatiōez in deo: sequit̄:
de celo sup oēm impietatē. i. peccatū p̄tra fi/
dem et iniusticiā. i. peccatū p̄tra mores ho/
minū hoz qui veritatē dei in iniusticiā de/
tinent. i. veram de deo cognitionē detinēt
nō sibi sed impediunt ne fluat in alios: vel
in iniusticiā detinēt p̄ malā vitam in q̄ ma/
nent: vt nec verbo nec exemplo qd nouerunt
ostendāt cum tñ veritas pulset ad in/
tellectū sicut lux pulsat ad oculum p̄stīm
in illis qui naturalr sunt ingeniosi: et ne p̄/
tendāt excusatiōem ignorantie p̄sequitur
ap̄lus: qz qd notū est dei manifestū ē illis.
Et si queris quō r̄idet: deus em̄ illis reue/
lauit: adiuuit em̄ deus rōem vt inuestigā/
do creaturas venirent in cognitiōem dei
ductū rōnis naturalis. Et sequit̄: inuisi/
bilia em̄ dei. i. natura dei inuisibilis om̄ia
causans et ad esse pducens: vel. i. deus pa/
ter qui specialiter inuisibilis dicit̄ Coll. j.

quia nunq̄ apparuit ī specie vīsbīllī sicut
 alie p̄sone: intellecta. i. intellectuali cogni-
 tione cognita p̄ ea que facta sūt sp̄siciunt
 a creatura mundi. i. ab homīe. Sempiterna
 q̄z virtus. i. filius qui dicit̄ dei x̄tus r̄ sa-
 piētia. j. Coz. j. r̄ diuinitas. i. bonitas oīa
 replens r̄ p̄seruās p̄ qd̄ intelligit̄ sp̄s san-
 ctus: ista silit̄ intellecta sp̄siciunt ab ho-
 mine p̄ ea que facta sunt. a magnitudīe em̄
 creaturaz cognoscit̄ potētia q̄ patri ex spe-
 ciositate r̄ pulcritudīe: sapiētia que filio
 et ex vsu earū r̄ vtilitate: bonitas que sp̄-
 ritū sancto appropiat̄. r̄ sic aliquo mō ha-
 buerūt cognitiōem trinitatis q̄tum ad ap-
 propiat̄: licz nō q̄tū ad p̄p̄ia: sequit̄: vt
 sint in excusabiles qz se p̄ ignorantiam ex-
 cusare nō p̄nt Aug. in glo. eos sc̄ptura di-
 cit̄ inexcusabiles quibus nota est veritas
 et p̄seuerat iniquitas. Nam dicit̄ Aug. de
 x̄a religiōe. q̄ habebāt scholas a populo
 sepatas in quib⁹ docebāt illos quos cole-
 bāt nō esse deos r̄ templa cū p̄p̄o cōmunia
 in quib⁹ eis sicut dijs sacrificabāt: sequit̄:
 quia cū cognouissent deū p̄ naturalē rōem
 aut dei reuelationē aut creaturaz inspecti-
 onē vnū. s. esse principū a quo omīa nō sic
 deū glorificauerūt d̄bitū honorē ei exhibē-
 do. aut gr̄as egerūt d̄ b̄ficijs accept̄ r̄ co-
 gnitiōe dei: s̄ euauerūt ī cogitatōib⁹ suis
 magna de se existimādo: ecce pct̄m̄ cordis
 r̄ iō. obscuratū ē timore sup̄bie īsp̄tēs cor-
 eoz. i. rō natural̄. dicētes em̄ se esse sapien-
 tes. ecce pct̄m̄ or̄is sapiētia sibi tribuēdo ī
 hūanis r̄ ideo stulti facti sūt in diuinis: r̄
 mutauerunt gloriā incorruptibilis dei
 in silitudinē imaginis corruptibil̄ hōis vo-
 lucrū quadrupedū r̄ serpentū ecce pct̄m̄
 operis: p̄pter qd̄ tradidit illos de⁹ in de-
 sideria cordis. Idic queri pōt vtrū idola-
 tria sit peccatū p̄sertim cum sicut honorās
 aliquid vice regis regem honorare d̄z ita
 honorans idolū vice dei deū honorare vi-
 detur. Ad hoc dicendū q̄ sicut duplex ho-
 nor regi est exhibendus sic r̄ deo scz p̄p̄i⁹
 et cōmunis. p̄p̄ius est facere homagium
 qd̄ alij facere est regē inhonorare. cōmu-
 nis aut̄ est assurgere et silia: quod vice re-
 gis facere est regem honorare: sic etiam al-
 teri exhiberi honorem p̄p̄iū deo: peccatuz
 est r̄ hoc est idolatria. Secūdo queri pōt
 vtrū hebetudo sensus que circa intelligē-
 tiam importat q̄ndā debilitatē mentis p̄ci-
 pue quo ad p̄siderationē spiritualiū bono-
 rum v̄l cecitas mentis que importat omī-

modam p̄uatiōem cognitionis spirituali
 um bonorū possit esse peccatū p̄sertim cuz
 dicit̄ Esa. vj. Exceca cor populi hui⁹: vide
 p̄cessum textus r̄ cām excecatiōis hmōi:
 nō enim a deo infligit̄ malum nisi malū pe-
 ne. Ad hoc respōdet sanct⁹ Tho. sc̄da 2°.
 q. xv. q̄ sicut cecitas corporalis est p̄uati-
 o eius qd̄ est principū corporalis visio-
 nis r̄c. vide istam questionē infra vbi agi-
 tur de speciebus gule. **Q**ntum vero ad
 secundū scz hereses que p̄cedunt ex intel-
 lectu p̄uatiōe sacre scripture: sciēdū. q. xv.
 di. ponit̄ causa hereseum: vbi dicitur. c. ca-
 nones generalīū concilioz a t̄p̄ibus cōstā-
 tinti ceperunt: in p̄cedentib⁹ nāqz annis p̄-
 secutione seculente docendaz plebiū minī-
 me dabatur facultas r̄ inde christianitas
 in diuersas hereses scissa est: quia nō erat
 episcopis licentia p̄ueniendi in vnum nisi
 t̄pe sup̄radicti impatoris sub quo sancti pa-
 tres in p̄cilio niceno de oī orbe terraz cō-
 uentētes iuxta fidē euangelicā r̄ aplicam
 sc̄dm p̄ ap̄los simbolū tradiderūt. Ad
 maiorem euidētia sciēdū. q̄ vt d̄z. xxliij.
 q. iij. c. heresis grece ab electiōe dicit̄. s. qz
 eam sibi vnusquisqz eligit̄ disciplinā quā
 putat esse meliorem: quicūqz ergo scriptu-
 ram aliter intelligit̄ q̄ sensus sancti sp̄s
 flagitat a quo scripta sunt. licet ab ecclesia
 nō recesserit tamē hereticus appellari pōt.
 Ille vero dicit̄ aliter exponere sacraz scri-
 pturam q̄ sp̄s sanctus efflagitat q̄ ad hoc
 expositionē sacre scripture retorquet qd̄
 p̄riat̄ ei qd̄ ē p̄ spiritū sc̄m̄ reuelatū. Tho.
 at̄ sc̄da 2°. q. xj. dicit̄ q̄ heresis de q̄ nūc loq̄-
 mur importat quādam corruptiōez fidei chri-
 stiane: nō aut̄ ad corruptiōez fidei p̄tinet si
 quis falsam opinionē habeat in his que
 nō sunt fidei: puta in geometralib⁹ v̄l alijs
 hmōi que oīno ad fidem p̄tinere nō p̄nt: s̄
 solum quādo quis falsam habet opinionē
 circa ea que p̄tinent ad fidem. s. ad articu-
 los fidei: vel ad ea ex quibus sequit̄ corru-
 ptio alicui⁹ articuli. r̄ tamē opinionē illaz
 p̄tinaciter defendit vel retinet vel emēda-
 re recusat: sed vt dicit̄. xxliij. q. iij. ca. dixit
 ap̄ls: q̄ sn̄iam suā q̄uis falsam atqz puer-
 sam nulla p̄tinaci aiositate defendit p̄ser-
 tim quā non audacia sue p̄sumptiōis pe-
 pererint: sed a seductis atqz in errorem la-
 psis parentibus acceperunt: querūt autēz
 sollicitudine cauta veritates corrigi para-
 ti cum inuenerint nequāqz sunt inter here-
 ticos cōp̄ntā dī: ecōtra x̄o dicit̄ ibidē. c. q̄

B
hereses

40

40

in ecclesia christi morbidū aliqd aut prauus
sapiūt si correpti vt sanū rectūq; sapiāt re/
sistant p̄tinaciter suaq; pestifera dogmata
emendare nolunt sed defendere persistunt
heretici sunt. Et notandū q; de q; nullum
malū nisi p̄pter bonū eliciendū fieri per/
mittit hereticos seminare nō pmittet nisi
si ex hoc suis fidelibus aliquid melius p̄/
uidere disponderet: et iō cludit Aug^o. c. vl/
timo dicens: Quia iō diuina p̄uidētia mul/
tos diuersi erroris hereticos eē pmittit vt
cū nos interrogāt ea q; nescim^o sic excutia/
mus pigriciā et diuinas scripturas cupia/
mus. Deniq; vt vitiū hui^o detestabilem
corruptelā ostendam^o: sciendū ē q; hereti/
cus fm iura puniē quadruplici pena. Pr̄/
mo excoicatione: q; oīs heretic^o siue occul/
tus siue manifestus ē ip̄o iure excoicatus.
eē. e. ti. c. excoicamus. nec solū ip̄i sed etiaz
receptores: fautores et defensores: vt eo.
ti. c. sicut ait. et qd̄ malus ē: Quicunq; he/
reticos receptores fautores aut eoz defen/
sores ecclesiastice sepulture scient^{er} tradere p̄/
sumpserit excoicatus est nec absolui debet
nisi p̄prijis manib^o extumulet: et eoz corpa
extra proijciat: et loc^o ille p̄petua careat se/
pultura: vt eo. ti. li. vj. quicunq;. Secūdo
bonoz suoz confiscatione et ablatiōe: s̄ tamē
excoica: iō ip̄ius confiscationis et bonoz ab/
latiō vel occupa: iō p̄ principes seculares
fieri non debet anteq; p̄ iudicē ecclesiasticū
sup eodē crimine sn̄a fuerit pmulgata: vt
p̄ eo. ti. c. cū scdm. li. vj. Qd̄ si p̄uertatur
postea tñ nō debent eis vel eoz filijs hōa
restitui: q; ip̄o iure sunt omnia confiscata i
vindictā huius sceleris: vt p̄ eo. c. et eē. e.
ti. c. vergentis. Tertio depositiōe: q; indi/
stincte siue cleric^o siue laic^o fuerit etiā pa/
pa vel impator: vel quilibet alius debz ab
omni dignitate deponi. xl. di. c. si papa. in
tex. et in glo. et xxiiij. q. j. c. q; contra pacem
eccleie sunt et c. et in glo. vbi dicit^{ur} q; hereti/
cus quicunq; sit debet ab omni officio et be/
neficio spoliari: et si cleric^o sit debet degra/
dari et demū quilibet talis debet arbitrio
p̄tatis secularis relinqui puniēdus anīad/
uerstone debita. s. crematiōe continua nisi
post cōprehensionē erroris ad fidē cōverti
velint errorē suū abiurādo et satisfactionē
exhibendo: et tunc resipiscences debent in
p̄petuo carcere retrudi: vt eē. e. ti. c. excoi/
cam^o. ij. Quertamē qui reuincunt in here/
sim abiurata relinquenti sunt iudicio se/
culari: et idē intelligendū si cadat i alia be

neficio quacūq;: si tamē in hōi puniēdis si/
gna p̄nē manifeste appareāt et humilic^o pe/
tuerint sacra p̄nē et eucharistie nō sūt eis
denegāda: vt p̄ eo. ti. li. vj. c. sup eo. Qua/
liter etiam eoz receptores fautores defen/
sores et credentes diuersis modis puniun/
tur. habetur ibidē. c. excoicamus. j. Letex
clericus degradandus p̄pter heresim in/
dutus sacris vestib^o habēs in manib^o in/
strumentū vel ornamentū ad ordinē suum
spectans q̄si solēniter ministratur^o ad ep̄i
p̄ntiam duct^o: et tunc quilibet res inordina/
tione sua sibi tradita iterū aufer^o ab eo in/
cipiendo ab illo qd̄ ei vltro datū fuit vsq;
ad primā vestē que dat^o in collatione tōsu/
re: et vti pōt ep̄s ad terrore verbis aliqui/
bus oppositis illis q; in collatiōe ordinum
plata sunt: vt auferim^o tibi vestē sacerdo/
talem et ordine sacerdotali te priuam^o et c.
Ultimo dicendo aucte omnipotentis dei
p̄ris et filij et sp̄s sancti ac n̄ra auferim^o ti/
bi habitū clericalē et deponim^o degrada/
mus spoliā^o et exuimus te omī ordine be/
neficio p̄uilegio clericali: et post raditur et
tundet: hec oīa habent^{ur} de penis. li. vj. c.
degradatio: vbi etiā ponunt^{ur} alioz degra/
datiōes: et ista degradatio p̄pter heresim
p̄nē potestate seculari celebranda ē: quo
facto dicetur vt degradatū in suū for^o recl/
piat: et sic intelligit^{ur} tradi curie seculari: p̄
quo tamē debet eccleia efficaciter interce/
dere vt citra mortis periculū circa eū sen/
tentia moderet^{ur}: hec eē de x̄bo. sig. c. noui/
mus. Quarto militari p̄secutione: q; si ali/
ter non potest fieri armata manu sunt ab
eis oīa bona auferēda. Quantū deniq;
ad tertiū scz errores epicurioz et similium
que p̄cedunt ex inordinato affectu carna/
litate: sciendū q; peccatū adhuc in volun/
tate p̄sistens intellectū auertit a recta cōsi/
deratiōe: q; volūtas mala eligēs oppositū
alicui^o rōne dictante nō pmittit intellectū
diu stare in illo recto dictamine: s̄ auertit
ip̄m ab hoc et p̄uertit ad oppositū vl̄ ad ali/
qd̄ imptinens: ita q; pleriq; excecati tali
malicia si aduertūt se errare: sic refret Se/
neca i epla. vj. ad lucillū dicens: q; vir qd̄ā
familiā qndā habuit q; subito scā fuit ce/
ca incredibilē rē tibi inqt s̄ veram narro:
ip̄a familia nescit se eē cecā s̄ semp negat et
pedagogū suū q; de domo recedat hortat^{ur}
dic̄ em̄ domū tenebrosā eē: et subdit Sene/
ca. Nec inqt que in ista fuerūt familia nob
accidūt: nemo se auarum intelligit: nemo

reproba
oio

scipm

c
epm
vj

cupidū cecī duces querūt nos sine duce er
ram: et dicim: Nō ego ambitiosus sum:
vita mea magnas requirit expensas: alius
dicit: nō ē meū vitium iracundū esse adole
scentia facit: nō est extrinsecū malū nostrū
intra nos est in viscerib⁹ nris sedet: sed tō
difficiliter ad sanitatē venim⁹ qz nos egro
tare nescim⁹: hec ille. An hec auersio q̄ vo
luntas auertit intellectū a recta cōsiderati
one cōtingit duplīr fm Tho. scda 2. q. xv.
Primo mō p occupatiōez mētis circa alia
que magis diligit: q̄b⁹ ab inspectiōe hmōi
mēs auertit: fm illd p̄s. Supercecidit ignis
scz cupiscētie et nō viderūt solem verita
tis. Et si q̄dez occupat hō circa feditatē lu
xurie: tunc pprie generat cecitatē mentis
que quasi totalr̄ excludit cognitiōem bo
norū spūaliū: et hoc ppter delectatiōes ve
nereoz que ceteris vehemētiores sunt. Si
vero circa delectatiōem gule vel silium ob
lectationū sensualiū: tūc ppe generat sen
sus hebetudinē q̄ reddit hoīem debilē cir
ca intelligibilia: et ideo sicut oculis debili
bus odiosa est lux: sic illis mentib⁹ cogni
tio veritatē est penalis: p̄sertim in illis in
quib⁹ vitati h̄re noscunt. Si deniqz cir
ca ambitiōem tūc plerūqz generat scisma
ta in ecclia et infinita bella et iniusticias in
seculari militia: vt aut̄ d̄r. xxiiij. q. iij. c. in
scisma et heresim hoc esse arbitroz. qz here
sis puersum dogma h̄z: scisma vero p̄ epi
scopalē dissensionē ab ecclia p̄ter sepat̄:
q̄d q̄dē i p̄ncipio aliq̄ ex pte intelligi p̄t di
uersum. Ceterū nullū scisma ē nisi sibi ali
quā heresim cōtingat vt recte ab ecclia re
cessisse videat̄. et fm Tho. scda 2. q. xxxix
in duob⁹ peccat. Primo qz se separat a cō
muniōe mēbroz ecclie. Secūdo qz sibi re
cusat ecclie capiti. Secūdo mō cōtingit ex
eo qz volūtas corrupta et i pfundū maloz
dimerfa spontanee reuocat intellectū a cō
sideratiōe recta p̄me veritatis et oīm q̄ ad
illā mētem reducūt: iux̄ illud p̄s. Noluit
intelligere vt bene ageret: vñ p̄s. in q̄ ver
sus ille h̄tinet: vt dic̄ glo. agit de errore q̄
rūdā dicētū mala oīa esse ex vitio natu
re et creatiōis nre: bona vero ex libero ar.
quod ppheta destruit dauid in p̄s. dicēs:
Mala omīa eē a nobis: bona vero ex deo
p̄ grām. Sic inspiēs dixit iniust. i. delibe
rauit in semetipō vbi hō nō videt. Quidē
vt delinquat. i. libere peccet: qz nō ē timor
dñi aī oculos eius et sic nō curat si de⁹ vi
det. Cur hoc? qm̄ dolose egit in conspectu

eius. glo. eo q̄ iniquitatē suam cum dolo
querens noluit vere inuenire et doluisse.
Multi em̄ inquirūt iniquitates suas: sed
cum dolo nolētes eas vere inuenire et odi
re: qui cū eas cognoscūt nō dimittūt s̄ de
fendūt: vel noluit studere legi dei: vt inue
niat iniquitas ei⁹ ad odiū. i. vt p̄ eam legē
inueniret iniquitatē suā: et odiret q̄si p̄ ignora
tiam excusari posset. H̄ba oris ei⁹ iniquitas et
dolus: et sic ex corde p̄cipit in os et opa ex
teriora: qz noluit intelligere vt bñ ageret:
etiam si posset et bene intelligere et bñ age
re cū nō desit ei diuin⁹ instinct⁹ ad bonū:
sed noluit imo iniquitatē meditat⁹ ē in cu
bili suo astitit omī vie nō bone. maliciā at̄
nō odiuit sed poti⁹ dilexit ex improba vo
luntate et electiōe li. ar. malicie adherens:
An fm Tho. scda 2. q. xiiij. ex certa mali
cia. i. ex electiōe mali quis peccat duplicif.
Primo ex inclinatiōe habit⁹ vitiosi q̄ ma
licia dicit̄: et venit ex praua cōsuetudie pec
candi qua q̄s inuiscat⁹ desperat de resipi
scentia et sic irrefrenate labit in vitia: iux̄
illud Hier. xvlij. Desperauim⁹ p̄ cogni
tiones nras sibi⁹ et vnusq̄sqz post prauit
tatem cordis sui mali faciem⁹. Secūdo vero
cōtingit ex eo qz p̄ contemptū abijcit et remo
uet illud q̄d electionē peccati poterat ipe
dire: sicut spem p̄ desperationē: timorē per
p̄sumptiōez et. et h̄ vt liberi⁹ peccet: p̄ro
uerb. xvlij. Impi⁹ cū puenerit in pfundū
maloz contemnit: et p̄ p̄sequēs intellectus
auertit a recta cōsideratiōe et p̄deratiōe
vitioz: et ex h̄ etiā disseminatē sūt diūse he
reles que tangunt̄ inter alias. xxiiij. q. iij.
c. quidā. Nam iouinianiste asserēbāt nul
lam distantia esse virginū et nuptiaz nul
lāqz inter abstīnētes et epulātes esse discrī
men. Sic paterniani ptes corporis inferio
res a diabolo factas opinabant̄. Sic nico
alite vxores omībus eē cōmunicādas do
cebant. Cherinciani x̄o mille annos post
resurrectiōez in voluptate carnis futuros
p̄dicabāt. Hictages aut̄ vigilias noctē re
spuebant: dicētes: sup̄stitionē esse diuina
iura temerari cum noctem fecerit ad quie
tem: et sic vnusquisqz fm affectū p̄priū di
uinabat. H̄m̄trū cū lex nature in aliquoz
cordibus quātū ad aliqua sepius obfusca
tur ex aliqua passione vel mala cōsuetudi
ne ac etiā mala habitudinē seu dispositiōe
nature: sic refert Julius cesar de bello gal
lico qz ap̄d germanos olim latrociniū nō
reputabat̄ iniquū: cū tñ exp̄sse sit p̄ legem

de de fendi
iniquitate

Sapientia

ueneram

patavum
michlous

uotages

nase: qđ a nob aūtat iesus christ⁹ dei fili⁹.

De fide in generali ⁊ qualiter cognoscit eē mortua dupl̄ scz ex defectu opis ⁊ intentionis: Ser. VI

Non habebis deos

N alienos coram me. Exo. xx. Cum
Xba pposita potissime fidē chri/
stianā recōmendent pnti sermone quedaz
de fide in generali psequimur: ipa em̄ ē que
ad salutē hūanam sūme necessaria iudica/
tur vtpote radix vnica future beatitudis
acquirēde: dicit em̄ Aug. sup Jo. q̄ sicut ī
radice arboris nulla prorsus apparet pul/
chritudinis spēs: ⁊ tñ q̄cquid est in arbo/
re pulchritudinis vel decoris ex ea proce/
dit: sic ex fidei hūilitate q̄cquid meriti quic/
quid beatitudinis aīa susceptura est ex fi/
dei fundamento pcedit. Ad euidentiā
igit̄ fidei sciendū fm̄ Alex. de bal. in. iij. q̄
trib⁹ modis dicit̄ fides. Primo mō dicit̄
fides habitus acquisit⁹ ex rōe vel testimo/
nio ⁊ tūc ex ea pōt elici motus qui ē crede/
re deo hoc ē dicit̄ ei⁹ fidem adhibere. Se/
cūdo mō dicit̄ habitus gratuit⁹ sed imp/
fectus vel in formis eleuās tñ intellectus
supra se ad assentiendū prime veritati pp̄
se: nā q̄ solū eleuat̄ intellectū ⁊ nō mouet
affectū p amorē: habit⁹ informis denotat̄
et̄ ex illa fide nō solū elicit̄ motus q̄ ē cre/
dere deo: sed etiā qui ē credere deum put/
credendus ē trinus ⁊ vn⁹ creator ⁊ redem/
ptor qđ elici nō pōt ab habitu acquisito: s̄
q̄ duplicē hāc fidem etiā mali habēt imo
et demones: vt dicit̄ Jaco. ij. demones cre/
dūt ⁊ ⁊ tremiscūt: ideo mortua iudicat̄ ni/
si charitate diuina viuificet. Tertio mō di/
citur habit⁹ gratuit⁹ pfect⁹ ⁊ charitate for/
matus eleuās intellectū pariter ⁊ affectū
ad assentiendū sūme veritati ⁊ amandum
pp̄ se: ⁊ ex hac elicit̄ nō tñ motus q̄ ē cre/
dere deo: vl̄ etiā credere deū: s̄ etiā q̄ ē cre/
dere ī deū. s̄ fm̄ Aug. credēdo amare deū
credēdo ī eū. ire credēdo ei adherere ⁊ cre/
dēdo ei⁹ mēbris icorpari: ⁊ vt dicit̄ Bona.
in cētiloquio ad h̄ q̄ fides pfecte tēdat in
deū req̄rit̄ adiūctio charitatē q̄ ordinat ad
amorē dei ⁊ ad opationē boni ⁊ ad p̄pessi/
onē mali ⁊ ad dilectiōem pximi. Ex dictis
igit̄ ptz: q̄ duplex est fides. s̄. viua ⁊ mor/
tua: differūt aut̄ sicut lumen candele extin/
cte a lumine candele accense quod p̄pter
sui paruitatē insufficientis est ad dirigēdū

gressus hominū ad p̄cauendū pericula et
ad discernendū quid formosum vel defor/
me. Pro maiori tā noticia fidei mortue
sciendū q̄ fides mortua cognoscit̄ duplici/
ter. s̄. ex defectu opis ⁊ intentionis: Ex de/
fectu nāq̄ opis cognoscit̄ cum sic latitat ī
corde q̄ nō cōprobat̄ ī exteriori operatiōe:
Uñ Jaco. ij. fides sine opib⁹ mortua ē: ⁊ s̄
fit dupl̄. scz ex amore male inflāmante: et
ex timore male humilitate. Primo credēs
nō opat̄ ex amore male inflāmante: in qui/
busdam em̄ credētib⁹ cessant opera bona
p̄pter triplicem inordinatū amorē vl̄ affe/
ctum mundialē. Primus amor inordina/
tus est ꝑcupiscentia carnis qua fides ip̄a
mortua reddit̄: quia patientē carnis ꝑcu/
piscentiam sic inficit q̄ licet actualiter cre/
dat a bono tñ opere cessat: s̄ vñ hoc est nisi
q̄ taliū fides ē qđdā credere generale qđ
ecclia sc̄ta tenet ⁊ tñ ī mltis p̄ticularib⁹ er/
rāt: q̄prop̄ eoz fides mortua iudicat̄: eo
q̄ Xba fides ⁊ viua quā informat charitas
diuina nō tantū gneraliter sed etiā p̄ticu/
larit̄ credit ad salutē necessaria cuncta cui/
tat cauenda ⁊ implet operāda: cuius simi/
litudinē videm⁹ in li. apto vbi intelligēs
videt ⁊ legit: nō aut̄ intelligēs videt: s̄ nō
legit cum tñ vterq̄ p̄spicaces oculos ha/
beat: sicq̄ multa particularia recognoscit
in libro q̄ alter ignorat: taliter etiā hmōi
credunt ⁊ dicunt deū esse remunerantē iu/
stos ⁊ punientē impios credunt aliter esse
seculū: credūt paradīsum ⁊ infernum: cre/
dunt peccata esse mala ⁊ virtutes bonas
animā imortalem ⁊ cetera multa: ⁊ tamen
in his ⁊ p̄similib⁹ multis in particulari er/
rant: quia si vere ⁊ viue intelligerēt qđ est
deus: que ⁊ quāta est gloria paradīsi: que
et q̄dura sunt supplicia inferni: si intelli/
gerent horribilitatē peccati: ornamēta vir/
tutum ⁊ anime dignitatē magis eligerent
milles mori q̄ semel mortaliter peccare et
deum offendere. Uñ si quis sub generalī/
tate credens luxuriam esse mortalē culpā
et nihilomin⁹ ex inordinata affectiōe mul/
tipharie multisq̄ modis p̄petrās inquiri/
tur an talia credat deo displicere: rñdeat
hoc credere ⁊ sentire: quis tñ dubitat licz
vex dicit̄ ei⁹ fidē eē mortuā: cū eadē infor/
mi ac mortua fide dauid excecāt⁹ libidine
nō solū adulteriū s̄ etiā homicidiū p̄petra/
uit: vt. ij. Reg. xj. Sic infatuat⁹ libidie sa/
lomō adorauit idola. iij. Reg. xj. lz̄ intelle/
ctu fm̄ Aug. crederet deū. s̄. fide mortua ⁊

1926

B

informi. Sic iudices inueterati dierum ma-
lorum ut dicitur Dan. xliij. Exarserunt in concu-
piscenciam Susanne et auerterunt sensum su-
um et declinauerunt oculos suos ut non vide-
rent celum neque recordarentur iudiciorum iu-
storum etc. Secundo autem amor inordinatus est con-
cupiscentia oculorum quo quod mortaliter inficitur:
licet actualiter credat: tamen ab ope bono
cessat: eo quod implicat se lucris iniustus: et im-
pijs contractibus: mendacijs: periurijs: cicu-
tionibus: rapinis: furtis: usuris: mercatibus
in festis: locis deo sacratis: et similibus ma-
monam colligit iniquitatis: qui interroga-
tus si credat omnia que tenet ecclesia se crede-
re confitetur: et quo ad intellectum verum fate-
tur: cum tamen non solum a bono ope cessat: sed
etiam multas impietates accumulatur. Unde
de hominibus dicit apostolus ad Titum. i. confitentur
se nosse deum factis autem negant: cur enim
contra preceptum domini dicentis: Non furtum fa-
cies tanta cupidine flagrant nisi quia non vi-
uaciter: sed mortue et generaliter credunt:
nec credita debite considerant neque debite po-
derant: sed ut ait apostolus. Oculos suos statue-
runt declinare in terram: sic iudas christum
vendidit et tradidit: qui tamen post traditionem
priori lumine fidei permanente penitens cor-
de: confitens ore: et satisfaciens opere: l3 in-
fructuose: dixit Mat. xxvij. Peccavi tra-
dens sanguinem iustum: ductus etiam peni-
tentia pecuniam retulit et laqueo se suspendit:
sicque tali intellectuali fide sine ope damna-
tus est. Similiter etiam multi cupidi mundi-
alibus implicati usurarii scelesti fures ra-
ptores et filices: licet in fine vite penitere vi-
deantur: tamen eternaliter damnabuntur eo
quod illorum penitentia non est intentione debita
formata. Tertius amor inordinatus est sup-
bia vite que mirabiliter operibus impijs mor-
tuam reddit fidem: quis in intellectu fidei
quoddam lumen remaneat sectarum partialita-
tes sonet: lites ambit: dignitates despicit:
minores inuidet: equalibus despiciat: mise-
ros infinitaque similia perpetrat cum intelle-
ctuali fide: quam tamen in homine tali mortuam
esse scelera cumulata manifestant. Secundo
credens non operatur ex timore male humilitate
et triplici. Primo ex timore damni fauora-
bilis sicut quidam non solum a bono ope ces-
sant: sed etiam mala perpetrant ne perdant honorem
fauorem vel amorem humanum plus eligentes
amittere animam quam famam humanam gratiam
et amicitiam et licet credenda credant: in-
tellectu tamen potius eligunt perdere gratiam diui-

nalem quam seculari: potius parere statutis ini-
quos dominorum et contractum quam preceptis dei: mul-
ta impia perpetrantes multas iusticias negan-
tes: multisque bonis nequissime priuantes: con-
tra quos Actuum. v. dicitur. Obedire oportet ma-
gis deo quam hominibus. Sic multi ne displice-
ant veritatem retinent occultam: cum tamen ex de-
bito charitatis vel officio illam manifestare te-
neant: contra quos dicitur Ro. viij. Non acce-
pistis spiritum suum timore. Et de
silibus multa patebunt inferi ubi agitur de
noue peccatis alienis: in. vij. precepto. His
etiam connumeranda sunt quaedam insensate mu-
liercule que tanta formidine laborant quod ma-
ritis suis placeant ut per immoderatum ambitum
vanitatum ornatum et pompam non vereantur
animas precioso sanguine christi redemptas scilicet
dalizare et eis laqueum perditionis preparare.
Unde diabolus sua versutia decipit tales fe-
minas: sicut vulpecula gallinas: solent namque
vulpes cum videt gallinam ex timore suo ar-
borem ascendisse cuncto gressu stipitem arbo-
ris frequenter circumire quam territa gallina
defixis oculis ex alto prospectans cerebrum
vertigine tandem agitatur ex quo in arbore se
minime retinere valens de arbore cadit quam
statim vulpes parata rapit occidit et come-
dit. Sic mulier insensata dum timet viro suo
non placere ornatu meretricio se monens
ad iudicium vere rationem per spiritualem vertigi-
nem amittens in os vulpis infernalis mor-
taliter peccando corrumpitur. Unde peccatum vani
ornatus ex septem principaliter aggrauatur. Pri-
mum est presumptuosa depictio nature proprie
qua picturam dei nititur emendare quasi deo
sub sanando diceret: tu creasti me nigram.
ego faciam me albam: tu croceam: ego rubeam:
tu arctam frontem: ego latam: tu rudem: ego poli-
tam: tu nigros crines: ego croceos: tu sine
alis et cauda: ego contra formabo me ala-
tam et caudatam: sed audiat dominum respondere: ego
detestor superbiam: nimirum cum dicat Aug. in
iij. li. de doct. christiana si quis pingendi arti-
fex alicuius vultum et speciem et corporis qualitatem
emulo colore signasset et signato iam summa-
toque simulacro alii manus inferret ut iam for-
mata iam picta quasi peior reformaret gratis
prioris artificis iniuria et indignatio iusta
videretur: tu te estimas impune laturam im-
probe temeritate audaciam dei artificis offen-
sari: et si fucis lenocinantibus impudica et
incesta non sis tamen corruptis violatisque
que dei sunt peiora adultera detineris: et in-
fra. Hinc illa nascuntur incertina victoria

7 unius

afreytes

B

et v. parte ex timore.

vt questis ora pingat dum viris displice-
re formidat: et de adulterio vult mediten-
tur adulterium castitatis. Secundum autem est pi-
culosa incitatio impie imitationis: et ideo ta-
lis mulier potest dici rustiana: que multas ali-
as exemplo suo per occasionem vani ornatu
ponit in periculo fornicationis vanum ornatum
imitationes ac infinitas ad luxurie vitium allu-
ciantes: quapropter dicuntur laquei diaboli
et rhete eius. Tertium vero est libidinosa in-
flamatio aliene luxurie: quae per tales ad luxu-
riam inflammanter templa dei que sunt anime et
corpa christianorum: vt dicitur .i. Cor. .iiij. Non
plus diligit deus unum templum spirituale quam omnia
templa corporalia mundi: et tales mulieres si-
cut alios accedunt sic etiam et semetipsas ad
luxuriam: iuxta illud Esa. l. Ecce omnes vos ac-
cedentes ignem accincti flammis. quod si dicant
hanc se intentionem non habere per hoc tamen non
excusant: quia gladius aliquem necans non habet
intentionem corruptam sed eo abutens: sic ta-
li muliere demon abutitur ad perimendum ani-
mas: sicut quae mulier occasionem damni dedit: da-
num dedisse indicat. Quartum itaque est perni-
ciosa transgressio legis euangelice cuius ex-
emplar se posuit in vita mortali filius dei et
ad sequela suos allucians ait: Discite a me
quia mitis sum et humilis corde. Non in eadem le-
ge sancitum est: Qui se humiliat exaltabit: et
qui se exaltat humiliabit. Quintum est odio-
sa derisio gloriolae ecclesie. scilicet ipsius chris-
ti crucifixi humilis virginis marie et omnium
beatorum qui tanto zelo cuncta vana mundi
despexerunt vt deliberarent potius mortem
eligere quam vanis mundanis et carnalibus ad-
herere. Quid igitur putas ager sancti cum ta-
les in eorum festis adeunt ecclesias cum tot offe-
nsionibus imo blasphemis christi: cum nece-
saria: cum gaudio demonum: cum contemptu chris-
tiane religionis et omnium virtutum. Sextum est
dolorosa afflictio angelice creature quibus
vt dicitur Lu. xv. Est gaudium super vno pecca-
tore penitentem agente: Quid ergo doloris est super
vna muliere ornata meretricio deturpata
infinitis subuertentibus. Septimum est danosa
exultatio demoniacae malicie: nam peccatorum
quantomaius dispendium operatur aia: tanto
maius gaudium ingerit malicijs demonum qui
cupiditate insatiabiliter sitiunt perditionem
hominum. Secundo vero credens non operatur bonum
sed magis horum ex timore damni realis sic
multi cum necessitas impellit unum e duo-
bus amittere potius eligunt perdere celum quam
cecum: potius diuinam gratiam quam propriam substantiam:

ex hoc enim timore plerique piurare non veren-
tur ad coacervandam aut retinendam terrenam
substantiam: et licet se peccare non dubitant: tamen
peccare non curant ne temporaliter damnentur: quam
tamen eternaliter rugientibus preparatis ad escam
relinquentur. Tertio denique non operatur ex ti-
more damni corporalis: multi namque licet intelle-
ctualiter credant ex timore: tamen operibus con-
tradiciunt potius eligentes mortem aut penam
spiritualem quam corporalem: sic qui nec occidunt
ore et opere fidem negant quam tamen in corde te-
nent aut iuramento assecrati tunc per dicto re-
dire nolunt: aut alijs iniuste falseque per sua
liberatione accusant et filia. hoc timore ter-
ritus Petrus licet christum filium dei viuere cre-
deret dum mori timuit vitam negavit: sic alij
discipuli fidem eandem in intellectu seruantes
plus tamen seipsum quam dominum diligentes ex hoc ti-
more damnabiliter eum reliquerunt. Pretere-
rea secundo principaliter fides mortua cognos-
citur ex defectu non quidem operis sed intentionis:
et hoc dupliciter. Primum ex amore male infla-
mate. Secundo ex timore male humiliante: quantum
ad primum triplex amor hominem non credentem
bona facit operari. Primum est carnalitas: sic
qui querunt fieri copatres vt sic liberi et se-
curius carnaliter misceri valeant: qui aut per fi-
dem datam fide puellas ad stuprum inclinant
sub pallio matrimonij. Taceo de his qui sub
pretextu confessionis meretricias allocutiones
et blanditias venant spirituale amorem in his vo-
uere metientes: multas filia prudens lector
syllogizare potest. Secundus est cupiditatis sic fa-
ciunt questores qui mendacijs decipiunt mulie-
res multas missas orones et alia bona promit-
tentes: ita quod mendax multorum pietas ad cumu-
landam pecuniam fetet usque ad celum: Sic et mul-
ti confitentibus imponunt missas vt occasione
data apparenter honesta per missas ipsi sint
pecunie receptores: In super hoc promittunt di-
cere missas tamen non faciunt: et licet anime libe-
rent per sacrificium altaris: vt patet .xiiij. q. .ij. c.
anime defunctorum: tamen in fraudem esse presumi-
tur factum vt accepta pecunia promissis
eos ab onere penitentiae releuare videantur. ar. .j.
q. .j. ex concilio elibertino. c. emendari pla-
cuit vt qui baptizantur vt fieri solebat nummos
in concha non mittant: ne sacerdos quod grauius
accepit pretio distrahere videatur. Tertius est
ambitiositatis: multi namque tam ecclesiastici
quam religiosi quam etiam seculares aspirantes ad
dignitates et prelaturas vel officia faciunt ex-
terius quod non credunt interiorem: quia pretendunt
pellem ouinam et aia gerunt vulpinam: lupinam

et operantur multa ex timore

vel leoninā. quot inq̄ p̄textu pietatis p̄ /
les pmouent ad religionē vel statū sacer /
dotalē: nō vt fiāt sanctiores sed excellētio /
res: ditiores: honoratiores: et iuxta psal. /
Immolāt filios suos et filias suas demo /
nijs. Et ex hoc amore triplici arḡ omnis /
hypocrisis generat̄ et frequat̄. **Q**uā etiā /
ad secūdū triplex timor hominē nō creden /
tē hōa facit opari. **P**rimus est timor amit /
tendi substantiā: sicut qui nō laborat in fe /
stis ne p̄dēnef in nūmis. vitat ta bernas: /
ludos: lupanaria: ne pecuniā p̄sumat aut /
damnū recipiat. **S**ecūdus est timor amit /
tēdi famā: hinc q̄dā frequat̄ ecclias: mis /
sas: p̄dicationes: cōfessiones: sacramenta /
et similia. tñ nec intrinsecus vere credūt: s̄ /
ideo hec agūt ne deteriores alijs reputen /
tur aut famā perdāt. **T**ertius est timor amit /
tendi vitā: sicut mlti heretici q̄ p̄re timore /
sunt in apparētia iusti: q̄ si d̄mōstrarēt ex /
terius q̄d credūt interi⁹ iuste p̄burerent̄. /
et de omnibus p̄dictis dicit̄ Matth. vij. At /
tendite a falsis p̄phetis et c. quod a nobis /
auertat ih̄s christus lux vera mentiū.

**De fide viua qualiter intellectus
illumiat viuificat et roborat: et q̄ a /
liquando in solo corde est: q̄nq̄ in
ope: q̄nq̄ et in vtroq̄: Ser. VII.**

n Non habebis deos

a lienos corā me. Exod. xx. Et

so succinctim de fide q̄ mortua
dicitur in semetipsa iā breui stilo p̄stringē /
dū ē de fide viua vitā spiritalē influente.

A Pro quo sciēdū q̄ vt ait Bern. Pleri /
q̄ sunt in quibus fides est solū fidei nō cō /
tradocere q̄ p̄suetudine viuendi magis q̄ /
virtute credēdi fideles denominant̄: in ta /
libus em̄ crudelitas est ligata quasi som /
nolenta: turpida et vndiq̄ ipedita: et ideo /
talis fides nec lumē pōt p̄stare nec vitam /
influere: nec sufficiens est motū virtū effice /
re: et illa dicit̄ mortua quasi nō habeat ani /
mā. i. ipsam charitatē per quā moueat̄ ad /
bonā opationē. **E**cōtra nō pleriq̄ sunt in /
q̄bus ipsa fides illūiat intellectū: inflāmat /
affectū: et impellit ad bonā opationē: et tal /
fides viua dicit̄. **Q**uō si querit̄ q̄bus er /
go fides mortua reuiuiscit: vl̄ fides infor /
mis fit formata **A**d h̄ r̄s̄idet sanct⁹. **T**ho. /
secunda secunde. q. iij. q̄ charitas dicitur /
forma fidei qua fides viuificat̄ inq̄rū per

charitatē actus fidei pficit̄ et formas ac p̄ /
sequēs viuificatur: q̄d sic patet. **H**ā act⁹ /
volūtarij specīe recipiūt a fine qui est volū /
tatis obiectū: id autē a quo aliq̄d speciem /
sortitur se habet ad modū forme in reb⁹ na /
turalibus: et ideo cuiuslibet act⁹ forma est /
q̄dammodo finis ad quē ordiat̄ vt ad ob /
iectū: tū q̄ ex ipso recipit spēm: tū etiā q̄ /
motus actionis oportet q̄ fini p̄portiona /
tīm r̄s̄ideat: **M**āifestū ergo est q̄ act⁹ fidei /
ordinat̄ ad obiectū volūtatis q̄d est bonū /
sicut ad finē: hoc aut̄ bonū q̄d est finis fi /
dei sc̄z bonū diuinū est p̄p̄riū obiectū cha /
ritatis: et sic charitas dicit̄ esse forma fidei /
inq̄tū informat̄ actū ipsius. per hoc tñ q̄ /
fides informis sit formata vl̄ ecōuerso nō /
mutat̄ ipsa fides: sed mutat̄ subiectū fidei /
q̄d ē anima q̄ quādoq̄ fidē habet sine cha /
ritate quandoq̄ cū charitate: nec sunt ibi /
dem diuersi habit⁹ cuius ratio est: q̄z cū fi /
des sit p̄fectio intellectus illud p̄ se p̄tinet /
ad fidē q̄d p̄tinet ad intellectū: q̄d aut̄ p̄tī /
net ad volūtātē nō p̄ se p̄tinet a fi dei itaq̄ /
p̄ h̄ diuersificari possit habitus. **D**istinctio /
aut̄ fidei formate et informis est fm̄ illō q̄d /
p̄tinet ad volūtātē: id est fm̄ charitatē et /
sic manet idē habitus fidei. **E**st aut̄ fides /
viua q̄dā viuificus radius in humanū in /
tellectū gratis de fonte vite descēdens. iu /
xta illō ps. Signatū est sup nos lumē vul /
tus tui dñe. **S**lo. lumē vult⁹ est gratia iu /
stificatiōis q̄ imago creata id est ratio insi /
gnitur. hoc lumē est tocū et vey homīs bo /
nū quo signat̄: vt denarius imagine reg⁹: /
nec fides charitate formari pōt nisi medi /
ante diuina gratia. **E**t itex dicit̄ ps. lxxv. /
Illuminās tu sc̄z ch̄ste non alius: mira /
biliter a mōtibus eternis. id est summa tri /
nitate: vt verificet illud ps. In lumē tuo /
tu videbimus lumen. **H**ic igitur radi⁹ /
viuificus descēdens in ip̄m intellectū hu /
manū triplici fungit̄ officio: sc̄z ad intelle /
ctū illuminandū: viuificandū et roboran /
dū: vt sciat velit et possit opari grata deo. /
Primo nanq̄ illius officīū est intelle /
ctū illuminare vt sciat credēda: amplectē /
da et fugiēda. **U**nde triplices tenebras po /
tissimū de anima pellit. **P**rimo om̄es tene /
bras ignorātie fm̄ q̄ vnicuiq̄ necessariuz /
est ad salutē. **Q**ue aut̄ scire necessaria sunt /
ad salutē ofidit sanctus **T**ho. secūda secū /
de: q. xxvj. dicens q̄ omnes cōmuniter ob /
ligant̄ ea scire que fidei sunt et vniuersalia /
turis p̄cepta: singuli aut̄ ea q̄ ad statū vel

B
Radius vult⁹
et fidei.

quō fides mortua reuiuiscit

officiū eoz pertinet: nam quicumque negligit scire vel facere ad que obligatus est omissionis peccato delinquit. Mirum cum negligentia: ignorantia et impitia annumerentur culpe: ut patet extra de iniur. et dam. da. c. si culpa. et precipue in glo. Secundo appellat tenebras perfidie et cuiuscumque credulitatis piculose: non timore punctiois sed lumine veritatis: Unde Aug. fidei viam diffinites quantum ad obiectum et primum motum sic ait: Fides est illuminatio mentis ad summam veritatem scilicet cognoscendam et diligendam et in ea omnem perfidiam abhorrendam: hinc etiam omni falsitate summe est opposita ita quod taliter illustrat omnes incantationes: superstitiones: obseruationes et similia detestatur: tali quod lumine peruenit in quoscumque errores et deceptiones facillime labitur. Tertio denique appellat omnes mortales tenebras esse tam a corde quam ab ore et opere: nam qui hoc viuendo lumine fidei plustratur in corde noxias tenebras culpe non recipit: nec quod illecebras carnis: quia dicitur Act. xv. Fidei purificas corda eorum. nec decipulas demonis: iuxta psalmum quod dicitur. j. Ps. v. Aduersarij vester diabolus et cetera. cui resistite fortes in fide. nec etiam blanditias seculi: quia dicitur ad hebr. xj. Sancti per fidem vice runt regna et cetera. Secundum vero officium illius radii viuifici: est intellectum viuificare alioquin enim illuminatio predicta nihil ad salutem conferret intellectui nisi per eundem radium illi vite gratia donaretur qua traheret et incitaret ad eadem appetenda: querenda: sumenda ac contraria horrenda: declinanda et fugienda: Unde dicitur in glo. Job. vj. quod per fidem deo copulamur: et per intellectum viuificamur: hinc merito dicitur Ecclesiastes xj. Dulce lumen scilicet fidei: et delectabile oculis scilicet intellectus: videre solum id est cognoscere creatorem per fidem viam cuius radius non solum illustrat sed etiam viuificat vniuersa: adeo namque sol iste naturalis est viuificatus in sua illustratione quod ex suo splendore cuncta terrenascientia reuiuiscunt in vere: quod per solis elongationem quasi mortua videbantur: et quod mirabilius est ut dicunt naturales in ipsa solis eclipsatione semper quod maior vel minus eclipsari contingit in terra semper remanet maior vel minor dispositio mala: et addunt quod si per diem unum sol non oriret super terram omnia mundi viuenda morerentur: sic etiam spiritualiter cum sole iusticie et radio fidei: quoniam absente fidei sua viuifica forma se paratur ab anima ipsa vita gratie: quia dicitur

clatur ad Ro. j. Iustus autem ex fide uiuit: scilicet charitate formata. Tertium denique officium illius viuifici radii est humanum intellectum et spiritum roborare ut credita non solum affectu velit sed etiam effectu perficiat: Unde talis radius tres vires in anima subministrat que necessarie sunt ad salutem. Primum qui dem facit veram fidem sentire veraciter in corde: ita quod per illam defensanda se paratum inueniat in articulo necessitatis non solum ad operandum ardua sed etiam ad sustinendum graua: quia ut dicitur Ro. x. corde credis ad iusticiam id est ad hoc ut homo iustificetur. In quibus verbis tria tanguntur quod tempore necessitatis animam saluent. Primum est motus scilicet animae cum dicitur corde. Secundum est actus fidei quod est credere. Tertium est effectus credendi cum ad iusticiam. id est ad iustificationem habenda. quod dicitur vere credere salutem dat: quia dat iusticiam: An quomodo fides potest esse in corde viua sine confessione oris et exhibitione operis videbitur infra. Secundo facit illum confiteri ore: quia ut ibidem subditur: ore autem confessio fit ad salutem. scilicet per locum et tempore ceterisque congruis circumstantiis putantur exiunt omnia precepta affirmatiua: tunc enim sine ipsa confessione non esset in anima salus ut infra videbitur. Tertio facit illam operem confirmare et perficere: quia dicit Aug. fides appellata est ab eo quod fit. Due sillabe sonant cum dicitur fides. prima sillaba est a facio. se cunda a dico. interrogo igitur te vtrum credas dicitis credo. fac quod dicitis et fides est. Multum enim ut dicitur ad Titum. j. confitentur se nosse deum: factis autem negant: et ideo ait dominus Mattheo. vij. Non omnis qui dicit mihi domine domine: id est credit in me corde et ore intrabit in regnum celorum: Unde secundum Bernardum in epistola quadam triplex fides distingui potest. Prima fides est mortua: que scilicet non operatur corde ore vel opere ex dilectione quasi non habeat animam: id est ipsam dilectionem per quam ad opera moueatur. Secunda fides est ficta que scilicet suscepta vita et charitate moueri quod dem inchoat ad bene operandum: sed minime perseuerat moriturque tamquam abortiua: et eo sensu dicimus fictam quo figuli vasa vocantur fictilia: non quia vtilia sunt: quia non vtilia sunt quod in durat: sed quia fragilia facillime fragili possunt: tale fidei illi habent quod ut dicitur Luc. viij. Ad tempus credunt et in tempore temptationis recedunt. Tertia fides est pharaonica: scilicet in charitate et duratioue siue sit solum in intellectu siue solum in opere siue in utroque quod ce

teris paribus melius est. Pro quo sciē
dū q̄ primo fides quādoq; residet in solo
intellectu absq; opere bono ⁊ hoc ex ratio
ne p̄uide discreteq; illustrante: nā in p̄ce /
ptis affirmatiuis q̄ semp obligant sed non
ad semp: plerūq; quis nō exequit opus bo
nū licet fidē viuā veraciter teneat: qd̄ con
tingere potest tripliciter. Primo quādo nō
est necessariū. exēpli gratia. licet homo de
necessitate salutis semp paratus esse tenea
tur potius velle subire mortē q̄ negare fi
dem cū periculū imineret: nō tamē peccat
si a tali ope cessat: cū talis piculū casus nō
iminet: sicut si aliq; nō semp se exerceret ī
elemosynis dispēsandis: infirmis visitan
dis: ⁊ sic de alijs p̄ceptis affirmatiuis: in q̄
tū absq; tū opere potest esse fides vera: qz
taliū opeꝝ habet habitū licet nō semp ha
beat actuz: sic beata virgo fide plenissima
videns filiū corā omni populo durissimis
verberib; lacerari: caputq; tremendū an
glis durissimis sp̄ntis p̄forari: crucis one
re grauari ⁊ tandē crucifigi: nihil agebat
pro liberatiōe filij v̄l defensione ipsius: qz
nō erat necessariū illū defensare: sed poti⁹
p̄ n̄ra redēptiōe necessariū erat illum pati.
iuxta illud Luc. xliij. Oportebat christū
pati ⁊c. Hauerat em̄ p̄ spiritū sanctū sic ef
se p̄destiatū fm̄ beneplacitū consiliū sum
me trinitatis cū q̄bus intelligebat filiū su
um penitus cōcordare: quorum volūtatī ⁊
ipsa v̄ltra oēs creaturas se p̄fectissime con
formabat. Secūdo iust⁹ a bono ope cessat
q̄n̄ scy illud eidē nō p̄uēit fm̄ statū suū: X
bigra. hominē ex malignitate q̄s occidat
⁊ cū iusticia poscat: iuste ad mortē cōdēne
tur: nihilomin⁹ tū euadit ip̄une: ⁊ v̄n̄ exul
esse debuerat libere ciuitatē inhabitat: sic
q; penit⁹ in eo iusticia peat: null⁹ tū hunc
absq; aucte v̄l nō fūato iuris ordīe pōt in
terimere ne iusticia peat: alioq̄n̄ veracit⁹ ⁊
criminalit⁹ homicida iudicaret: nā qui iu
stū cōdemnat ⁊ qui iniustū sine iuris ordī
ne cōdemnat vterq; mortaliter peccat: quia
p̄ceptū ē Deut. xvj. Iuste qd̄ iustū est exe
q̄ris. Dolere debet igit⁹ qui videt iusticiay
perire: ⁊ q̄tū pōt illi fauere nō tū de alteri
us officio se interponere. iuxta illd̄ Deut.
xxlij. Nemo mittet falcem in alienā mes
sem: quia per h̄ iusticia nō defensat s̄ iniu
sticia cumulat. Duobus em̄ malis scy errā
ti ⁊ corrigēti tertio adiūgit. s. q̄ iniuste cor
rigit. Hic ē Jobes recūbens sup̄ pect⁹ dñi ī
iudā traditorē sibi notificatū vidictā exer

tere noluit: nec dauid ī saul q̄rentē aīaz il
lius. Sed quid mirū cum nec iudici liceat
interficere quēpiam licet iuste iudicatū or
dīne iuris seruato nisi ⁊ hoc faciat intētio
ne recta. s. ad p̄seruandā iusticiā nō ad ex
ercendam vindictā p̄p̄riam ex liuore v̄l ad
adipiscendū alterius fauorē aut pecuniā
vel aliud quōcūq; cōmodū: alioquin ho
micida iudicaret in iudicio anime. Tertio
deniq; iustus cum viua fide cessat a bono
opere quādo cōpensatis singulis circūstā
tijs opus illud finem bonū habere nō p̄t:
licet de sui natura opus bonū esset: aut cū
p̄babilit⁹ p̄sumi posset vergi debere ī ma
lum finem: vt exempli grā: vitas in se bo
na est ⁊ sancta. p̄nitiosum tū est semp velle
verū dicere: qz dicit⁹ Eccl̄s. iij. Tempus ta
cendi est t̄ps loquendi: descēdat igit⁹ p̄di
cator in sermone ad p̄sonas ac eay defect⁹
pticulares aut ad dños vel p̄latos absen
tes seculares vel spirituales aut ad alios
clericos vel religiosos: ⁊ merā veritatē p̄
dicet om̄iq; ratioe ⁊ aucte dicta sua confir
met: tū quia in tali mō et in tali casu ad eā
nō p̄tinet talia p̄dicare sine fructu scanda
la generabit et extrema dementia labora
bit: qz fm̄ Hiero. frustra niti ⁊ nihil aliud
q̄ odium querere extreme demētie est. In
cuius argumentū dicit⁹ Ezech. iij. linguay
tuam adherere faciā palato tuo. ⁊ eris mu
tus nec quasi vir obiurgans qz domus ex
asperans est. Secūdo vero fides esse p̄tin
git in opere sine lumine intellectus ex di
uina sapientia p̄mittente: quia sunt quidā
iuste viuentes qui de fide vexatiōes horri
biles patiunt⁹ ac diuersis erroribus ⁊ fan
tasijs implicant⁹ quib; aliquādo videntur
vel totaliter assentire seu saltem de multis
articulis fidei dubitare licet a talib; mole
stari cordialiter doleant ac mente talibus
om̄ino p̄tradācant pro sua liberatiōe deū
suppliciter orant: ac interim bona opa m̄
plicare minime cessant: ⁊ p̄ ea defectum fi
dei supplere conant⁹ quē in intelligētia pa
tiunt⁹ qz si tale lumen fidei dominus v̄sq;
in finem reddere dissimilat in dubitabili
fide tenendum est eis in celū palmā mar
tyrij reseruatam: quia talis vexatiō men
tis est de durioribus afflictionibus vite p̄
sentis: tamē dicant cum apostolo. ij. Cor.
xij. Virtus in infirmitate perficitur: liben
ter igit⁹ gloriabor in infirmitatibus meis.
vt inhabitet ī me virtus christi: d̄ h̄ qz grā
agant qz in talibus tēptatiōib; p̄stituti sic

Impatienter patient in bonis opibus perseuerant. fecerunt enim quod suum est deo mentem suam fideliter pro posse preparando. Unde luminosam hanc fidem dominus ex inscrutabili suo iudicio sepius non vult homini dispensare: communiter tamen hoc contingit tribus de causis. Primo ex natura quae plerique patiuntur in cerebro passionem quam medici melancoliam vocant: quibus post orationes per talium liberationem frequenter ac post naturalia medicorum remedia nullum efficaciter remedium dari potest quod nihil curare nisi ponderare tales cogitationes: nec eas confiteri nisi generaliter: aliter enim ardenti igni lingua arida adhibere videtur ut extinguatur. Secundo ex culpa preterita ne scilicet relictis multis vitijs iam sibi iustus et perfectus esse videatur: ac in se confidens a divina confidentia cuius suo discrimine dānabilius elongetur. Tertio vero ex gratia ne scilicet post sublimia dona eis comunicata elati cadant sed in humilitate conservati semper in virtutibus uberius crescant sicut in simili casu de se dicit apostolus. ij. cor. xiiij. Ne magnitudo revelationum extollat me datur est mihi stimulus carnis etc. et sequitur. Nam virtus in infirmitate perficitur. libenter igitur gloriabor in infirmitate etc. Tertio denique fides esse contingit tam in intellectu quam in affectu et effectu: ita quod ratio suo vivifico et intellectu illuminat et affectum vivificat: ac semper vivere per effectum manifestat. Quam fidem diffinit apostolus ad hebraeos. xj. dicens: Fides est substantia rerum sperandarum id est fundamentum substantias edificandi spiritus rituali: quod est gratia et gloria vel causa subsistendi in nobis res sperandas: scilicet bona futura in quantum scilicet est inchoatio quaedam future beatitudinis: quia fides est prima virtus infusa sicut in alijs rebus: prima pars rei dicitur quaedam modo substantia eius: res autem sperande continetur in ipsa beatitudine cum sit status omnium bonorum aggregatione perfectus: ut dicitur iij. de consolatione. Sequitur argumentum non apparentium: quod obiectum fidei est veritas non visibilis cui firmiter fides adheret: non ex rei evidentia sed ex auctoritate divina. Ad la.

Deo
De fide quomodo prelati et clerici et laici tenentur ad illam explicite credendam vel etiam profitendam: Sermo VIII.

Non habebis deos

alienos coram me. Exo. xx. Quia in his verbis instruit nos deus ad fidem immaculatam unius dei cui firmiter

credendo adherere debemus. ideo nunc de eadem in particulari persequamur. Sed quia si des ut dicit Jacobus in canonicali ne operibus mortua est. Summe pensandum est a nobis qualiter fidem exigat a nobis deo cum mittens in omnem terram apostolis suis pretestatus sit: Qui crediderit et baptisatus fuerit salvus erit. Ad cuius evidentiam sciendum quod tres sunt gradus fidei. Primus est credere deus esse: quod etiam demones credunt: unde Jacobus in canonica: Tu credis quia unus est deus bene facis et demones credunt et contremiscunt: nec fides illa sufficit ad salutem. Secundus gradus est credere deo. id est credere verum esse omne quod deus dicit quod et mali faciunt: sic et nos credimus homini quod verum dicat: nec hoc sufficit ad salutem. Tertius gradus est credere in deum: id est secundum Augustinum. credendo amare et credendo in eum ire. credendo ei adherere et eius membris incorporari. Et solum per hanc fidem iustificatur impius: ut patet de pe. di. ij. c. charitas est aqua. unde dicit textus decretalium quod firmiter credere debemus immobiliter scilicet inherendo fidei. Emerunt Bull. de monte lau. incle. vna. de sum. trinit. dicit: quod aliqui quos non credit ex infirmitate animi: id est debilitate non tamen pertinacius insistent et tunc non est hereticus: immo si recedit ab illa dubietate resistendo illi meretur sicut meretur coheredo primos motus et stimulos carnis: ut patet vj. di. c. sed pensandum. r. c. non est peccatum. si tamen pertinaciter insisteret esset hereticus: ut extra de here. c. dubius. Nec liquet de probatur: extra de sum. trinit. c. damnatum. In fine ibi enim non damnatur Joachim abbas: licet erroneum dixerit: quia corrigi paratus fuit et ecclesie determinationi se subiecit: unde ille tamen heresi dicitur inherere pertinaciter: qui non est paratus corrigi ad mandatum superioris. Ex his patet quod pertinacia et obstinatio requiruntur ad heresim. Hic dicit Heilinandus hystoriographus: quod licet papas fuerit auctor hereticorum qui dicuntur ciliaste: id est millenari: non tamen inter hereticos sed inter sanctos in martyrologio computatur: similiter nec hyrenus lugdunus. nec victorinus pictaviensis. heretici appellantur qui gloriosi martyres fuerunt: et tamen in hac opinione papam secuti sunt. Multi namque sancti simpliciter in aliquibus errorasse leguntur: sicut beatus Cyprianus de hereticis rebaptisandis: qui tamen error eis non imputatur propter ceteras virtutes que in eis excellabant: et quia non ex pertinacia et animi

obstinatioe sed ex ignorantie simplicitate errabant: et sic nullus iudicatur hereticus nisi qui vult esse secundum doctores. Refert etiam Celsarius quod cum multi heretici fuissent ducti ad ignem unus illorum penitentia ductus dubitare cepit si penitentia sibi proficeret. et cum confortatus a quodam fidei confiteri inciperet quatenus procedebat in confessione tantum minuebat ignis in quo comburi debebat: confessioeque completa perfecte ac abnegatis erroribus ignis extinctus est ex quo non fuit peritiam sed ductibus ad penitentiam. Ad maiorem autem eundem tenentur primo queri potest: utrum laici teneantur ad sciendum et credendum omnes articulos fidei quos continet symbolum apostolorum ac per hoc scire symbolum. Ad hoc respondet glossa extra de sum. tri. c. firmi. et Jo. an. in nouella. super ea. quod articulos fidei debent laici scire et credere saltem implicite. Credere autem implicite est credere quicquid ecclesia credit. Theologi tamen dicunt quod laici tenentur explicite scire et credere articulos in symbolo positos de humanitate christi et nullus excusari potest de ignorantia: quod de istis ecclesia solennizat quolibet anno. Primo de conceptione ex spiritu sancto in annuntiatione dominica. Secundo de natiuitate christi in natiuitate eiusdem. Tertio de passione in pasche. Quarto de descensu ad inferos et sepultura in vigilia pasche: cuius pulsatio omnium campanarum in die sabbati signat tripudium et gaudium sanctorum patrum in limbo quod habuerunt de descensu christi ad inferos. de resurrectione in die pasche. de ascensione in die ascensionis. de iudicio in aduentu domini. Sed articulos de diuinitate positos in symbolo non tenentur simplices scire et credere nisi in generali sic breuiter tangit symbolum apostolorum. et omnia particularia vel specialia credere implicite hoc est credere omnia illa que sancta mater ecclesia tenet et credit. et quicunque fuerint requisiti spiritum tenentur consentire et in nullo contradicere. unde intantum valet illa fides implicita laico quod si naturali ratione motus dicat patrem maiorem vel filio priorem. vel quod tres persone sunt ab inuicem distantes vel aliquid simile non est hereticus nec peccat dum sic credat: quod credit ecclesiam sic credere et opinionem suam fidei ecclesie semper supponit nec suam defendit errorem. et patens sit corrigi: quod licet sic opinetur: illa tamen opinio non est fides sua sed fides ecclesie: secundum Innocentium. Et dicit Hostius. quod istud remedium non admitteretur in casu quo ore se dicit credere et operibus negat: ut patet. xi. q. iij. c. estimat quidam. ubi persequitur textus quo factus

deus negatur: Unde quicquid propter contemptum ecclesiastice censure aliquis etiam laicus ut hereticus condemnatur: quod implicite fauere videtur hereticis: ut patet extra de here. c. excoicamus. j. s. j. Ceterum de laico sic implicite credente dicit quidam theologus quod talis laicus potest ex hoc mereri male credendo. ut si simplex homo credit aliquid hereticum eo quod sic predicat suus prelatus quatenus magis hoc credit tantopius meretur. quod tenet. De de aliiaco quodam episcopus cameracensis. postea cardinalis in sua questione quam de conscientia erronea parisius disputauit. et hoc est verum dummodo talis laicus per sua simplicitate de illo articulo non tenetur habere fidem explicitam: ut verbi gratia: quod pater in diuinis est maior filio et talis habeat conscientiam quod tenetur credere prelato suo sic asserenti: tunc in illo casu conscientia illa erronea non est peccatum imo meritum: et huic opinioni concor. De. dicens: quod quod talis bona voluntate assentit scilicet propter obedientiam prelati et propter reuerentiam ecclesie dei: et recte credit in vniuersali: et quis erret in particulari hoc tamen est errore inuincibili tunc excusatur et meretur: hec ille. Secundo vero queri potest de clericis curatis et episcopis quomodo obligantur fidem scire et credere cum ipsi maioris sint capacitatis. Ad hoc respondet Inno. et Jo. an. in nouella. quod simplices clerici si pauperes sunt quod non possunt emere libros nec propter paupertatem vacare studio theologico: tunc possunt sine peccato vacare alteri studio: puta iuris vel medicine ex causa licita ut inde viuatur: et tunc sufficit quod credant implicite sicut laici: tenentur tamen aliquantulum plus scire quam laici: puta quod in sacramento altaris conficitur verum corpus christi: quod in hoc quotidie versantur. Si vero tam diuites sunt quod habent expensas et magistrorum tunc peccant nisi plus proficiant in distincta cognitione fidei. et in hoc habet discernere sacerdos qui eis infligit penitentiam: quare non student: hec et alia ponit ibidem Jo. an. Porro curati et similes prelati tenentur excedere mensuram illam fidei eo quod curam animarum habeant: debent enim scire articulos fidei distincte et explicite que continentur in symbolo: Credo in unum deum. et in symbolo: Qui cumque vult saluus esse. ut. xxxviij. di. c. j. et sequenti. ubi dicitur: quod presbiteri in parochiis ordinantur libellum officialium ab episcopo suo recipiant: ut ad ecclesias sibi deputatas instructi accedant et episcopi vero tamen scire debent quod de eis omni potestatem rationem reddere possunt. ut. e. di. c. oes. Et hoc est proprie explicite scire scilicet scire alios articulos

40

de clerico et episcopo

fidei explicare distinguere et defendere. sufficit tamē q̄ hoc faciāt deliberatiōe p̄habita etiā si oportuerit cū aliorū cōsilio: s̄ ille. Ex his etiā patet q̄ tria sūt symbola fidei. Primum ē illud qd̄ cōmuniter dicit̄ a fidelibus tam clericis q̄ laicis: et factū est ad fidei instructionē et fuit editū quando fides nōdum fuit p̄palata: ideo apostoli cōgregati fecerūt symbolū: id est collectionē credendorū vt homines instruerent̄ in fide. et quia fides nōdū erat p̄palata: ideo secreta dicit̄ in ecclia et in p̄ncipio diei et noctis: scz prima et cōpletorio ad designandū q̄ in ortu p̄speritatis et ī occasu aduersitat̄ debet se quis firmiter tenere. Postea x̄o qz multi errores emerferūt p̄pter quedā difficilia que in illo symbolo fuerūt. ad eius explanationē editum est symbolū nicenū a trecentis et decē et octo patribus. i. ep̄is: vt patet. xv. di. c. canones. et fiūt ibi aliq̄ additiones declarantes fidei veritatē in primo symbolo contentā: vt patet cōferenti vnū ad aliud qd̄ symbolū in niceno cōsilio factum fuit p̄pter grecos q̄ credebāt q̄ spiritus sanctus nō p̄cederet ab vtroq̄: vt patz de cōse. di. v. c. penl. et vlti. qd̄ etiā alte cantat̄ in missa post euāgelium: qz tūc fide p̄palata hora est p̄dicatiōis et expositiōis euāgelij. Proinde in illis symbolis nihilominus implicite quedā cōtinebant̄ q̄ p̄pter vrgētes hereses oportebat explicari. et t̄o tertium symbolū additū est: scz athanasij patriarche alexandrinī q̄ se specialit̄ cōtra hereticos opposuit et innumeras p̄secutiōes sustinuit: et est symbolū tanq̄ ab ecclia cōfirmatū. et ideo iam q̄si expulsis hereticorū tenebris illucescēte fidei veritate cantat̄ ī p̄ma. s̄. Quicūq̄ vult saluus esse. sed vobis vltimis omissis reuertamur ad declarationē p̄mi p̄sequēdam. Tertio queri pōt quot sunt articuli fidei. Ad hoc dicendū q̄ si respectus habeat̄ ad illos qui p̄mū symbolū tradiderūt sic sunt duodecim s̄m numerū ap̄loz. Si x̄o cōsideremus ea que radicaliter sunt credēda tūc sūt quattuordecim quoz. vij. p̄tinet̄ ad diuinitatē: et. vij. ad christi hūanitatē quos oīs xp̄ianus tenet̄ credere et scire. et ideo vnusq̄sq̄ symbolū illud tenet̄ addiscere et quotidie dicere in recognitionē xp̄iane fidei. hinc parētes instruere debēt pueros suos vt sciāt p̄ater noster. Ave maria. Credo in deū. qd̄ si nō fecerint obligant̄ ad hoc etiā patrini: quia dum in baptismo puerum tenent eis

insungit̄ vt in his pie puerū instruant vel instrui faciant. vnde indicit̄ eis hoc ipsum de cōse. di. iij. c. monachi. vos ante omnia tam viros q̄ mulieres qui in baptismo filios suscipitis: moneo vt vos cognoscatis fidei iussores apud deū extitisse p̄ illis quos nisi estis de sacro fonte suscipite: ideo semp̄ eos admonere debetis vt castitatem custodiant: iusticiā diligant: charitatē teneant. ante omnia symbolū et orationē dominicā vos ipsi tenete: et illis quos exceptistis ostēdite. in cuius vltimo argumentū dicit̄ iij. di. c. ante viginti dies baptismi ad purgationis exorcismū cathecumini currant. in quibus viginti diebus oīno symbolū qd̄ est: Credo in deū. specialiter doceant. et. c. sequē. generale p̄ponit edictū: dicens: symbolū placuit et vno die ab omnibus ecclesiis id est ante octo dies dñice resurrectionis publice ī ecclie cōpetētibus p̄dicare: glo. id est intellectū discretiōis h̄ntibus. Quarto q̄ri potest: vtrum auditores diuersarū opinionū et diuersorū magistrorū tenentium diuersas opiniones excusent̄ a peccato erroris si opiniones suozū magistrorū sequantur. cum eūm dicat dñs Math. xxiij. Super cathedrā moysi sederunt scribe et pharisei oīa que dicūt vobis seruate et facite. m̄to ergo magis seruanda vident̄ q̄ tradunt̄ a doctoribus sacre sc̄pture. Ad h̄ r̄ndet sanctus L. bo. in quolibetis q̄ diuerse opinionēs doctorū sacre scripture q̄ nō p̄tinet̄ ad fidē et mores bonos absq̄ piculo ab auditoribus ex vtraq̄ pte teneri possunt: qz tunc habet locū qd̄ apl̄us dicit̄ Roma. xiiij. Vnusq̄sq̄ ī suo sensu abūdat. In his x̄o q̄ p̄tinent ad fidem et bonos mores nullus excusat̄ si sequat̄ erroneam opinionē alicuius magistrī quia de talibus dicit̄ Math. xv. Cecus si ceco ducatū p̄stat ambo ī foueam cadunt. In talibus eūm ignorātia nō excusat alioquin īmunes fuissent a peccato qui secuti sunt opinionē arrij: nestorij et aliorū heresiarcharū. Nec potest auditor excusationē habere p̄pter simplicitatē si sequat̄ in talibus opinionē erroneā: qz in rebus dubijs nō est defacili p̄standus assensus quinimo vt dicit̄ Aug. in. iij. de doctrina xp̄iana. Cōsulere debet aliquis regulā fidei quam de sc̄pturarū plantioribus locis et ecclesie auctoritate accepit: q̄ ergo assentit opinionī alicuius magistrī cōtra manifestū scripturę testimoniū siue contra id quod publice tenet̄ s̄m auctoritatē ecclie nō pōt excusari

et ceteris opinionibus magis
trax

40
 ab erroris vitio. Quinto queri potest, utrum
 confessio fidei sit necessaria ad salutem: profer-
 tim cum illud videtur ad salutem sufficere pro
 quod homo attingit finem virtutis: sed proprius
 finis fidei est coniunctio humane mentis ad
 veritatem divinam quod potest esse sine exteriori
 confessione. Ad hoc respondet sanctus Thomas, secunda
 2^a. q. liij. quod ea que sunt necessaria ad salutem ca-
 dunt sub preceptis divine legis: confessio autem
 fidei cum sit quedam affirmatiuum non potest ca-
 dere nisi sub precepto affirmatiuo. Unde eo-
 modo est de necessarijs ad salutem quo cadere
 potest sub precepto affirmatiuo divine legis.
 Precepta autem affirmatiua non obligant ad
 semper licet se obligent: sed pro loco et tempore et secundum
 alias circumstantias debitas secundum quas oportet
 actum humanum limitari ad hoc quod fit actus virtu-
 tis: sic ergo profiteri fidem non semper nec in quolibet
 loco est de necessitate salutis: sed ali-
 quo loco et tempore. scilicet quando per omissionem homini con-
 fessionis subtraheret honor deo debitus vel
 etiam utilitas proximis impedenda: puta si quis
 interrogatus de fide taceret: et ex hoc cre-
 deretur quod non haberet fidem: vel quod fides non
 esset vera vel alij per eius taciturnitatem auer-
 terentur a fide. In homini enim casibus confessio
 fidei est de necessitate salutis. Quod si obij-
 citur illud quod vergere potest in scandalum
 et perturbationem aliorum non est necessarium ad
 salutem: quia dicit apostolus. i. Cor. x. sine offensione
 estote iudeis et gentilibus et ecclesie dei: sed per con-
 fessionem fidei infideles quibus ad perturbationem
 provocantur. Ad hoc respondet ibidem: quod si
 turbatio infidelium oritur de confessione fidei
 manifesta absque utilitate fidei et fidelium
 non est laudabile in tali casu fidem publice
 profiteri: quia est contra illud matthei. vij. Nolite
 sanctum dare canibus neque margaritas spar-
 gere ante porcos ne querserint dirupant vos: sed
 si utilitas aliqua fidei speretur aut necessi-
 tas assit contempta turbatione infidelium de-
 bet homo publice fidem profiteri. Denique si
 fides catholica si debet esse una: in aliquo ne-
 cesse est quod sit integra: quia si quis errat in uno
 iam non habet fidem etiam in formam: quod sic patet
 secundum Thomas, ibidem. q. v. quia formale obiectum fi-
 dei est veritas prima secundum quam manifestatur in sa-
 cris scripturis et doctrina ecclesie quicunque ergo
 non inhereret sicut infallibili et divine regu-
 le doctrine ecclesie que procedit ex veritate pri-
 ma in sacris scripturis manifestata ille non
 habet habitum fidei: sed ea que sunt fidei alio-
 modo tenentur per fidem: quia de his que ec-
 clesia docet que vult tenet: et que non vult

non tenet: et sic per fidem non inheret ecclesie
 doctrine sicut infallibili regule: sed inheret
 proprie voluntati et opinioni per quam tenet ali-
 quos articulos fidei ad libitum proprium. Et si
 mortale peccatum contrariatur charitati sic discre-
 dere unum articulum contrariatur fidei: et ideo si
 charitas non remanet in homine post unum
 mortale: sic nec fides postquam discredidit unum
 articulum fidei. Ad laudem dei.

De effectu fidei et infidelitate gen-
 tiliu: iudeorum et hereticorum: et utrum
 heretici sint tolerandi: Ser. IX

Non habebis deos

in alienos coram me. Exod. xx. Dicit
 Aug. sermone. xxij. quod fides appel-
 ta est ab eo quod fit: due sillabe sonant cum
 dicitur fides. Prima sillaba est a facto: secunda
 a dicto: interrogo te utrum credis: dicitis: cre-
 do: fac quod dicitis et fides est: alioquin ut dicit
 Iaco. ij. c. Fides sine operibus mortua est. imo
 ut dicit Aug. li. de charitate: cum dilectione
 fides christiani est sine dilectione fides demo-
 nis: etiam demones credunt et tremiscunt:
 super quod verbo dicit Aug. utinam quod demones
 iudicent sic homines agnoscerent saluatore. Est
 enim demonibus remunerator malorum tantum: et ideo
 merito timet: hominibus vero tantum malorum quam bo-
 norum ut ei timorem reddam et amorem. Pro quo
 sciendum: quod ut tangit Aug. li. de sacramentis:
 tria sunt que ab initio et ante aduentum christi
 et post ad salutem obtinendam necessa-
 ria fuerunt scilicet fides et sacramenta fidei ut
 baptismus: confessio et similia et opera bo-
 na in charitate facta: que tria ita sibi inui-
 cem conectuntur: quod salutis effectum habere
 non possunt si simul non fuerint: quia nec fides
 meritum habet si dum potest operari neglexerit
 nec opus bonum est aliquid si sine fide cha-
 ritate formata factum fuerit: et rursus fides
 operans hominem sanctificare non sufficit si eam que
 in sacramentis dei constat sanctificationem reci-
 pere contemnit. Et ideo dicit Iaco. ij. c. Si fi-
 dem dicat quis se habere opera autem non
 habet nunquid poterit fides saluare eum. Ex
 quibus verbis elicitur quod duplex est fides.
 una in intellectu: et altera in operatione: mul-
 ti sunt enim qui dicunt se nosse deum: factis
 autem negant. De quibus dicitur. ij. Pet. ij. melius
 erat illis viam non cognoscere iusticie quam per
 agnitionem retrosum conuerti ab eo quod
 illis traditum est sancto mandato: quia flu-
 unt eis posteriora peiora prioribus: qui ergo cu-
 6 iii

fides
 tria sunt
 ad salutem

70
inve p
no fidei
rā bonorū oporē nō habet fidē nō habet: et est infideli deterior. Quapropter duo reor esse psequenda scz de effectu fidei et de peccato infidelitatis. Pro primo qrit doctoꝝ sanctoꝝ secūda 2°. q. vij. vtrū scz timor sit effectus fidei sicut dicit Jac. ij. Demones credunt et tremiscunt. Ad hoc respondet: q timor est quidā motus appetitiue virtutis: omnium ergo motus appetitiuorū principium est bonū vel malū apprehensū: quia oportet q timoris et omnium appetitiuorū motuū principium sit aliqua apprehensio: p fidem igitur sit in nobis aliqua apprehensio de quibusdā malis penalib⁹ q fm iudiciū diuinū inferunt: et p hunc modū fides est causa timoris quo qd timet a deo puniri q est timor seruilis. Est autē et causa timoris filialis quo quis timet separari a deo: vel quo quis refugit se deo cōparare reuerēdo ipm in q̄tū p fidē hanc estimationē habemus de deo: q sit quoddā imensū et altissimū bonū a quo sparari pessimū et cui vel le equari est malū: sed primi timoris scz seruilis est causa fides informis. secūdi vero timoris est causa fides formata q p charitatē facit hominē deo iherere et illi sbijci.

70
purificatio
eb.
Secundo querit ibidē vtrū purificatio cordis sit effectus fidei: sicut innuere videtur Act. xx. Fide purificās corda eorum: Ad hoc rñdet q ipuritas vniuscuiusq̄ rei consistit in hoc q rebus vilioribus immiscetur: non em̄ dicit argentū impurū esse ex p̄mixtione auri p quā melius credit: sed ex p̄mixtione plūbi vel stanni: Manifestū est autē q rationalis creatura dignior est omnibus tēporalibus et corporalibus creaturis: et ideo impura reddit ex hoc q tpalibus se subijcit p amorē: a qua qdē ipuritate purificat per modū cōtrariū dū scz tendit in id qd est supra se scz in deū in q motu primū principium est fides: accedētē autē ad deū oportet credere: vt habet ad heb. xi. et ideo primū principium purificationis cordis est fides: que si pficiatur p charitatem pfectā purificationē causat: si vero remanet fides informis tūc excludit quādā turpitudinē sibi oppositā scz impuritatem erroris. Pro secūdo p̄ncipali qrit doctoꝝ sanctus secūda 2°. q. x. vtrū infidelitas sit peccatū: p̄sertim cū nullus peccat in eo qd vitare nō potest: quia omne peccatū est voluntariū: sed non est in hominis potestate q infidelitatem vitet quā vitare nō pōt nisi fidē habēdo: dicit em̄ apls ad Ro. iij. Quomō

credēt q nō audierūt: quomō autē audient sine p̄dicāte. Ad hoc rñdet q infidelitas dupliciter accipi potest. Vno modo fm purā negationē vt ex hoc solo qd dicat infidelis eo q nō habet fidē: sicut in illis q nihil audierūt de fide: et tūc infidelitas non habet rationē pcti s̄ magis pene: qz talis ignorātia diuinoꝝ ex pctō p̄mi parētis est secuta: q ergo sic sunt infideles dānant qdē pena sensus prop̄ alia peccata si que fecerunt que sine fide remitti nō possūt: nō autē dānant p̄pter infidelitatis peccatum nisi pena dāni tm̄. Hinc dñs dicit Job. xij. Si nō venissem et locutus eis nō fuissē peccatū nō haberent. qd exponēs Aug. dicit: q loquit de illo peccato quo non crediderūt in christū. Alio modo pōt infidelitas itelligi fm cōtrarietate fidei: qz scz aliq̄s repugnat auditui fidei: vl etiā ipam p̄tenit. fm illud Esa. l. Quis credidit auditui nostro. et in hoc p̄rie pficit infidelitatis rō et fm h̄ infidelitas est pctm̄: et oritur ex superbia: ex qua cōtingit q aliq̄s intellectū suū nō vult subijcere regulis fidei et sano intellectui patrū: Vñ dicit Grego. xxxj. mora. q ex inani glia oriūt nouitatū p̄sumptiōes.

70
70
Secūdo qri pōt vtrū infidelitas q pctm̄ reputat sit maximū pctōꝝ: p̄sertim cū illō qd diminuit vl excusat peccatū nō videtur maximū peccatōꝝ: s̄ infidelitas diminuit vl excusat peccatū: qz dicit apls: Fui blasphemus et p̄secutor et p̄tumeliosus: s̄ misericordiā p̄secutus sum: qz ignorās feci in incredulitate. Ad qd rñdet doctoꝝ. sc̄tus ibidem: q omne peccatū formalit̄ consistit in a uersione a deo: et ideo tanto aliq̄d peccatū graui⁹ est qnto p ipm homo magis a deo separat. p infidelitatem autē maxime elongatur homo ab eo: qz nec veraz dei cognitio nē habet: p falsā autē cognitionē ipius nō appropinqt ei s̄ magis ab eo elongat: nec eē pōt q q̄tū ad aliq̄d deū cognoscit q falsam op̄inōēz de ip̄o habz: qz id qd ip̄e op̄inat nō ē de⁹: et ideo manifestū ē q pctm̄ infidelitatis ē mai⁹ oib⁹ pctis q p̄tingūt ex p̄uersitate moꝝ. Vñ licet peccatū infidelitatis ex pte ignorātie habet a materia rationem excusatiōis: et maxie qñ qd ex malicia non peccat: sicut fuit in apostolo paulo ex hoc tamen quando habet reuissum ad ea q sunt fidei habet rōnē pcti grauissimi: qd tm̄ peccatū aggrauat s̄z dñaz et gradū infidelitatis nā fm op̄atiōēz infidelitatis ad fidē sūt tres species infidelitatis: quia cuz infidelitatis

infidelitas auctoꝝ vtrū p̄ctōꝝ

peccatū cōsistit in renitendo fidei hoc pōt
 ptingere tripliciter: vel em̄ renititur fidei
 christiane nō dum suscepte: et talis est infi-
 delitas paganorū gentiliū et similiū: et in-
 finus gradus in malicia: aut renitit chri-
 stiane fidei suscepte in figura dūtaxat et ta-
 lis est infidelitas iudeorū: et est medi⁹ gra-
 dus vel renitit fidei christiane iam susce-
 pte in ipsa manifestatiōe veritatis et talis ē
 infidelitas hereticorū que est pessima inter
 om̄ia: nam sicut grauius peccat qui nō im-
 plet qd̄ p̄misit q̄ si nō implet qd̄ nunq̄ p̄-
 misit: sic grauius pctm̄ ē infidelitas here-
 ticorū qui p̄fitent fidem euāgelij et eidem
 renstunt ipam corrūpentes q̄ iudei qui fi-
 dem euāgelicam nunq̄ susceperūt: s̄ q̄ su-
 sceperūt ei⁹ figurā in lege veteri quā male
 interpretantes corrūpūt: ideo iporū infideli-
 tas est grauius peccatū q̄ infidelitas gen-
 tiliū qui nullo mō fidem euāgelij suscepe-
 runt. Deinde queri pōt. Atrū infideles
 et eorū ritus sunt tolerādi: p̄sertim q̄ vt di-
 ctum est tales grauiissime peccāt tam ī infi-
 delitate q̄ in ritu eos. s. seruando: s̄ pecca-
 to p̄sentire videt̄ qui nō p̄hibet cū tñ p̄hi-
 bere pōt: vt habet̄ in glo. ad Ro. j. sup il-
 lud: Nō solum qui faciūt sed qui p̄sentit̄
 facientib⁹. Hinc vt narrat Aug. xvij. d̄ ci.
 dei. christiani p̄ncipes templa idolorū pri-
 mo claudī et postea dirui fecerūt ne. s. d̄ ce-
 tero idolatriā exercerent infideles. Ad h̄
 r̄idet doctor sanct⁹ sc̄da 2. q. x. et xj. spar-
 sim q̄ humanū regimē deriuat̄ a diuīno re-
 gimine et illud imitari debet: deus aut̄ q̄-
 uis sit on̄ipotēs et summe bon⁹ p̄mittit ali-
 qua mala fieri in vniuerso q̄ tamē p̄hibere
 posset ne eis sublatis maiora bona tollerē-
 tur vl̄ etiā peiora mala sequerent̄: sic etiā
 in regimine humano illi qui p̄sunt ratiōe
 aliqua mala tolerant ne aliqua bona īpe-
 dian̄: vel etiam ne aliqua peiora mala in-
 currant̄. sicut Aug. dicit̄ in. ij. de ordine: au-
 fer meretrices de rebus humanis et turba-
 bis om̄ia libidinibus: vnde ritus gentili-
 um et infideliū qui nihil virtutis vel utili-
 tatis afferūt: licet nō sint aliquallit̄ tolerā-
 di: tñ ad vitandū scandalū vl̄ discidiū qd̄
 ex hoc puenire posset vel etiā p̄pter amo-
 uendū salutis impedimentū eorū qui pau-
 latim sic tolerati p̄uertunt̄ ad fidem tole-
 rari p̄nt: p̄pter hoc em̄ tā hereticorū q̄ pa-
 ganorū ritus aliqui tolerauit ecclesia quādo
 erat magna infideliū multitudo: similr̄ iu-
 dei et eorū ritus sunt tolerādi qui ex h̄ q̄ ri-

tas suos obseruant in quib⁹ olīm p̄figura-
 batur veritas fidei quā tenemus h̄ bonū
 puenit q̄ testimoniū fidei n̄re habem⁹ ab
 hostibus et q̄si in figura nobis rep̄ntat̄ qd̄
 credimus. Verūtū si querit̄: vtrū hec he-
 retici sunt tolerandi: r̄ndet̄ ibidē q̄ in eis
 duo sunt cōsiderāda. Anū ex pte iporū sc̄z
 peccatū p̄ qd̄ meruerunt nō solum ab eccle-
 sia p̄ excōicatiōem separi: sed etiam a mun-
 do p̄ mortē excludi: q̄ grauius est corrum-
 pere fidem p̄ quā est anime vita q̄ falsare
 pecuniam p̄ quā vite corporali subuenit̄.
 Si ergo falsarij pecunie vel alij malefacto-
 res statim p̄ seculares principes iusti mor-
 ti tradunt̄: multomaḡ heretici statim q̄si
 d̄ heresi p̄uincunt̄ p̄nt nō solū excōicari: s̄
 etiam iuste occidi. Sc̄dm̄ aut̄ est ex pte ec-
 clesie. s. misericordia ad errantiū p̄uersio-
 nem: et ideo nō statim damnat̄ sed post pri-
 mā et sc̄dam correptiōem: iux̄ illud apli ad
 Titū. iij. dicit̄: hereticū hoīem post p̄mā
 et sc̄dam correptionē deuita q̄ subuersus ē
 qui h̄mōi est. Unde si post sc̄dam correpti-
 onem adhuc p̄tinax̄ inuenit̄ tunc: ecclesia d̄
 eius p̄uersiō ē nō sperans aliorū salutē p̄ui-
 det illum ab ecclesia p̄ excōicatiōis sn̄iam
 separādo et vlt̄erius eum iudicio seculari
 ad exterminandā a mūdo p̄ mortem relin-
 quēdo. Dicit̄ em̄ Hiero. et habet̄. xvij. q.
 iij. abscindende sunt putride carnes et sca-
 biofa ouis a caulis repellenda ne tota do-
 mus massa corpus et pecora ardeat corru-
 pas̄ putresceat̄ intereat. Arrius in alex-
 andria vna scintilla fuit sed q̄m nō statim
 oppressa est totā vrbem ei⁹ flāma popula-
 lata ē. Hinc est q̄ primo reuertētes ab he-
 resi ecclesia nō solū recipit ad penitentiā sed
 etiā cōseruat eos in vita et etiā ex sp̄ali gr̄a
 in bonis t̄p̄alibus et ecclesiasticis dignitati-
 bus aliqui it̄er̄ restituit p̄ bono pacis si de
 p̄uersi videant̄: si tñ recepti relabunt̄ hoc
 videt̄ esse signū incōst̄antie eorū circa fidē:
 et ideo vlt̄erius recipiunt̄ quidē semp̄ ad
 penitentiā nō tñ liberant̄ a sn̄ia mortē nec
 p̄seruant̄ in bonis t̄p̄alib⁹. Deniq̄ licet
 fides christiana fuerit vnica et sola porta
 eterne salutē: nō tñ om̄i fides erit deo gra-
 ta vel nobis salutifera: q̄ q̄rundā pei⁹ sor-
 descit ī fide p̄uersitas q̄ aliorū infidelitas.
 p̄pro quo sciendū: q̄ duplex ē fides. Vna
 dicitur mortua vel informis: que sc̄z non ē
 formata diuina charitate: dicit̄ enim mor-
 tua quia on̄ipotēs est ad eliciendū act⁹
 meritorios vel etiam actus arduos: q̄ si

In hereticis
 tollerantur

Beo d̄

In infidelibus sunt tollerandi

aliquando elicit opera ardua v[el] etiã opera
alia de genere bonor[um] n[on] t[ame]n s[un]t meritozia:
cuius ratio est: q[ui]a licet facit aliq[ui]d bonu[m] n[on]
t[ame]n hoc facit p[ro]pter deũ: vel si facit p[ro]pter de-
um n[on] t[ame]n deus est principal[is] causa mouens
ad illud bonu[m] p[er]ficiendũ: sed aut aliq[ui]d in /
c[on]modu[m] euitandũ v[el] c[on]modu[m] c[on]sequendũ
in t[em]p[or]e v[el] eternitate ad q[ui]d t[er]dit natura vel
fides informis: *Uñ. j. Coz. xij. Si habue-
ro omnẽ fidẽ. glo. id est p[er]fectaz fidẽ: ita vt
m[ot]es trãsserã: id est trãsserri a deo impe-
trẽ sicut Alex. qui fide potuit m[ot]es caspi
os c[on]iungere et iudeos intus includere: vt
refert Josephus. Sequitur. Charitatẽ autẽ
n[on] habuero nihil mihi p[ro]dest: scz ad vitam
eternã. Alia vero fides dicit[ur] viua p[er] simili-
tudinem: q[ui]a sicut illa dicunt[ur] viuere q[ui] ex se
m[ot]u[m] et operationẽ habet: sic illa fides vi-
ua dicit[ur] q[ui] p[er] dilectionẽ opat[ur] et t[er]dit in deũ
faciẽs n[on] solũ illud q[ui]d deus vult s[ed] vt de[us]
vult: scz p[ro]sciẽtia pura et int[er]iõre recta. Ad
laudẽ dei.*

trouit p[er] 29
De sex primis articulis fidei et
quinq[ue] penis inferni s[ecundum] poetas:

Sermo X

Non habebis deos

N alienos Exo. xx. discussis vt cum-
q[ue] de diuersitate credentiũ et edi-
tione triũ symbolor[um] effectus fidei g[ra]tia bre-
uitatis ad articulos fidei put[ur] s[ecundum] ordines
in symbolo ap[osto]lor[um] p[er]tinẽt succincte deluci-
dãdos stilum p[er]uertam[ur] q[ui] ponunt. xij. s[ecundum]
num[er]os. xij. ap[osto]lor[um] ad q[ui]s o[mn]es alij reducun-
tur. Quor[um] primũ ponit Petr[us]. Credo
in deũ. p. o. cre. ce. et terre. vbi breui verbo
multa p[er]cludit. Dicendo nãq[ue] credo. i. fide
s[er]uõ charitate formata in deũ: in q[ui] õsõdit
vnitate essentie. Et ideo ad maiorẽ instru-
ctionẽ simpliciũ adiungit vnus in alio sym-
bolo: q[ui]a licet trinitas sit in p[er]sonis: est tamẽ
vnitas in essentia: sicut anima vna est in es-
sentia tres habẽs potẽtias: de q[ui] trinitate
et vnitate dicit Aug[ustinus]. vj. de tri. in s[um]ma tri-
nitate t[ri]n[is] est vna q[ui] t[ri]n[is] tres siml[iter] sunt: et nec
plus aliq[ui]d sunt due q[ui] vna res et in se infi-
nita sunt: ita et singula sunt in singulis: et
omnia in singulis: et singula in omnib[us]: et
omnia in omnib[us]: et vnũ omnia. Si queris
argumen. Bern[ardus]. in s[er]mone de trinitate. Re-
spõdet. inq[ui]rere de s[um]ma trinitate p[er]uersa
curiositas est: credere et tenere sicut eccl[esi]a
sancta tenet fides et securitas e[st]: videre au-

tẽ eã sicuti est p[er]fecta et summa felicitas est.
Dic[itur] t[ame]n Aug[ustinus]. de verbis d[omi]ni: videm[us] solem
in celo currentẽ: fulgentẽ: calentẽ: similiẽ
ignis tria habet: s[ed] est motu[m]: lucẽ et feruorẽ:
diuide ergo si potes o arriane solẽ v[el] ignẽ
et t[un]c demũ diuide trinitatẽ: dic[itur] ergo vnũ
deũ s[ecundum] Jo an. ne d[omi]n[us] trinitatẽ: trinitas
pugnã: pugna vero corruptioẽz iduceret.
Dic[itur] inq[ui] vnũ ad p[er]fusionẽ infidelium: q[ui] deos
infinitos colẽdos assũperũt. Vñ nãq[ue] q[ui]s
pagani deos asserũt homines olim fuisse p[ro]-
bat[ur]: et p[er] vnusquisq[ue] vita post mortẽ a su-
is coli ceperũt: p[ro]p[ter]im greci plurimos deos
ac deas finxerũt. Dicunt enim Jouẽ deũ ce-
li q[ui] p[ro]cipue colebat apud crethã. Venere[m]
deã cupidinis q[ui] colebat apud paphos. Ap-
pollinẽ deũ diuinationis q[ui] colebat apud de-
los. Vulcanũ deũ ignis q[ui] colebat apud len-
nos. Mineruã deã sapiẽtie q[ui] colebat apud
athenas: et sic de infinitis alijs: in quor[um]
laudẽ vt dic[itur] Papias poete carm[en]a c[on]po-
nẽtes eos in celos sustulerũt: nã quarũdã
inuẽtiões artiũ et cultũ peperisse dicunt: vt
esculapi[us] medicinã: fuerũt etiã viri fortes
aut vrbium cõditores: q[ui]bus mortuis homi-
nes q[ui] eos dilexerũt simulachra p[ro]finxerũt
vt haberẽt aliq[ui]d ex imaginũ p[ro]teplatiõẽ so-
latiu[m]: sed paulatim h[ui]usmodi honor[is] suadẽtib[us]
demonijs ita in posteros irrepsit: vt q[ui]s il-
li p[ro] sola memoria nom[ini]s honorauerũt suc-
cessores deos estimarẽt et colerẽt. hec Pa-
pias. Quidã et vt chaldei elemẽta et p[er]-
tinẽt ignẽ ac figuras celi solis lune omnẽq[ue]
miltia celi adorabant. Sunt insup[er] alij vt
egyptij q[ui] bruta a[n]imalia et arbores ac similia
coluerũt: vnũ t[ame]n deũ principalẽ habuerũt
Apin. i. habentẽ similitudinẽ bouis: signũq[ue]
lune semiplene: Unde Plinius scribit se
deũ illũ vidisse: et ex hac cultura venit ori-
go idolatrie in filios isrl[em] q[ui] vitulum adora-
uerũt: qui ope diabolico formabat a liq[ui] /
facto metallo. Iudei q[ui] dẽ vnũ deũ colũt: s[ed]
n[on] s[ecundum] sciẽtia[m] eo q[ui] filiu[m] eius xp[istu]m negant:
Christiani v[er]o q[ui] sup[er] o[mn]es gentes veritatem
inueniũt dulci modulatiõẽ inbilãt: credo
in vnũ deũ. et sic confitent[ur] vnitatẽ diuine
essentie: Deinde addũt p[ro]p[ter]em omnipotẽ-
tem. Et de nunc q[ui] dulcissima cõnexio voca-
bulor[um] in consolationẽ fidelium: nã in patre
demonstrat inexpressibilem dignationẽ: in om-
nipotẽtia p[ro]cellã dignitatẽ: nam tã infini-
te dignitatis et maiestatis est q[ui] in illi[us] cõ-
paratione cuncta creata quasi vestigiũ pe-
dis et pene nihil reputant[ur]: qui nihilomin[us]

talis ac tantus imensa sua pietate tam di-
gnanter inclinavit se nre vilitati q nō so-
lū a nobis vocari pat̄ exposulat: vt fiden-
tiam pleniorē nobis tribuat ⁊ amorē vbe-
riorem ingerat: sed etiā frater noster esse
ctus eodē cinctorio vilissimo vestiri nō eru-
buit vt ip̄e primogenit⁹ effectus adoptiu⁹
nos filios dei institueret: ⁊ paternā pieta-
tē fidentius inuocādā eē doceret: de q̄ am-
mirās bonauē. in expositione pat̄ noster.
ait: *O* imensa clementia lutū vilissimū dei
filiū se nominat ⁊ rex regū se patrē meum
dicit. Sequit̄: *C*reatorē celi ⁊ terre. qd̄ ad-
ditū est cōtra beresim illā que dixit visibi-
lia esse a p̄ncipe tenebrarū: inuisibilia ve-
ro a deo: ⁊ ideo ad maiorē declarationē di-
citur in alio symbolo. *V*isibiliū ⁊ inuisibi-
liū. *S*ecundū vero articulū posuit An-
dreas dicēs: *E*t in iesum christū filiū eius
unicū dñm nrm. quia nō solū christiano ne-
cesse est credere vnū deū: ⁊ hunc creatorē
celi ⁊ terre: s̄ etiā necessariū est credere q
deus sit pater: ⁊ q christus vere sit fill⁹ ei⁹
hoc em̄ est unicū fundamētū fidei nostre.
de quo in cle. de sum. trini. c. fidei catholi-
ce fundamēto p̄ter qd̄ teste ap̄lo. Nemo po-
test aliud ponere firmē inherēs apte cum
sancta matre p̄stitemur vnigenitū dei filiū
in his omnib⁹ in q̄bus de⁹ pat̄ existat vna
cū patre eternalit̄ existentē p̄tes nre natu-
re simul vnitas: ex q̄bus in se verus deus
existēs fieret ver⁹ homo: ⁊ ideo p̄cluditur
j. q. j. c. cū paulus dicat: fundamētū altō ne-
mo potest ponere p̄ter id qd̄ positū est qd̄
est christus iesus: p̄sequent̄ p̄batur q̄ vbi
christus nō est fundamētū nullū boni ope-
ris est sup̄edificiū: ⁊ dicit glo. in dicto. c. fi-
dei. sup̄ verbo. in omnib⁹. q̄ p̄ hoc cōphē-
dit imensitatē incōmutabilitatē: incōpre-
bensibilitatē: omnipotētā: essentiā: natu-
rā ⁊c. vnā ⁊ equalē esse in patre ⁊ filio: q̄a
qual̄ pat̄ talis fill⁹: increat⁹: imēsus: eter-
nus. In hoc articulo primo Fotinus erra-
uit: quia dixit q̄ christus nō esset ali⁹ fili-
us dei q̄ alij boni viri qui bene viuentes
merent̄ filij dei dici p̄ adoptionē faciēdo
dei voluntatē: ⁊ ita christus: quia bene vi-
xit ⁊ voluntatē dei fecit filius dei dici me-
ruit: ⁊ voluit q̄ christ⁹ nō fuerit ante bea-
tam virginē sed esse inceptus: quando ex ea
cōceptus est: cū ecōtra fides nostra tene-
at q̄ sit filius dei veri scōm naturā ⁊ q̄ sit
ab eterno. Hinc in alio symbolo additur.
Filiū dei vnigenitū ⁊ ex patre natum an-

te omnia secula. Sabellius autem dixit q̄
ipse pater est incarnatus ⁊ ideo candē di-
cit personā patris ⁊ filij: ⁊ sic aufert trini-
tatē personarū: ⁊ ideo in alio symbolo ad-
ditur deū de deo lumen de lumie: quasi di-
ceret deum filiū de deo patre. ergo ⁊ filius
qui est lumē de lumie patre. Arius dixit
q̄ fuit ante beatā virginē: ⁊ q̄ fuit alia p̄-
sona patris alia filij: attribuit tamē tria fal-
sa christo. *P*rimū q̄ fill⁹ dei fuit natura.
*S*ecundū q̄ nō fuit ab eterno sed in tēpo-
re factus a deo nobilissima creaturarum.
*T*ertiū q̄ non fuit vni⁹ nature cū deo pa-
tre ⁊ nō fuit verus deus: sed econtra di-
citur i alio symbolo. *D*e q̄ verū de deo ve-
ro genitū nō factū cōsubstantialē patri. pa-
ter ergo q̄ credere debem⁹ xpm̄ vēr ⁊ vni-
genitū filiū dei q̄ fuit semp̄ cū patre: ⁊ q̄
alia ē persona patris: alia filij: sed in vna
natura cū patre: ⁊ fm̄ Tho. si hec credim⁹
hic per fidē cognoscemus ea: ⁊ p̄ sanctam
visionē in vita eterna. *T*ertiū autē arti-
culū posuit Iacobus zebede⁹ dicēs: *Q*ui
cōceptus est de spiritu sancto natus ex ma-
ria virgīe. ⁊ sic necesse est credere filiū dei
carnē assumpsisse: *E*nde leo papa dicit: q̄
paris periculi est si i filio dei vera huma-
nitas aut patris negat̄ eq̄litas. *Q*uō si q̄ris
cur dei fill⁹ elegit poti⁹ incarnari de maria
virgīe q̄ de alia. *R*ndet glo. in dicta cle.
q̄ sicut ex superbissima natus ē morb⁹: sic
ex humilima p̄ hriū inchoari debuit medi-
cina: *A*n̄ verso nomie eua dictū est virginis
aue: q̄ sicut nimis ad summā humilitatē
incarnari dei filius voluit: sic summe hu-
milē eligere debuit in qua ⁊ de qua tanta
debut humilitas inchoari. *H*inc in canti-
co suo maria dixit: *Q*uia respexit uilitatē
ancille sue. *Q*uedaz etiā refert historia q̄
ipsa deo primo virginitatē obtulit: *E*nde
quia nouū doni genus obtulit nouo ⁊ in-
audito dono honorari debuit. *M*imirū qz
nunq̄ fuit ea dignior inuenta: dignissimā
autē deum eligere decuit: ⁊ sic ab ea carnē
assumere voluit que concepit christū non
de semine virili sed de spiritu sancto: id est
p̄ opatiōez spiritus sancti: de qua dicit *M*a-
maf. super illō: *E*cce ancilla dñi. q̄ post cō-
sensū beate virgīs spiritus sanct⁹ sup̄ueni-
ens in ip̄am purgās eā ⁊ potētā diuinita-
tis: *V*bi receptiuā preparans simul ⁊ gene-
ratiuā: ⁊ tunc obumbravit eā fili⁹ dei ⁊ co-
pulauit sibi ip̄i ex purissimis ⁊ sc̄tissimis s̄-
guinib⁹ virginis carnē aiātā aīa rōnali ⁊

B

217

3 ar 7

Intellectiva nō seminās s̄ p̄ sp̄ritū sanctū
 creans: quod exponens bonauē. sup. iij.
 di. iij. dicit: q̄ his verbis nō intendit dice-
 re q̄ illa caro facta fuerat ex nihilo: sed q̄
 sanguis ille purissim⁹ ad p̄fectionē dedu-
 ctus est p̄ virtutem infinitam sp̄ssancti ⁊
 sup̄ naturalem: q̄ virtus generatiua licet
 a sp̄ritu sancto p̄parata fuerit per se tñ nō
 poterat subito p̄ducere naturam illam ad
 actum p̄fectū nisi p̄ successum t̄pis: s̄ vtr̄
 sp̄ssancti subito sanguinē illū purissimū
 alterauit ⁊ disposuit vt esset p̄ueniens ma-
 teriale principū de quo fienda erat caro
 christi. Quartū p̄inde articulū compo-
 suit Job. dicit: Passus sub p̄tio pylato
 cruci. mor. ⁊ sepultus. In quib⁹ verbis p̄-
 mo tangit christi passio q̄ passibilis erat.
 Tñ glo. in dicta de. dicit q̄ oēs defect⁹ no-
 stros assumpsit filius dei p̄ter passibilita-
 tem ignoratiē ⁊ peccati: ⁊ sic habuit frigus
 ⁊ calorem: famē: sitim ⁊ alias humanas pe-
 nalitates ac passibilitatē mortis: ⁊ hoc cō-
 grūū fuit p̄pter iusticiā satisfactiōis quaz
 p̄ nobis assumpsit ⁊ p̄pter fidem incarna-
 tiōis q̄ potissime p̄ eas p̄bata fuit ac etiaz
 p̄pter exemplū paciētiē nobis exhibendū
 ad tolerādas penalitates carnis. Secūdo
 tangit eius crucifixio q̄ genus mort⁹ spe-
 cialiter elegit eo q̄ turpissimū eo tpe repu-
 tabat: q̄ maledict⁹ qui pependit in ligno
 vt in q̄b⁹ damna que p̄ lignū obuenerūt p̄ li-
 gnum restauraret: ⁊ diabolū p̄ lignū vin-
 ceret qui p̄ lignū sup̄auit. S̄ queri p̄t̄
 cur festū crucis celebrā⁹ in quo dñs de-
 honestatus fuit ⁊ nō festum asine in q̄ dñs
 fuit honorat⁹: Ad hoc rñdet glo. prima in
 c. crucis dñs. de p̄se. di. iij. q̄ laus exhibita
 dño in asina fuit mundana de qua nō ē cu-
 randū: sed in cruce facta fuit n̄ra redēptio
 de qua nobis est summe gloriā dum ⁊ deo
 gratissimū obsequiū exhibēdū. Tertio tā-
 git ei⁹ mors ⁊ sepultura d̄ quib⁹ cā breui-
 tatis sup̄ sedeo. Quintū articulū cōpo-
 suit Tho. dicit: Descēdit ad l̄fernā tertia
 die resur. a mor. Pro q̄ sciendum: q̄ mors
 christi fuit sepatio anime a corpe sic mors
 aliorū: sed deitas tam inseparabiliter ⁊ inso-
 lubiliter iuncta fuit homini christo q̄ ipsa
 p̄fectissime semp̄ affuit anime ⁊ corpi: et tō
 in sepulchro cum corpe fili⁹ dei ⁊ cū aīa in
 infernū descendit. i. lumbū sanctorū patrū
 quē ita destruxit q̄ circa illud t̄ps nullus
 ibidem tentus fuit. Hic etiam notādū:
 q̄ licet quidā enumerāt. xxij. penas infer-

ni: alij aut̄ ponunt nouē: alij vero alie nu-
 merant: tñ poete distinguūt quinqs penas
 inferni. Prima est Tantalus qui fuerat rex
 corinthiorū ⁊ ob defectū cibarioꝝ filiū suū
 Pelopē occisum dijs epulādū apposuit: ⁊
 ideo fm̄ eos a dijs apud inferos damnat⁹
 est: vbi in eridano fluuio inferoꝝ stans sp̄
 esurit ⁊ sitit: quia l̄ aquā habeat vsq̄ ad
 labiū inferi⁹ ⁊ pomū p̄dēs vsq̄ ad sup̄i⁹
 labiū: tñ fm̄ eos collum habet ita rigidū
 q̄ ipm̄ nō pōt erigere vt comedat nec dep̄-
 mere vt bibat: ⁊ signat auaros tenaces: q̄
 licet vsq̄ ad os habeāt bladū auꝝ diuiti-
 as ⁊c. semp̄ tñ famefcūt ⁊ sitiūt in corde p̄
 ardorem auaritiē. Minimū cum diuitie non
 impleant corda s̄ horrea: sic delicata men-
 sa esurienti apposita nec gustanti minime
 reficit sed cruciat. Scda pena est Ixionis:
 qui. i. primus gl̄iam in grecia affectauit et
 ideo damnat⁹ credit⁹: cui⁹ penam referūt
 esse q̄ semp̄ ambulat in rota quadā voluē-
 te que p̄petuo a se fugit ⁊ ipse sequit⁹: ⁊ si-
 gnat vitū ambitiōis qd̄ nunq̄ rotare ces-
 sat d̄ gradu ad gradū: de beneficio ad be-
 neficium: de officio ad officiū: de nūdinis
 ad nūdinas: q̄tum ad mercatores. Eccl̄.
 xx. iij. p̄ cordia fatui quasi rota carri ⁊ q̄si
 axis versatilis cogitatus illius: ⁊. j. Reg.
 xxv. anima inimicoꝝ tuoz rotabit quasi i
 impetu ⁊ circulo fūde. Tertia pena ē Sisy-
 phi: qui sisyphus p̄pter latrocinū qd̄ eō-
 miserat magno lapide sup̄ ipm̄ cadente in-
 terfectus est: p̄ quē intelligunt̄ iracūdi in-
 uidit̄ odiosi q̄ latrocina vel homicidia cor-
 de ore vel opere cōmittūt: ⁊ in hoc scelere
 cōprehendunt̄ etiam multi qui multa d̄ ge-
 nere bonoz p̄ficiūt que tñ p̄ impatientiaz
 subito amittūt in ecclesia deuoti in domo
 litigiosi onerosi amari qd̄ etiam p̄tingit i
 multis qui in cōitate viuūt quoz ē p̄ditio
 sepi⁹ laborare p̄niam agere: s̄ q̄cqd̄ boni
 fecerūt sbito p̄ ipatentiā destrūūt litigant
 murmurāt suspitiosi sūt detractores i p̄sci-
 entia inq̄eti ⁊ i p̄prio sensu scoli incorrigi-
 biles iplacabiles q̄p̄ horribile manet iudi-
 ciū. Quarta p̄ca ē Belidū: q̄ aquā i dolio
 sine fundo p̄petue ifūdūt ipm̄q̄ iplere cre-
 dūt nec possūt: ⁊ hec ē pena delitiosoꝝ qui
 doliū sui cordis aquis delitiā implere la-
 borant: sed quia fundo caret ⁊ sufficientia
 tō semp̄ ipm̄ vacuū ⁊ insatiabile reperiūt:
 iux̄ illd̄ p̄uerb. xij. Venter aut̄ impioꝝ in-
 satiabil. Quinta pena ē Tyti q̄ p̄ eo q̄ laco-
 nā deflorauerat apd̄ inferos danat⁹ ē: hic

ppriū pectus & iecur dat vulturib⁹ ad co-
medendū: & postq̄ psumpta fuerint reuiu-
scit: & sic sp̄ comedit & reuiuiscit fm̄ poetas
& signat amorē & libidinē luxuriosi q̄ in le-
core ponit. luxuriosus em̄ iecur suū id ē li-
bidinosam affectionē carnalē dat vulturi /
bus id est carnalitatis actib⁹ q̄ deuorant &
psumunt ip̄m scz rationē: vitā: famā & sub-
stantiā. iecur tñ renasci dicit qz luxuriosus
semp in libidine renouat: & postq̄ stimul⁹
carnis extinct⁹ fuerit reaccēdit. Sequit̄.
tertia die resur. a mor. & hoc p̄ sinodothen
cōputēdo p̄tē p̄ toto: vt sic leticiā resurre-
ctiōis acceleraret. Sextū articulū cōpo-
suit Jacob⁹ alpheī dicēs: Ascēdit ad celos
sedet ad dextrā dei. p. o. qd̄ est necessarium
credere. Ad cuius euidētiā sciēdū qz chri-
stus dicit̄ descēdisse rōe diuine nature rela-
te ad humanā: qz humiliāuit se assumēdo
carnē. Ascēdere aut̄ illi puenit fm̄ huma-
nā naturā: fm̄ quā dicit̄. Ascēdēs christ⁹ i
altū: vt sic totū affectū n̄m secuz traberet.
Unde legit̄ qz quidā miles omnia loca ī q̄
bus christ⁹ fuerat sollicitē cū lachrymis vi-
sitauit: qd̄ cū deuote p̄fecisset venit tandem
in montē oliueti vñ dñs celos ascēdit: q̄
post longā orationē cū lachrymis dixit: ec-
ce dñe vbiqz te questui diligēt: nūc cū ve-
nerim ad locum vbi celos ascēdisti: nescio
vbi ampli⁹ te requirā: iube ergo sp̄m meū
suscipi vt ad dexterā patris videā te residē-
tē in glia: qui exaudit⁹ a dño statim expira-
uit: videntes aut̄ eū socij mortuū adduxerūt
medicū vt scirent qualif̄ hoc p̄tigisset: qui
ait: cuius cōplexiōis fuit: r̄fiderūt: iocūd⁹
valde & in amore dei positus erat: tunc ait
medicus p̄pter nimis gaudiū scissus est cor
eius: & apto latere iuenerūt scissum cor ei⁹
& in eo scriptū: amor me⁹ iesus christ⁹. Sic
& nos dñm p̄ singula opera & virtutū exer-
citiā q̄ramus vt tandē ad eū ascendere va-
leamus. Ad dei laudē & honorē.

De sex vltimis articulis fidei &
quomodo sortimur sanctorū com-
munionem ac de reliquijs sancto-
rum:

Sermo XI

Non habebis deos

alienos corā me Exo. xx. Expe-
diti breuiter de sex articul⁹ fidei
ceteros presenti sermone succinctus stilus
p̄currat. Septimū igit̄ articulū cōposu-

It̄ philippus apostolus dicēs: Inde ven-
tur⁹ est iudicare viuos & mortuos. hec cre-
dere oportet qz christus fm̄ humanitatem
iudicaturus est bonos & malos: nā licet iu-
diciū auctoritatis habebit tota trinitas: tñ
iudicij ministeriū habebit filius sedens et
apparens in iudicio reprobis tñ fm̄ hūa-
nā naturā: quod iudiciū dedit pater filio.
vt homines honorificent filiū sicut hono-
rificant patrē: sed quia de hoc als̄ plura po-
sui iam indiscusse p̄tereo. Octauū autē
articulū cōposuit Bartholome⁹ dicēs:
Credo in spiritū sanctū. id ē fide p̄ dilectio-
nē formata tēdo in spiritū sanctū. Circa quē
articulū plurimi errauerunt heretici. hinc
Grego. x. in generali cōcilio lugdunēsi. p̄-
mo ponit cōfessionē suā li. vj. de sum. tri. &
fide catho. dicēs. c. fidelī ac deuota p̄fessio-
ne fatemur qz sp̄s sanct⁹ eternaliter ex pa-
tre & filio nō tanq̄ ex duobus principijs s̄
tanq̄ vno principio nō duab⁹ spirationib⁹
sed vnica spiratione p̄cedit: hec p̄fessa est
hactenus p̄dicant̄ & docuit & hoc firmiter
tenet & p̄dicat: p̄fitef̄ & docet sancta roma-
na ecclia & cetera. deinde reprobādo dam-
nat omnes qui p̄missa negare v̄l p̄trarium
asserere p̄sumpserint. De his aut̄ q̄ erra-
uerūt circa spiritū sanctū ponunt̄ aliq̄ xxiij.
q. iij. c. penul. Hūc autē spiritū sanctū ma-
xime dehonozant symoniaci: qua prop̄ nō
habent spiritū veritatis sed mēdacijs: & t̄do
ip̄m spiritū sanctū exprimere: aliquādo nō
possunt. put̄ narrat petrus damiani q̄ bil-
dibrando archidiacono referēte didicit: qz
cū adhuc ip̄e diacon⁹ a victore papa apo-
crisarius ad gallias esset directus synodū
cōgregauit: in qua sex ep̄os p̄ diuersis cri-
minibus deposuit: int̄ quos quidam erat
ep̄us symōiace fact⁹ qui hoc modo exami-
natus est: iussus dicere. gloria patri & filio
& spiritū sancto. spiritū sanctus exprimere
verbis nō valebat: q̄uis patrē & filiū expe-
dite pronūciaret qui difficultate cōiunctus
ab episcopatu deposit⁹ est. p̄terea ex de-
cursu simboli iā inuenim⁹ ip̄am summā tri-
nitatē equalē per omnia: quia qualis pat̄
talīs filius talīs spiritū sanct⁹. increatus:
imensus: eternus: omnipotēs & infinita
que trinitati & vnitati diuine ascribunt̄:
quā credere: amare: laudare: summa felici-
tas. maledicere autē v̄l blasphemare sum-
ma peruersitas est. Unde quidam olimp⁹
arrianus episcopus ap̄d chartaginē san-
ctam trinitatē in balneis blasphemās: tris

De decalogi

ligare vel absolueret.
precepto

bus igneis iaculis angelo mittente inuisi-
biliter est combustus. Nonum p[er]inde arti-
culu[m] composuit Matth[aeus] dicens: sancta[m] eccle-
siam catholicam: et merito post fidem de spu[m]
sancto iubemur credere sanctam ecclesiam ca-
tholicam: utpote que a spu[m]sancto sanctifica-
ta consistit et consecrata sponsa christi: sponsa
inqua[m] sed non uxor: quia adhuc p[er] delictum se-
parari potest a sponso: sicut sponsa carnalis a
sponso ante matrimoniu[m] consummatu[m]: et addit ca-
tholicam. i. uniuersalem vel generalē. Hic
queri potest: utrum ecclesia potest errare. Ad
respondet Hein. boyc. ex de sen. ex. c. a nob[is]. ij.
quod ecclesia triumphans nunquam errare potest: quia
omnia nouit antequam fiant in speculo eternita-
tis: unde Hier[onimus]. ad celantiam: nunquam errat imi-
tatio que sequitur ueritatem et superbiere. li. vj.
ueritas claudi et ligari potest uinci non potest
quia et suorum paucitate contenta est et multitu-
dinem hostium non terret: ut patuit in athana-
sio patriarcha alexandrino. Ecclesia christo mili-
tans errare non potest si loquimur de ecclesia
spirituali: ut in dicto. c. a nob[is]. ij. s[ed] pro ipsa p[re]-
sumit quousque de errore probetur: ut ex de
frigidis. c. fraternitatis. et potissime pro
romana ecclesia: ut patet de reli. et ve. scilicet p[er]. c. j.
si tamen posset de errore fieri fides non negat:
etiam apostolice sedis sententiam in melius commu-
tari posse: ut patet ex de sen. et re iudi. c. cum
olim. Si uero loquimur de ecclesia generali
simul congregata tunc illa nunquam errare potest.
ut patet p[er]. xxiiij. q. j. c. a recta fide. quod credit
uerum in errore iuris: et sic patet quod papa potest er-
rare ut patet p[er]. xix. di. c. anastasius. Sed non uni-
uersalis ecclesia simul congregata: quia pro illa
rogauit dominus: cum diceret petro. Luc. xxij.
Ego rogavi pro te ut non deficeret fides tua.
Erratum in errore facti potest errare tam uelis
vel particularis ecclesia: quia illi non sunt a deo
commissa occulta hominum iudicare: sed de illis
de quibus sibi constat. Hic queri potest utrum ec-
clesie iudicium extenditur etiam ad actus omnino
occultos presertim cum de occultis solus cogni-
tor est deus. Ad hoc respondet Guil. de mon. lau.
in de. unica. de usuris. s. ceteris. quod ubi pena
precedit a clauis ut est censura ecclesiastica que
fertur pro aliquo peccato quod est damnatum lege
diuina ut usura et symonia tunc extendit se
ad crimen etiam occultum: nam in usura so-
la spes damnat que est omnino occulta: ut patet
ex de usur. c. consuluit. et etiam symonia me-
talis damnat: ut patet ex. e. ti. c. si. que etiam
in mente consistit. in alijs autem peccatis seu
penis in quibus cessat alter predictorum actus

occultus non cadit sub precepto ecclesie mili-
tantis. Idem Hein. boyc. in. c. sicut tuus. ex
de symo. Secundo queri potest: ex quo ecclesia etiam
uniuersalis errare potest et falli ut dictum est.
Utrum illa errans in clauis ligare potest uel ab-
soluere. Ad hoc respondet ab. et Job. an. ex de
sen. ex. a nob[is]: quod ligatio uel absolutio que
facit ecclesia militans errante clauis non li-
gat uel absoluit apud deum: et addit Hein.
boyc. ibidem: quod ecclesia militans non potest liga-
re uel absolueret mortuos quantum ad ligatio-
nis uel absolutiois ueritatem ut patet p[er]. xxx. di.
c. qualis. sed declarare potest absolutionem a
summo sacerdote in contritione factam fuisse.
ut dicto. c. a nob[is]. in uerbo. nec obstat: et
ante talem declarationem per iudicium suum factam
districte seruanda est sententia ab ecclesia militan-
te quantum ad contritionem exco[m]municatus ostendit:
ut patet expresse ex de sen. ex. c. sacris. Et
dicit archid. xxiiij. q. ij. in. c. sane profertur.
quod sicut sub terra ligari potest si in notorio cri-
mine discessit ita et absolui quod intelligit. i.
ligatus denunciari: et ita exponit hosti. et
Inno. ita etiam intelligit quod notat archid.
xxiiij. q. iij. l. c. si quis non recto. ubi dicit quod si
post mortem ecclesia inueniat se deceptam
absoluit mortuum quem ligauit sicut et ligat.

Decimum itaque articulum posuit Simon di-
cens. sanctorum comunione remissionem pec-
catorum. s. his que sunt in ecclesia: in quibus
breuiter duo ponit credenda. Primum est quod
in ecclesia sit comunicatio sanctorum opere. s. spi-
ritus sancti qui facit unionem membrorum ecclesie
ad caput et adinuenit per glutinum diuine chari-
tatis: sicut spiritus hominis membra in corpore unit
et uiuificat. per primum ego sum omnium timen-
tium te: signum autem huius unionis est sacra-
mentum diuini corporis. Hic queri potest quod
modis sortiri possumus sanctorum comunione[m]
ita quod nos iuuat. Ad hoc dicendum. quod quatuor
modis. Primo per orationum suarum suffragia.
unde. ij. Mach. vlti. Dicitur quod trepidante po-
pulo iudeorum propter imminens bellum et iuda
exhortationes faciente ad populum erat homo
uisus onyam qui fuerat summus sacerdos
uirum bonum et. manus preudentem orare pro
populo iudeorum propter hec apparuisse et alium uirum
etate et gloria mirabilem et magni decoris ha-
bitudinem circa illum ridentem uero onyam
dixisse. Hic est fratrum amator et populi israel.
hic est qui multum orat pro populo et uni-
uersa sancta ciuitate. Hieremias propheta dei.
Extendisse autem hieremiam dexteram et de disse
iude gladium aureum dicentem: Accipe gladium

in l[ig]a
m[od]o

ecclesia pot
rare.

ecclesia pot
duran d[ur]

quod modis potest
h[ic].